

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Zuzana Filousová

Náklady civilního řízení sporného
The issue of costs in civil contentious proceedings

Rigorózní práce

Občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. září 2016

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 9. září 2016

Mgr. Zuzana Filousová

ABSTRAKT:

Zpracovaná rigorózní práce se zabývá problematikou nákladů civilního řízení sporného. Podrobně jsou přiblíženy ustanovení § 137 až § 151 občanského soudního řádu, přičemž nechybí ani vysvětlení rozdílu mezi povinností náklady řízení platit a hradit. Značná část práce pojednává zejména o povinnosti k náhradě nákladů řízení. V práci jsou podrobně rozebrány jednotlivé druhy nákladů řízení podle jejich demonstrativního výčtu v § 137 občanského soudního řádu a opomenuto není ani vysvětlení rozdílu mezi náklady soudního řízení a náklady spojenými s uplatněním pohledávky.

ABSTRACT:

The created thesis deals with the issue of costs in civil contentious proceedings. There are explained in detail the provisions of § 137 to § 151 of the Civil Procedure Code, while there is also an explanation of the difference between the obligation to pay costs and to bear, while a significant part of the work deals mainly with the obligation to reimburse the costs. In this work there are discussed in detail individual types of costs under the illustrative list in § 137 of the Civil Procedure Code and not even the explanation of the difference between the cost of court proceedings and the costs associated with the application claims is omitted.

Obsah

Úvod	6
1. Pojem a funkce nákladů řízení	13
1.1. Funkce existence nákladů řízení	14
2. Placení a hrazení nákladů řízení	16
2.1. Placení nákladů řízení	16
2.2. Náhrada nákladů řízení	18
2.3. Výzva k plnění podle § 142a o.s.ř.	19
3. Rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení	22
3.1. Náhrada nákladů podle úspěchu ve věci.....	25
3.2. Výjimka ze zásady úspěchu ve věci	27
3.3. Rozhodnutí o nákladech řízení v případech, kdy věc nekončí rozhodnutím ve věci samé	29
3.4. Náhrada nákladů předběžného opatření a zajištění důkazů.....	32
3.5. Separace nákladů řízení	33
3.6. Nepřiznání náhrady nákladů pro důvody hodné zvláštního zřetele – moderační právo soudu.....	36
4. Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců	39
4.1. Jízdné a místní přepravné	39
4.2. Další hotové výdaje	41
4.3. Odměna nezastoupenému účastníkovi.....	42
5. Soudní poplatky	44
5.1. Osvobození od soudních poplatků.....	47
5.2. Žádost o osvobození od soudních poplatků.....	48
5.3. Rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků.....	50
5.4. Osvobození zahraničních osob od soudních poplatků.....	55
6. Náklady důkazů	58
6.1. Nároky svědků, znalců a dalších osob	58
6.1.1 Svědečné	59
6.1.2. Znalečné	61
7. Tlumočné	66
8. Odměna za zastoupení	68
8.1. Sazba mimosmluvní odměny advokáta	70
8.2. Účelnost nákladů advokáta	72

8.3. Problematika odměny za zastoupení stanovené podle § 14b advokátního tarifu	75
8.4. Přisudková vyhláška	79
9. Daň z přidané hodnoty	83
10. Odměna mediátorovi za první setkání s mediátorem nařízené soudem .	86
11. Náklady spojené s uplatněním pohledávky	90
Závěr.....	92
Resume	96
Seznam použité literatury a pramenů	97
Seznam použitých zkratk	104
Seznam klíčových slov.....	105

Úvod

Jako téma své rigorózní práce jsem si vybrala problematiku, která je mi v souvislosti s mým zaměstnáním velice blízká. Jako asistentka soudce u okresního soudu se denně setkávám s náklady řízení, a to ať se jedná o výpočet nákladů, který je součástí rozhodnutí, jenž sama vypracovávám, anebo do rozsudků, které napíší soudci, ale vypracováním výpočtu a odůvodnění nákladů řízení mě pověří. S nákladovou problematikou se setkávám od počátku nápadu spisu, kdy je na mě, abych vybrala soudní poplatek, popřípadě rozhodla o osvobození žalobce od soudních poplatků, až do jeho pravomocného skončení, kdy rozhoduji o náhradě nákladů řízení, a je převážně na mě, abych se s náklady vypořádala a soudci se jimi nemuseli zabývat a zbýval jim tak dostatek času na rozhodnutí v meritu věci. Jak je obecně známo, stává se, že rozhodnutí o nákladech řízení v souvislosti s jejich výpočtem může být jednou z nejsložitějších částí soudního rozhodnutí.

Zpracovávané téma jsem si vybrala zejména proto, že i přes to, že uvedená oblast je oblastí, kterou díky své práci a pozici dobře znám, stále se často setkávám s novými otázkami, na které mě vedou k tomu, abych hledala odpovědi v komentářích zákonů a v judikatuře, a proto se pokusím dále zpracovat jakousi přehlednou příručku, jejíž probírané části budou vždy vycházet ze zákonného ustanovení, komentářové literatury a judikatury vyšších soudů, nejčastěji Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky.

Cílem mé práce je, vedle toho, abych si některé oblasti sama ujasnila a rozšířila, také vypracovat práci, která, pokud by se dostala do rukou jinému asistentovi soudce, vyššímu soudnímu úředníkovi, či soudci, tomuto byla při rozhodování o nákladech nápomocná a našel by v ní jednoznačnou odpověď na otázku, kterou hledal bez toho, aby musel sám rozsáhle po příslušné judikatuře pátrat. Proto se budu snažit do každé kapitoly judikaturu obsáhnout, tak aby k situacím, které mohou nastat, byla přehledně zmíněna, či nastínit možnosti řešení dle komentářové literatury, přičemž komentáře, které budou pro zpracovávanou práci stěžejní, bude Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář od Jaromíra Jirsy a kol., dále komentář vydaný nakladatelstvím C.H.Beck Občanský soudní řád z roku 2013 a Občanský soudní řád - Praktický komentář, který je dostupný v systému ASPI. Dále budu vycházet z množství

dalších komentářů, teoretických publikací, internetových článků, evropských směrnic, či mezinárodních smluv. S ohledem na to, že zpracovávané téma je charakteru ryze českého, není pro zpracování této práce k dispozici mnoho zahraničních zdrojů. I přes to bude do některých kapitol zahrnuto stručné srovnání s německou právní úpravou, přičemž Spolkovou republiku Německo jsem si vybrala z toho důvodu, že se jedná o sousední stát České republiky, který je ze všech sousedních států svou rozlohou největší, máme společnou nejdelší část státní hranice, Česká republika s ním vede významné obchodní styky a mnoho českých občanů zde pracuje, přičemž tito by se mohli například se svými pracovními právními nároky právě na německé soudy obracet. Základní popis úpravy nákladů řízení ve všech členských státech Evropské unie je přehledně zpracován v jazycích příslušných států na internetové stránce www.e-justice.europa.eu, proto i pro účely mého stručného srovnání využiji právě tento dostupný evropský zdroj.

Práce bude rozdělena do jedenácti kapitol, přičemž tyto budou seřazeny tak, aby bylo zpracovávané téma seřazeno logicky tak, aby čtenář, do dané problematiky příliš nezasvěcený, byl orientován. První dvě kapitoly budou převážně teoretické, zatímco ty zbývající se již budou více zabývat praktickou stránkou uvedené problematiky. Vedle teoretického úvodu každé kapitoly budou rozebrány situace, které mohou nastat a nastíněny možnosti jejich řešení, jak je již vyřešila judikatura, či jak jejich řešení doporučují odborníci.

První kapitola pojmenovaná *Pojem a funkce nákladů řízení* ve své první části objasní, co náklady řízení vlastně jsou, co si pod daným, pojmem představit, a co naopak ne. Druhá část této kapitoly se bude věnovat tomu, jaké funkce existence institutu nákladů řízení zastává, tedy funkce ochranná, sankční a kompenzační.

Další kapitola s názvem *Placení a hrazení nákladů řízení* objasní, jaký rozdíl tyto dva pojmy skrývají. V souvislosti s placením nákladů, které postihuje toho účastníka, kterému v průběhu řízení náklady vznikají, bude objasněno také to, za jakých podmínek náklady platí stát a jak jsou mu tyto nahrazovány. Dále bude objasněno, co znamená náklady řízení hradit, a podle čeho se odvíjí rozhodnutí soudu o tom, komu bude povinnost jejich náhrady uložena. To aby úspěšný účastník měl na náhradu vynaložených nákladů, které mu v souvislosti

s řízením vznikly, nárok, je podmíněno tím, že protistraně ještě před podáním žaloby zaslal výzvu k plnění, kterou dal druhé straně poslední možnost spor vyřešit mimosoudně. Náležitosti této výzvy budou přiblíženy rovněž ve druhé kapitole.

Kapitola *Rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení* bude kapitolou stěžejní, neboť rozhodnutí soudu je tím, co mění právo na náhradu nákladů řízení na nárok. V této kapitole bude pojednáno o tom, kdy soud o náhradě nákladů rozhoduje, neboť takové rozhodnutí nepřichází pouze s rozsudkem ve věci samé, ale i v průběhu řízení, nebo je obsaženo v usnesení, kterým soudní řízení končí, a to buď pro jednotlivé účastníky, nebo i pro soud. Rozhodnutí o nákladech řízení je rozhodnutím, které soud vydává z úřední povinnosti, tedy vydat jej musí a je na něm, jak rozhodne, přičemž návrhy účastníků není vázán. I přes to je však odborným personálem justice vítáno, pokud účastníci požadované náklady předestřou a je potom na soudu, aby uvedenou výši buď přiznal, pokud se jedná o náklady účelně vynaložené v souvislosti s řízením, nebo přiměřeně zkrátit. Rozhodnutí o nákladech řízení vychází z § 151 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. V úvodu této kapitoly budou proto jednotlivé odstavce uvedeného zákonného ustanovení více rozebrány. V podkapitolách budou následně přiblíženy zásady, jež rozhodnutí o náhradě nákladů ovládají, tedy v praxi nejčastěji užívaná zásada úspěchu ve věci, či její přesný opak, tedy náhrada nákladů neúspěšnému účastníkovi, který ovšem svým jednáním nezavdal podnět pro zahájení soudního řízení. Dále bude přiblíženo, jak se o nákladech řízení rozhoduje v řízeních, které nekončí meritorním rozsudkem, ale naopak usnesením o schválení smíru, usnesením o zastavení řízení, nebo usnesením o odmítnutí podání, kterým se zahajuje řízení. Jedna z částí této kapitoly bude věnována náhradě nákladů předběžného opatření a zajištění důkazů. O nákladech však nemusí být rozhodováno vždy pouze v souvislosti s projednávanou věcí, ale také pokud v řízení vzniknou náklady, které by nebyly vznikly, nedošlo-li by k zavinění nebo náhodě na straně některého z účastníků, či jeho zástupců, nebo na straně dalších osob na řízení zúčastněných, tedy svědků, fyzických osob podle § 126a o.s.ř., znalců, tlumočnicků nebo tomu, kdo měl při dokazování nějakou povinnost. Pokud k zavinění nebo náhodě na straně některé ze jmenovaných osob dojde, může soud o vzniklých nákladech rozhodnout v průběhu řízení tak, že tyto uloží zaplatit té osobě, která jejich vznik zavinila, nebo již se náhoda, která jejich vznik zavinila,

stala. Uvedenému institutu se nazývá separace nákladů. Poslední částí této kapitoly bude pojednání o moderačním právu v souvislosti s náklady řízení, které je stanoveno v § 150 o.s.ř., a které je na místě užít, pokud se účastník neúčastnil prvního setkání s mediátorem, které nařídil soud, nebo pokud existují důvody hodné zvláštního zřetele, pro neuložení nákladové povinnosti účastníkovi neúspěšnému. Jedná se o dvě zcela odlišné podmínky, kdy první je sankcí pro toho, kdo nerespektoval pokyn soudu, ale ve věci byl úspěšný, a druhá je jakousi výhodou pro toho, komu by jinak byla uložena povinnost náklady hradit, ale na jeho straně jsou dány důvody, proč by bylo nespravedlivé mu tuto povinnost uložit, ale zároveň nesmí dojít k citelnému zásahu do majetkové sféry strany oprávněné.

V následujících šesti kapitolách budou podrobně rozebrány jednotlivé druhy nákladů podle toho, jak jsou stanoveny v § 137 o.s.ř.

Kapitola číslo čtyři se tedy zaměří na *hotové výdaje účastníků a jejich zástupců*. Jejich demonstrativní výčet je obsažen v § 29 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, a obsahuje jízdné, stravné, nocležné, nutné výdaje a ušlý zisk průvodce. Zástupcem účastníka může být obecný zmocněnec, nebo advokát, přičemž náklady a odměna advokáta jsou samostatně upraveny ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen advokátní tarif). Nejedná-li se tedy o jízdné, či stravné, jsou hotové výdaje advokátů např. na hovorné, či poštovné, zahrnuty v paušální náhradě, na kterou má advokát právo vedle každého úkonu, který v řízení učinil. Dále bude v této kapitole přiblížena úprava cestovného a místního přepravného, přičemž pro potřeby výpočtu cestovného je součástí práce přehledná tabulka, ze které lze vycházet pro určení průměrné spotřeby vozidla. Vzhledem k tomu, že položky jako stravné, nocležné a nutná vydání průvodce, jsou náklady, které se v praxi příliš nevyskytují, bude o nich pojednáno pouze stručně. Významnější pro zpracovanou problematiku bude ale následující podkapitola, která se bude zabývat odměnou nezastoupeného účastníka, což je v českém právním řádu institut relativně nový, když ke změně o.s.ř., která paušální odměnu nezastoupeného účastníka, který nedoložil výši svých hotových výdajů, zakotvuje, došlo teprve s účinností od 1.7.2015.

Další kapitola s názvem *Soudní poplatky* ve svém úvodu přiblíží, co to soudní poplatky jsou, na základě jakých zákonů jsou vybírány, a dále rozdělí, jaké druhy poplatků existují, tedy poplatky za řízení, poplatky za úkony a poplatky za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem na žádost osoby oprávněné k jejímu podání. Dále budou přiblíženy tři funkce soudních poplatků fiskální, regulační a motivační. Podkapitola této části práce se bude dále věnovat výjimečnému institutu, se kterým jsou soudní poplatky spojeny, a to je osvobození od poplatkové povinnosti. Od poplatkové povinnosti může být osvobozeno již samotné řízení nebo účastník přímo ze zákona, anebo může být účastník osvobozen na základě rozhodnutí soudu, přičemž tento institut do našeho právního řádu zakotvuje § 138 o.s.ř., který zeširoka stanovuje podmínky, které musejí být splněny, aby mohlo být žádosti o osvobození od placení soudních poplatků vyhověno. Právě řádné žádosti o osvobození bude věnována samostatná část práce, která bude následovat. Další část bude věnována tomu, jak soudy o žádostech o osvobození od poplatkové povinnosti jak fyzických, tak právnických osob, rozhodují, jak posuzují splnění jednotlivých kritérií. Zmíněna bude i možnost opakované žádosti, či možnost odnětí již přiznaného osvobození, a dále to, jaké s sebou rozhodnutí soudu o přiznání osvobození přináší další možnosti, jako je ustanovení zástupce na náklady státu, či oproštění od povinnosti platit zálohy na důkazy. Další část uvedené kapitoly bude věnována osvobození od soudních poplatků pro zahraniční osoby, což bude jedna z mála částí práce, pro jejíž zpracování lze vycházet ze zahraničních zdrojů.

Kapitola číslo šest s názvem *Náklady důkazů* primárně přiblíží, co důkazní prostředky podle zákona vlastně jsou a jaké nároky za jejich pořízení, či provedení mohou být účtovány. Jedná se o nároky svědků, znalců a dalších osob. V podkapitolách bude bližší pozornost věnována svědečnému a znalečnému. V podkapitole svědečné bude rozvedeno, jaké nároky svědci mají, tedy náhrada ušlé mzdy, cestovné, nocležné, či náklady na průvodce, jak tyto uplatňují a jak o nich soudy rozhodují. Další podkapitola bude věnována znalečnému, což je dle mého názoru nejčastěji uplatňovaný náklad s důkazy spjatý. Přiblíženo bude to, jak se při přiznání odměny znalcům postupuje, podle jakých zákonů se odměna přiznává a jaká kritéria soud při určení výše odměny hodnotí.

Dalším z často vyskytovaných nákladů je *tlumočné*, které bude rozebírat další kapitola. Zmíněn bude i podstatný rozdíl mezi znalečným a tlumočným,

kterým je to, že náklady na tlumočené nese vždy stát a jejich náhrada se žádnému z účastníků neukládá.

Osmá kapitola se bude zabírat *odměnou za zastupování*, která je nejčastěji pro účastníky tím nejvyšším nákladem, který je s jejich řízením spjat. Občanský soudní řád stanoví, že odměna za zastupování náleží kromě advokáta také notáři nebo patentovému zástupci, kteří jednají za účastníka v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštním předpisem. V civilním řízení sporném se však setkáme zejména se zastoupením prostřednictvím advokáta, proto se bude tato kapitola věnovat odměně advokáta podle advokátního tarifu, ze kterého se při určení jeho odměny vychází. Pokud účastníka zastupuje jiná osoba, než advokát profesionál, vynaložené náklady se nahrazují pouze v paušální výši, jakoby účastník zastoupen nebyl, přičemž odměna nezastoupeného účastníka bude předmětem jiné kapitoly. V současné době soudy pro určení odměny advokáta vycházejí z advokátního tarifu, kdy odměnu stanovují podle sazby mimosmluvní odměny, avšak nebylo tomu tak vždy, a proto bude jedna samostatná část práce věnována, poměrně nedávno Ústavním soudem zrušené, vyhlášce č. 484/2000 Sb., tzv. přísudkové vyhlášce. Předcházející části budou věnovány výpočtu mimosmluvní odměny a velice důležité účelnosti nákladů, kterou soud musí při určování odměny zohledňovat. Zmíněna budou například přelomová rozhodnutí Ústavního soudu, kdy bylo rozhodnuto, že pokud služeb advokáta využívá kupříkladu Česká televize nebo městské části statutárních měst, nejedná se o náklady účelné, neboť takové instituce by měly disponovat dostatečně silným právním aparátem, aby služeb externích advokátů nemusely využívat. Velice diskutovanou, odvolacími soudy často řešenou problematiku odměny za zastoupení stanovené podle § 14b advokátního tarifu obsáhne rovněž jedna z částí této kapitoly.

Dalším z nákladů řízení, který je ve výčtu § 137 o.s.ř. je *daň z přidané hodnoty*, která bude obsažena v další kapitole. Dani z přidané hodnoty je v o.s.ř. věnován pouze odst. 2 § 137, přičemž další úprava vychází z jiného právního předpisu, kterým je č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. V uvedené kapitole bude pojednáno o tom, za jakých podmínek soudy náhradu za tuto daň do nákladů řízení zahrnují, a o tom, z jakých položek se tato daň přiznává.

Kapitola číslo deset s názvem *Odměna pro mediátora za první setkání s mediátorem nařízené soudem* bude součástí této práce, neboť tato odměna je podle § 137 o.s.ř. rovněž zahrnuta do nákladů řízení. Mediace není institut v České republice příliš využívaný, proto ani zdrojů pro zpracování této kapitoly není příliš k dispozici. Mediace je institut, jehož užívání je žádoucí, avšak prozatím se mezi běžnými občany povědomí o možnosti jeho využití příliš nerozšířila, v uvedené kapitole se tedy pokusím stručně nastínit, co mediace je, a jak může být ukončeno soudní řízení, je-li právě mediační řízení úspěšné.

Poslední kapitola, tedy kapitola číslo jedenáct s názvem *Náklady spojené s uplatněním pohledávky* bude do práce zahrnuta, jelikož ačkoli jsou tyto náklady příslušenstvím pohledávky, nikoli náklady řízení, nezřídka kdy se lze i mezi odborníky setkat s názorem, že pokud oprávněný účastník (podnikatel ve vztahu s jinými podnikateli) tyto náklady uplatňuje, jedná se o náklady řízení, a ty by měly být právě o přiznané náklady spojené s uplatněním pohledávky kráceny. Jelikož se nejedná o náklady řízení, které jsou podstatou této práce, bude poslední kapitola zpracována velice stručně, avšak bude v ní obsaženo vysvětlení rozdílu právě mezi náklady řízení a náklady spojenými s uplatněním pohledávky.

1. Pojem a funkce nákladů řízení

Právo na soudní a jinou právní ochranu je jedním ze základních práv zakotvených v hlavě V. zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina, nebo Listina základních práv a svobod). Toto právo zabezpečuje státem zřízený soudní aparát, který však vyžaduje pro svůj efektivní a bezproblémový chod určité nemalé náklady. Náklady na chod justice se dělí na obecné a zvláštní, přičemž mezi ty obecné lze zařadit zejména náklady na stavbu, provoz a zařízení soudních budov, náklady na státní správu soudů, platy a výdaje na školení soudců a zaměstnanců soudu. Jelikož je soudní aparát jednou ze složek státní moci, nese tyto výdaje stát a jsou zahrnuty ve státním rozpočtu. V průběhu řízení však vznikají i náklady další, lze je pojmenovat jako náklady zvláštní. To jsou náklady, které vznikají buď státu, nebo účastníkům, popř. dalším osobám na řízení zúčastněným, a vznikají v souvislosti s ochranou práv účastníků řízení, přičemž jsou vázány na jednotlivé kroky účastníků, které v řízení učiní.

Jak je obecně známo, mohou se náklady sporného civilního řízení vyšplhat do astronomických částek, avšak mezi laiky se má za to, že výdaje se soudním sporem jsou pouze výdaje, které představují odměnu za právní zastoupení, ovšem ve skutečnosti tomu tak zdaleka není. Problematika nákladů řízení je upravena v hlavě třetí zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen o.s.ř.). Demonstrativní výčet druhů nákladů řízení je stanoven v jeho § 137, podle kterého mezi tyto náklady patří hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, dále soudní poplatek, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tedy např. náklady na znalecké posudky, či svědečné. Dalším z nákladů řízení jsou náklady na tlumočníky, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování, v případě že je zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce. Posledním ve výčtu druhů nákladů podle o.s.ř. je odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2 o.s.ř. Dále se výčet konkrétních nákladů objevuje v § 29 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy¹ (dále jen v.k.ř.).

¹ Předpis č. 37/1992 Sb. Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Za náklady řízení se považují pouze ty náklady, které byly vynaloženy v přímé souvislosti s daným řízením.² Do nákladů řízení nelze zahrnout náklady spojené s odesláním žaloby žalovanému nebo ostatním účastníkům, náklady spojené s upomínkami před podáním žaloby, náklady spojené s pokusem o mimosoudní vyřešení věci, a to včetně smířčího nebo mediačního jednání apod.³ Například, pokud by žalobce požadoval jako součást nákladů řízení částku 50 Kč za odeslání předžalobní výzvy, nemůže mu je soud přiznat, neboť se o náklady v přímé souvislosti s daným řízením, které v době odeslání této výzvy ještě ani neprobíhalo, nejedná. Tuto částku může žalobce požadovat jako příslušenství pohledávky.⁴ Jako účelně vynaložený náklad řízení by však žalobce mohl požadovat 50 Kč, pokud tuto částku vynaložil v souvislosti s odesláním žaloby soudu.⁵

Mezi náklady řízení se zahrnují rovněž náklady předběžného opatření a náklady na zajištění důkazů a zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví. V případě, že by soud návrh na nařízení předběžného opatření podaný před zahájením řízení ve věci, či návrh na zajištění důkazu ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví zamítl, nebo odmítl, popř. zastavil řízení, rozhodne o nákladech řízení již v rozhodnutí, kterým řízení o tomto končí. Součástí rozhodnutí o věci samé jsou náklady na nařízení předběžného opatření a na zajištění důkazních prostředků, která byla nařízena před zahájením řízení ve věci samé, pouze tehdy nezanikla-li tato z důvodu podle § 77 odst. 1 písm. a) o.s.ř. nebo 78f odst. 1 písm. a) o.s.ř..⁶

1.1. Funkce existence nákladů řízení

Ochranná funkce civilního procesu zajišťuje odstranění negativního dopadu zásahu do majetkové sféry úspěšné strany, pokud tato byla nucena hájit svá práva, do kterých bylo někým jiným zasahováno.⁷

² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. prosince 1983, sp. zn. 3 Cz 69/83, uveřejněný pod č. 14/1985 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

³ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, str. 944. ISBN 978-80-7400-107-9.

⁴ Příslušenství pohledávky specifikuje § 513 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

⁵ ZHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), str. 255. ISBN 978-80-7380-437-4.

⁶ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, str. 944. ISBN 978-80-7400-107-9.

⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 5.11.2008, sp.zn. I.ÚS 2862/07

Jedním z účelů existence placení a hrazení nákladů je rovněž ochrana před tzv. *notorickými soudci*. Tedy osobami, které podávají žaloby neuváženě a neopodstatněně a zatěžují tak soudní aparát o zbytečnou agendu. Podle některých odborníků by se za další z účelů dala považovat funkce sankční, kdy „*účastník řízení, který svým protiprávním jednáním zapříčinil, že druhá strana musí bránit svá práva v soudním řízení, zásadně ponese sankci v podobě povinnosti nahradit náklady řízení, které takto vzniknou.*“⁸ Proti tomuto názoru se však vyslovil Ústavní soud, podle kterého nemá náhrada nákladů řízení směřovat k potrestání neúspěšného účastníka, ale k tomu, aby straně, která uspěla, byly kompenzovány potřebné náklady účelně vynaložené k bránění či uplatňování práva.⁹

⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011, str. 301. ISBN 978-80-7201-842-0.

⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25.7.2015, sp. zn. I. ÚS 988/12

2. Placení a hrazení nákladů řízení

V souvislosti s tématem práce je na místě odlišit povinnost náklady řízení platit (§ 140 a § 141 o.s.ř.) a hradit (§ 142 o.s.ř.), jelikož tyto dva pojmy bývají v praxi často zaměňovány. Dále bude v této kapitole pojednáno o předžalobní výzvě, kterou by měl žalobce žalovanému zaslat, aby mu v případě úspěchu byla náhrada nákladů byla přiznána.

2.1. Placení nákladů řízení

Při placení nákladů se užije zejména zásada zájmová, tedy náklady spojené s jednotlivými úkony platí ten, kdo tyto úkony činí, nebo v jehož zájmu či z jehož podnětu se činí.¹⁰ Každý z účastníků si tedy během řízení platí svoje náklady, o jejichž náhradě rozhoduje soud až podle výsledku sporu. V případě, že je účastníku na jedné straně více, a to podle § 91 odst. 2 o.s.ř. (tzv. *subjektivní kumulace*), platí tyto náklady společně a nerozdílně.¹¹ Jedná-li se ale o tzv. *samostatné společenství* podle § 91 odst. 1 o.s.ř., tedy situaci, kdy každý z účastníků jedná sám za sebe, je pro určení poměru placení nákladů rozhodující poměr, jakým se účastníci ve věci účastní. Nelze-li tento poměr stanovit, platí tyto účastníci náklady rovným dílem.¹²

Náklady řízení však může platit také stát a to v případě, že byl účastníkovi ustanoven rozhodnutím soudu zástupcem nebo opatrovníkem advokát.¹³ Výše odměny advokáta (odměna za zastoupení, náhrada hotových výdajů a náhrada za DPH) se potom stanovuje v mimosmluvní sazbě podle advokátního tarifu a zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (dále jen zákon o DPH). O odměně ustanoveného advokáta/ opatrovníka rozhoduje soud usnesením na základě vyúčtování, které advokát soudu poskytne po skončení řízení, resp. po uplynutí soudem stanovené lhůty k vyúčtování, popřípadě v rozhodnutí, jímž se řízení končí v případě, že advokát vyúčtoval své náklady během ústního jednání. Výši zákonné odměny ustanoveného advokáta nemůže soud redukovat, a to ani s odvoláním na § 150 o.s.ř., který se užije při rozhodování o povinnosti náklady

¹⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Civilní proces*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, str. 578. ISBN 80-86861-09-0.

¹¹ § 140 odst. 1 o.s.ř.

¹² JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 396. ISBN 978-80-87109-46-5.

¹³ § 140 odst. 2 o.s.ř.

hradit, nikoli platit.¹⁴ Povinnost státu platit náklady ustanoveného zástupce však není bezvýjimečná. V případě, že je strana, které byl advokát zástupcem nebo opatrovníkem ustanoven, úspěšná, je povinna náklady na něj nahradit státu strana neúspěšná.¹⁵

Pokud účastník o ustanovení zástupce z řad advokátů podle § 30 o.s.ř. požádá, musí o této žádosti soud rozhodnout ještě před tím, než učiní další procesní úkony ve věci.¹⁶ Výjimkou by byla situace, kdy by soud odmítl nejasné podání účastníka, který by zároveň požádal o ustanovení zástupce na náklady státu, aniž by o této žádosti rozhodl, pokud by bylo z podání, kterým se zahajuje řízení, zjevné, že by se v dané věci jednalo o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva.¹⁷

V situaci, kdy účastník nesplňuje podmínky pro ustanovení zástupce na náklady státu soudem, může tento požádat Českou advokátní komoru, aby mu zástupce ustanovila ze svých řad a služby ustanoveným zástupcem by mu byly poskytnuty bezplatně nebo za sníženou odměnu. Žadatel musí současně s podáním návrhu prokázat své majetkové poměry. Česká advokátní komora má pro takové případy zřízenou speciální vyhlášku č. 275/2006 Sb., kterou se stanoví způsob zjišťování příjmových a majetkových poměrů žadatele o určení advokáta Českou advokátní komorou k poskytnutí právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu, která ve své příloze obsahuje formulář prohlášení o majetkových poměrech, který žadatelé vyplňují. Pokud Česká advokátní komora žadateli zástupce ustanoví, § 140 odst. 2 o.s.ř. se zde neuplatní, a náklady takového advokáta stát neplatí.¹⁸ Systém bezplatné právní pomoci je v České republice velice nedostatečný, na což ostatně poukázal i Ústavní soud v jednom ze svých nejaktuálnějších rozhodnutí.¹⁹

Stát v průběhu řízení neplatí pouze výše zmíněnou odměnu ustanovenému zástupci, ale i náklady na důkazy, jako znalečné, svědečné, tlumočné apod. Podle § 148 odst. 1 o.s.ř. má ovšem stát podle výsledků řízení právo na náhradu

¹⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

¹⁵ § 148 odst. 1 o.s.ř.

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9.12.2009, sp.zn. 30Cdo 3404/2009

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19.5.2005, sp.zn. 25Cdo 218/2005

¹⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

¹⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1.8.2016, sp.zn. I. ÚS 1024/15

nákladů, které platil, pokud u účastníka nejsou předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. To se týká všech nákladů, které byly v řízení státem vynaloženy (vyplaceny), vyjma tlumočeného. Byl-li tedy úspěšnému žalobci ustanoven zástupce z řad advokátů podle § 30 o.s.ř., musí státu tyto náklady nahradit neúspěšný žalovaný, stejně tak jako tento platí např. náklady na znalecký posudek, které stát vyplatil, a nebyly kryty zálohami.

To, že musí neúspěšný účastník náklady, které v řízení vynaložil stát, tomuto nahradit, vyplývá z logiky věci, když vznikají v přímé souvislosti s uplatněním, nebo bráněním jeho práva nebo práva protistrany, do něhož svým jednáním zasahoval. Pro rozhodnutí, kdo náklady řízení ponese je ve sporném řízení směrodatná zásada úspěchu ve věci. Pokud byla jedna strana zcela úspěšná a druhá zcela neúspěšná, hradí státu vynaložené náklady strana neúspěšná. Pokud však měla jedna strana úspěch jen částečný, náhrada nákladů státu se poměrně rozdělí, tak, že každý z účastníků nahradí tu poměrnou část, ve které byl právě ten jeden z nich neúspěšný. Tedy, pokud by žalovaná částka byla 100.000 Kč, žalobci by bylo rozhodnutím soudu přiznáno 60.000 Kč, zbytek by soud zamítl, přičemž v průběhu řízení byl vypracován znalecký posudek, na který nebyla vybrána záloha, a který stál 10.000 Kč, žalobci by bylo uloženo zaplatit 4.000 Kč a žalovanému zbývajících 6.000 Kč. Je zde tedy rozdíl oproti rozhodnutí o nákladech řízení mezi účastníky navzájem, byl-li by žalobce úspěšný pouze částečně.

2.2. Náhrada nákladů řízení

Povinnost náklady hradit oproti povinnosti náklady platit je povinností, která se odvíjí až podle toho, jaké náklady byly v řízení vynaloženy protistranou, která byla zcela nebo z části neúspěšná, či jaké náklady platil v řízení stát, a rozhoduje o ní soud, tedy tato povinnost je ovládnuta zásadou úspěchu ve věci podle § 142 o.s.ř. Ten kdo se ve sporném řízení domáhal svých práv neúspěšně nebo porušil subjektivní právo nebo právem chráněné zájmy jiného je povinen náklady, které druhá strana vynaložila, uhradit. Účastníci jsou v civilním sporném řízení v kontradiktorním postavení, ve kterém uplatňují své protichůdné zájmy, a úspěch jedné ze stran se rovná neúspěchu té druhé. To, aby se účastníci domohli svých práv, hájili je, prokázali svá tvrzení a zároveň ustáli útoky protistrany,

mnohdy znamená zásah do jejich majetkové sféry, a to v rozsahu, v jakém museli platit náklady řízení v průběhu celého soudního procesu.

Rozhodnutí o povinnosti k náhradě nákladů řízení je součástí rozhodnutí soudu, kterým se řízení končí a je ovlivněno zásadou úspěchu ve věci. V případech stanovených v § 147 a § 148 odst. 2 o.s.ř. rozhoduje soud o těchto nákladech i v průběhu řízení, a to jakmile vzniknou. V rozhodnutí, kterým se řízení končí, rozhoduje soud o povinnosti náhrady nákladů řízení bez návrhu, přičemž jejich výši určuje podle zvláštních právních předpisů (v.k.ř., zákon o soudních poplatcích, advokátní tarif, zákoník práce, zákon o znalcích a tlumočnících, zákon o advokacii, exekuční řád, apod.) a podle dokladů prokazujících výši účelně vynaložených prostředků tím, komu byla náhrada účelně vyložených nákladů přiznána. Rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení je rozhodnutí konstitutivní povahy a nárok na ně je vázán na právní moc rozhodnutí ve věci samé.²⁰ Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením soudního řízení, soud tedy ve všech rozhodnutích o nákladech řízení musí věcně odůvodnit, proč a jakým způsobem v daném případě aplikoval právě ta ustanovení, podle kterých rozhodl.

2.3. Výzva k plnění podle § 142a o.s.ř.

K tomu, aby soud přiznal úspěšné straně, byť jen poměrnou část náhrady nákladů řízení, se zpravidla vyžaduje, aby splnil to, že žalovanému zašle nejméně sedm dní před podáním žaloby výzvu k plnění.²¹ Tuto povinnost stanovuje § 142a o.s.ř., který byl do právního řádu zahrnut s účinností od 1.1.2013 novelou o.s.ř. č. 396/2012 Sb. Opět zde existuje výjimka, kdy tuto povinnost žalobce splnit nemusí, a to tehdy, jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele. Tyto důvody je vždy nutno posuzovat se zřetelem na ostatní okolnosti daného případu a lze mezi ně zařadit například to, když žalobu podává osoba práva neznalá, kterou soud nemohl o této povinnosti dopředu poučit.²² Dalšími důvody by mohlo být například to, že dlužník má vůči věřiteli více pohledávek, které nikdy dobrovolně nesplnil, nebo si dlužník na adrese svého bydliště prokazatelně nepřebírá poštu a zaslání výzvy, o které věřitel již předem ví, že nebude doručena, by bylo pouhým

²⁰ Stanovisko občanskoprávního kolegia NS ČR ze dne 17.6.1998 ve věci sp.zn. Cpjn 19/98

²¹ § 142a o.s.ř.

²² JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 411. ISBN 978-80-87109-46-5.

formálním úkonem. Pokud dlužník před soudem existenci pohledávky nespornuje, ale pouze poukazuje na to, že mu výzva nebyla zaslána, tedy brání se zaplacení nerozporované částky s úmyslem její splatnost oddálit, měl by soud danou věc posoudit tak, že odeslání výzvy k plnění by bylo pro žalobce nadbytečným úkonem, na jehož splnění by nemělo být trváno. Pokud tedy za řízení vyplyne, že obrana žalovaného je účelová a směřuje k tomu, aby byla povinnost splacení dluhu oddálena, není zde důvod náklady řízení žalobci nepřiznat. V opačném případě, kdy by dlužník již dopředu věděl, že mu povinnost náhrady nákladů nehrozí, mohl by řízení nadále účelově protahovat, čemuž by mělo být touto výjimkou zabráněno.²³

Nejsou-li zde důvody hodné zvláštního zřetele, je, pro přiznání náhrady nákladů řízení úspěšnému žalobci, pro soud důležité, aby listinné důkazy obsahovaly, vedle samotné předžalobní výzvy k plnění, také doklad o odeslání této výzvy, tedy podací lístek, či potvrzení o odeslání datové zprávy, není potřeba doklad prokazující její doručení. Smyslem této úpravy je dát dlužníkovi šanci svůj závazek splnit bez soudního řízení, avšak žalovaný tím, že si zásilku nevyzvedne, není svou nedosažitelností, nikterak chráněn, jak někteří z dlužníků očekávají.²⁴ V případě, že žalobce, který je zastoupen advokátem výzvu k plnění, kterou zaslal žalovanému před podáním žaloby, nezaloží do spisu bez vyzvání, nevztahuje se na něj podle § 118a odst. 4 o.s.ř. poučovací povinnost soudu a soud vychází z toho, že taková výzva zaslána nebyla.

Výzvu k plnění může žalobce zaslat žalovanému buď prostřednictvím datové schránky, mají-li jí oba zřízenou, nebo prostřednictvím poštovních služeb na adresu, kterou mu žalovaný sám sdělil, nebo na adresu poslední známou. Tam, kde je možno adresu zjistit z veřejně přístupného rejstříku, by měla být výzva zaslána právě na ni. Žalobci ovšem nemají přístup do systému centrální evidence obyvatel, pokud je žalovaným fyzická osoba, výzva se vždy posílá na jeho poslední známou adresu, je-li jich více, žalobce může výzvu zaslat buď na všechny z nich, nebo si vybrat jednu, která se mu jeví jako nejvhodnější.²⁵ Nejvyšší soud ohledně doručení výzvy k plnění vyslovil názor, že je důležité, aby

²³ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 500. ISBN 978-80-7400-506-0.

²⁴ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 409. ISBN 978-80-87109-46-5.

²⁵ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 499. ISBN 978-80-7400-506-0.

se tato dostala do dispoziční sféry žalovaného podle hmotného práva, kdy jednostranný právní úkon je vůči adresátovi účinný okamžikem, kdy se dostane do jeho dispoziční sféry a tento má možnost se s jeho obsahem seznámit. To, zda se s ním seznámí, či o něm neví, již není rozhodující.²⁶

Výzva k plnění se rozlišuje na výzvu dvojího druhu. Buď se jedná o výzvu jednoduchou, nebo o výzvu kvalifikovanou. Za jednoduchou výzvu potom soud přizná podle § 11 odst. 2 písm. h) advokátního tarifu odměnu pouze v jedné polovině sazby za úkon. Za výzvu kvalifikovanou, tedy výzvu, jež obsahuje skutkový a právní rozbor věci, pak náleží náhrada podle § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu, za celý úkon právní služby. Žalobci mnohdy mají za to, že výzva, která obsahuje v jedné polovině skutkový rozbor věci a dále druhá polovina výzvy představuje vyčíslení nákladů řízení, které se opírá o zákonná ustanovení, je výzvou kvalifikovanou, avšak zdaleka tomu tak není.

Předžalobní výzva je úkonem, pro který zákon nestanoví konkrétní náležitosti. Logicky má být v této výzvě identifikován věřitel a dlužník, výše pohledávky, právní titul vzniku pohledávky a lhůta k plnění. Tyto náležitosti předžalobní výzvy snad bez výjimky splňují. Jakou náležitost někdy nesplňují, je to, že neobsahují informaci o tom, že nebude-li uplatňovaná částka zaplacená ve stanovené náhradní lhůtě, bude nárok vymáhán soudní cestou. Původním záměrem zákonné úpravy však bylo právě to, aby si byl dlužník vědom toho, že pokud svoji povinnost dobrovolně nesplní, vystaví se nebezpečí nárůstu dluhu o náklady řízení, neboť věřitel má v úmyslu pohledávku soudní cestou vymáhat. Upozornění na možnost soudního řízení je tedy podstatnou náležitostí výzvy k plnění zasílané podle § 142a o.s.ř., přičemž bez splnění této náležitosti nevyvolá tento úkon žádné zákonné následky.²⁷

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2004, sp.z. 28Cdo 72/2004

²⁷ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ve věci sp.zn. 1 Co 524/2013 ze dne 12.2.2014

3. Rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení

Zákonná úprava rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je obsažena § 151 o.s.ř. Pravomocný nákladový výrok soudu mění právo účastníka na náhradu nákladů řízení, které vyplývá ze zákona, na nárok tohoto účastníka na náhradu již konkrétně vyčíslených výdajů.

Vyjma situací, kdy se o náhradě rozhoduje podle § 147 a § 148 o.s.ř., nebo je rozhodováno o předběžném opatření, které bylo odmítnuto, zamítnuto, nebo bylo řízení o něm zastaveno, se o povinnosti k náhradě nákladů rozhoduje v rozhodnutí, jímž se řízení končí. Pokud však rozhodnutí o nákladech v takovém rozhodnutí chybí, musí soud posléze vydat doplňující usnesení, což zbytečně soudní proces prodlužuje. Pod pojmem *rozhodnutí, kterým se řízení končí*, se neskrývá pouze rozhodnutí, kterým řízení končí pro soud, ale i rozhodnutí, kterým řízení končí pro některého z účastníků, tedy v případě částečného rozsudku, či usnesení o zastavení řízení o žalobě jen některého ze žalobců, či jen proti některému ze žalovaných. Soud tedy musí v takovém rozhodnutí stanovit povinnosti o náhradě nákladů mezi účastníkem, vůči němuž řízení končí a ostatními účastníky a dále mezi tímto účastníkem a státem, pokud takové náklady vznikly.²⁸

U jmenovaných výjimek (§ 147 a § 148 o.s.ř., předběžné opatření) se rozhoduje v průběhu řízení, zpravidla tehdy, když ke vzniku nákladů dojde. Jedná se o konstitutivní rozhodnutí, které soud vydá i bez návrhu, a ve kterém určí, komu bude nákladová povinnost uložena. Právo na zaplacení potom vzniká až právní mocí rozhodnutí, kde bylo o této povinnosti rozhodnuto. Poté se jedná o vykonatelnou pohledávku, kterou může oprávněný vymáhat, či si jí započíst. K povinnosti o nákladech rozhodnout i bez návrhu se vyjádřil v jednom ze svých rozhodnutí Ústavní soud, který ve svém nálezu uvedl, že pokud soud tyto nepřizná úspěšnému účastníkovi, kterému právo na náhradu nákladů vzniklo, protože je neuplatnil, jedná se o porušení práva na spravedlivý proces.²⁹ Účastníci tedy o náklady řízení nemusejí výslovně žádat. Je však rozdíl mezi tím, pokud o ně výslovně nepožádají a pokud se jejich náhrady vzdají. Pokud výslovně nesdělí, že se práva na náhradu nákladů řízení vzdávají, má se za to, že je žádají a soud je

²⁸ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 432. ISBN 978-80-87109-46-5.

²⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26.3.2009, sp.zn. III. ÚS 892/08

přizná v zákonné výši. I tehdy, pokud úspěšný účastník výslovně prohlásí, že se práva na náhradu nákladů výslovně vzdává, musí soud rozhodnout výrokem o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Pokud úspěšný účastník, kterému soud náhradu přizná, náklady vyčíslí a ve vyúčtování se zmýlí, či si záměrně účtuje náklady vyšší, než na jaké má právo, a to ať chybně vypočítané, či uměle navýšené, soud o výši rozhodne podle zákona. Není tedy problém vyúčtované náklady krátit, pokud jsou v částce vyšší vyčísleny chybně nebo přemrštěně. Pokud je však vyúčtovaná částka nižší a nejedná se o zjevný omyl ve vyúčtování, měl by soud přiznat tuto nižší vyúčtovanou částku, protože se má za to, že zbývajících nákladů se oprávněný účastník vzdal. Pokud je účastník zastoupen advokátem, který si vyúčtoval částku nižší, než jaká mu po právu náleží, měl by soud bez výjimky přiznat tuto nižší částku, neboť povinností advokátů je střežit si právo.³⁰

Uložení povinnosti náklady hradit je hlavně sankcí neúspěšnému účastníkovi, neboť svým jednáním soudní řízení vyvolal a tedy zavinil, že tyto náklady ať jiným účastníkům, nebo státu, vznikly. Pohrůžka povinnosti hradit, v případě neúspěchu, vynaložené náklady protistrany by měla vést účastníky k tomu, aby své spory řešili mimosoudně, a soudní cestu volili až jako poslední možné řešení svého sporu.

Forma rozhodnutí, kterým se o náhradě nákladů řízení rozhoduje je vždy usnesení, a to i pokud řízení končí rozsudkem. Výrok o nákladech řízení má i v rozsudku povahu usnesení, což se projeví zejména tehdy, je-li proti nákladovému výroku podáno odvolání, protože v takovém případě nemusí být podle § 214 odst. 2 písm. e) o.s.ř. nařizováno jednání. Dalším projevem povahy usnesení nákladového výroku je to, že pokud soud opomene ve výroku o nákladech řízení v rozsudku rozhodnout, doplnění učiní usnesením, na rozdíl od situace, kdy by opomněl rozhodnout o části předmětu řízení, a doplnění by muselo být učiněno doplňujícím rozsudkem.

Nejčastějšími chybami, které soudy při nákladovém rozhodování činí, jsou to, že rozhodnutí buď zcela chybí, a potom dojde k výše uvedenému doplňujícímu rozhodnutí, nebo rozhodnutí sice je, avšak nesprávné, potom následuje buď

³⁰ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 516. ISBN 978-80-7400-506-0.

opravné usnesení, nebo rozhodnutí odvolacího soudu. Stejně tak může odvolací soud rozhodnout, je-li opomenuto rozhodnout o nákladech vedlejšího účastníka, což může napravit i prvostupňový soud doplňujícím usnesením. Těmito způsoby může být rozhodnuto i v případě, pokud v řízení dojde ke skončení vůči některému z účastníků. Soud může také nesprávně na nepřiléhavých případech užít § 150 o.s.ř., přičemž o tom, zda bylo tohoto ustanovení užito nepřiměřeně rozhoduje odvolací soud. Soudy často chybují také v tom, že neužijí institutu separace nákladů.³¹

Soud rozhoduje o náhradě nákladů podle zvláštních předpisů, kterými jsou například advokátní tarif, notářský řád, zákon o patentových zástupcích, zákon o DPH, zákon o znalcích a tlumočnících, a jiné, a dále vychází z toho, jaké náklady v řízení prokazatelně vznikly. Pokud se odměna přiznává advokátovi, je žádoucí, aby tento své náklady vyčíslil, neboť pro soud je jednodušší takový výpočet pouze kontrolovat, než jej celý vytvářet, a navíc soudu jsou známy pouze úkony, které zástupce učinil, a jsou o nich záznamy ve spise. O dalších úkonech, jako jsou například porady s klienty, logicky nemůže vědět, a proto odměnu za takové úkony bez dalšího nepřiznává. Specifikace toho, co je považováno za úkony právní služby, je obsažena v § 11 advokátního tarifu.

Soudci zpravidla při vyhlášení rozsudku v nákladovém výroku, ohledně přesné částky nákladů řízení, odkazují na písemné vyhotovení rozsudku, což jim umožňuje § 151 odst. 4 o.s.ř. Je to jak z toho důvodu, aby nemuselo být odkládáno meritorní rozhodnutí, které by oddálil leckdy složitý výpočet nákladů, tak z toho důvodu, že pokud jde o řízení dlouhodobé a složité, je žádoucí, aby zástupce úspěšného účastníka své náklady vyčíslil, a vyúčtování soudu v dohodnuté lhůtě předložil. Soud by se tak přesnou specifikací částky nákladů při vyhlášení rozsudku vystavil možnosti opravného prostředku, který by mohl být podán, pokud by ve výpočtu nákladů nebyly zohledněny všechny provedené úkony advokáta. Soud však vždy při vyhlášení rozsudku rozhodne, kdo je k hrazení nákladů povinen a to, v jakém poměru jsou účastníci povinni hradit náklady státu, pokud takové náklady v řízení vznikly.

Pokud je vydáno samostatné nákladové usnesení, musí být vydáno až po vyhlášení meritorního rozhodnutí a právní moci nabude samostatně. V případě, že

³¹ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 432. ISBN 978-80-87109-46-5.

je ve věci podáno odvolání do rozhodnutí ve věci samé, nákladové rozhodnutí samostatně právní moci nenabude, jelikož se jedná o závislý výrok. Mohlo by totiž dojít k tomu, že by odvolací soud změnil rozhodnutí tak, že původně zcela úspěšný účastník by se stal účastníkem neúspěšným a původní rozhodnutí o nákladech by tak bylo zákonitě změněno, tudíž by nebyla naplněna zásada úspěchu ve věci. Pokud je tedy podáno odvolání do meritů věci, postačí podat odvolání pouze proti tomuto rozhodnutí a automaticky se má za to, že je podáno odvolání i do nákladového rozhodnutí. To platí, i pokud účastník následně vezme odvolání co do předmětu řízení zpět, a po odvolacím soudu nadále požaduje přezkum nákladů řízení. Tedy to, že nebylo podáno samostatné odvolání do nákladů řízení, nebrání jejich přezkumu odvolacím soudem, neboť se jedná o závislý výrok na původně napadeném rozhodnutí, který byl odvoláním napaden současně.³²

Lhůtu k plnění náhrady nákladů řízení určuje soud, obdobně jako u lhůty k plnění ohledně předmětu řízení, v souladu s § 160 odst. 1. o.s.ř. Zpravidla se tedy stanoví lhůta třídní, ale soud může stanovit i lhůtu delší, popřípadě může určit, že částka představující náklady řízení bude zaplácena ve splátkách.

Další části této kapitoly budou věnovány základním zásadám, podle kterých se náklady řízení přiznávají, dále tomu, jak se o nákladech rozhodne, pokud řízení nekončí rozsudkem ve věci samé, nákladům předběžného opatření a zajištění důkazů, separaci nákladů a moderačnímu právu soudu v nákladové problematice.

3.1. Náhrada nákladů podle úspěchu ve věci

Nejčastěji soud rozhoduje o náhradě nákladů řízení podle § 142 odst. 1 o.s.ř., tedy tuto přiznává plně úspěšné straně sporu. Ve většině případů je otázka plného úspěchu ve věci jednoznačná, avšak může dojít k situaci, kdy mohou vzniknout určité pochybnosti, a to u žalob s eventuálním petitum. V těchto je žalobce plně úspěšný, když mu soud vyhoví buď v rozsahu primárního petitu,

³² SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 517. ISBN 978-80-7400-506-0.

nebo v některém z eventuálních petitů, zatímco žalovaný je plně úspěšný, když soud žalobu zcela zamítne ve všech eventuálních petitech.³³

Pokud by měl účastník ve věci úspěch pouze částečný, soud míru úspěchu porovná a náhradu nákladů buď poměrně rozdělí, nebo rozhodne, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. K poměrnému rozdělení dochází tak, že soud odečte od úspěchu neúspěch.³⁴ Byl-li tedy žalobce v řízení o 100.000 Kč úspěšný co do částky 80.000 Kč, náleží mu náhrada nákladů ve výši 60% (úspěch žalobce 80% - neúspěch žalobce 20% = 60% přiznaných nákladů). Pokud by žalobce byl v tomto případě úspěšný co do částky 50.000 Kč, výrok soudu by zněl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Pokud by pak žalobce byl úspěšný v méně než polovině, musel by poměrnou část nákladů nahradit žalovanému on.

Plná náhrada nákladů k uplatnění práva pak náleží účastníku, který byl ve věci plně úspěšný, či tomu kdo byl ve věci úspěšný jen částečně, avšak rozhodnutí o výši plnění záviselo na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.³⁵ Typickým příkladem, kdy výše plnění závisí na znaleckém posudku, je ve sporech, kde se rozhoduje o výši náhrady škody. Případem, kdy výše plnění závisí na úvaze soudu je typicky náhrada škody z pracovního úrazu, kdy soud může podle § 271s zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce výši odškodnění přiměřeně zvýšit. Pokud by ale žalobce uplatňoval částku zjevně nepřiměřenou, je na místě, aby soud použil § 142 odst. 2 a náhradu nákladů poměrně rozdělil.³⁶ Pokud by soud přiznával náhradu za právní zastoupení ve věci, kdy plnění záviselo na znaleckém posudku, nebo na úvaze soudu, vycházel by při stanovení výše odměny z výše uplatněného nároku. Pokud by se však uplatněný nárok jevil jako zjevně nepřiměřený, nebo účelový, toto pravidlo se nepoužije a výše náhrady by byla přiznána podle částky přiznané.³⁷

Jak je výše uvedeno, zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů řízení je zásada úspěchu ve věci. Poměr úspěchu a neúspěchu však nelze

³³ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 634-635. ISBN 978-80-7357-460-4.

³⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právnické učebnice (Aleš Čeněk), str. 260. ISBN 978-80-7380-437-4.

³⁵ § 142 o.s.ř.

³⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

³⁷ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 636. ISBN 978-80-7357-460-4.

posuzovat mechanicky jen podle toho, jak bylo o věci rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech, a to komplexně v souvislosti s rozhodnutím v meritu věci.³⁸

3.2. Výjimka ze zásady úspěchu ve věci

Občanský soudní řád pamatuje i na situaci, kdy je žalovaný ve věci neúspěšný, avšak svým jednáním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. V takovém případě má tento neúspěšný žalovaný právo na náhradu nákladů řízení vůči úspěšnému žalobci.³⁹ Jedná se o případy, kdy žalobce neposkytne žalovanému potřebnou součinnost pro jeho právní jednání, když žalovaný své povinnosti buď neporušil, nebo porušil, avšak byl by ochoten a připraven nastalý protiprávní stav odstranit, ovšem neměl pro to před podáním žaloby prostor. Je nutné si zde uvědomit rozdíl mezi § 143 a § 150 o.s.ř., kdy v prvním případě byl sice žalobce úspěšný, ale žalovanému nebyla dána možnost protiprávní stav napravit, zatímco ve druhém případě byl žalobce úspěšný i přes procesní obranu žalovaného, který měl prostor protiprávní stav napravit, ale jeho poměry jsou takové, že je žádoucí, aby soud do výše nahrazovaných nákladů zasáhl a zmínil tak jejich dopad na žalovaného.⁴⁰ Podstatný rozdíl je právě v síle a míře, kdy podle § 143 o.s.ř. soud přizná právo náhrady nákladů řízení neúspěšnému žalovanému, zatímco podle § 150 o.s.ř. soud moderuje výši nákladů, které je neúspěšný účastník povinen zaplatit účastníkovi úspěšnému a zmírňuje tak negativní dopad do majetkové sféry neúspěšné strany, a to bez ohledu na to, jaká strana je ve věci úspěšná. Nutno podotknout, že není vyloučena možnost užití obou zmíněných ustanovení současně, avšak u § 143 se vždy musí jednat o úspěšného žalobce a neúspěšného žalovaného.

Podle výše zmíněného § 143 o.s.ř. má neúspěšný žalovaný právo na náhradu nákladů řízení vůči úspěšnému žalobci, pokud svým chováním nezavdal podnět k podání žaloby. Jedná se o výjimku ze zásady úspěchu ve věci, která rozhodování o náhradě nákladů řízení ovládá, navíc se jedná o výjimku, která pravidla této zásady zcela obrací. Pro užití této výjimky musí být splněno to, že žalovaný sice porušil svoji povinnost, avšak toto porušení se stalo v důsledku

³⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20.12.2005, sp.zn. I.ÚS 257/05

³⁹ § 143 o.s.ř.

⁴⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

jednání na straně žalobce, který neumožnil žalovanému porušení jeho povinnosti napravit. Názorným příkladem, který by byl pro užití § 143 o.s.ř. vhodný, je situace projednávaná Ústavním soudem ve věci sp.zn. IV. ÚS 189/06, kdy stěžovatel podal ústavní stížnost, ve které uvedl, že mu vůči žalobci vznikl nedoplatek na pojistném, a to v souvislosti s vypovězenou pojistnou smlouvou. Stěžovateli bylo, dle jeho tvrzení, ze strany žalobce – pojišťovny sděleno pouze to, že eviduje za žalovaným pohledávku, nicméně nebylo mu sděleno, v jaké výši a kam ji má uhradit. Dlužnou částku se stěžovatel dozvěděl až ze žaloby. Žalovaný před soudem prvního stupně dlužnou částku nikterak nerozporoval, nesouhlasil však s tím, aby mu byla uložena povinnost zaplatit žalobci náklady řízení, které mu v řízení vznikly, když soudní řízení bylo vyvoláno v důsledku pasivity žalobce před podáním žaloby. Okresní soud v Prostějově, který věc projednával, však nebral námitky stěžovatele v potaz a rozhodl bez nařízení jednání tak, že stěžovateli uložil zaplatit jak dlužnou částku, tak náklady řízení žalobce v plné výši, aniž by žalobci uložil povinnost prokázat, že jeho snaha věc vyřešit mimosoudně byla bezúspěšná. Ústavní soud daný rozsudek Okresního soudu v Prostějově zrušil, neboť dospěl k závěru, že bylo porušeno právo stěžovatele domáhat se stanoveným způsobem svých práv u nestranného a nezávislého soudu a právo na rovnost účastníků řízení, tedy práva zaručená Listinou základních práv a svobod.⁴¹

Dalším příkladem pro užití § 143 o.s.ř. by mohla být situace, kdy se dluh stane splatným až po podání žaloby, a to buď proto, že uplyne doba splatnosti, nebo se stane událost, na níž je splatnost vázána, popř. je dlužník ke splacení dluhu vyzván až žalobou. Soud o věci rozhoduje rozsudkem podle stavu věci v době jeho vyhlášení, jak mu ukládá § 154 odst. 1 o.s.ř. Dluh je tedy v době vydání rozhodnutí splatný a žalobce je proto ve věci úspěšný. Není však na jisto postavené, že by dlužník po zesplatnění dluhu neplnil dobrovolně, a řízení je tak vedeno nedůvodně, když žalovaný svůj dluh vůči žalobci nikterak nerozporuje a naopak projevívá vůli tento vyrovnat, zde je postup podle probíraného ustanovení na místě. Jiná situace by byla, pokud by z řízení vyplynulo, že žalovaný pohledávku rozporuje a žalobci by ji, ani po zesplatnění před podáním žaloby, stejně neuhradil, jednalo by se o situaci odlišnou a zde by bylo vhodné postupovat podle zásady úspěchu ve věci. Jinou situací by bylo, pokud by byla žaloba podána

⁴¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 31.1.2007 ve věci sp.zn. IV. ÚS 189/06

předčasně a soudu by nezbylo, než ji zamítnou a o náhradě nákladů rozhodnout podle úspěchu ve věci.⁴²

Situací, kdy by bylo užití § 143 o.s.ř. vhodné se v praxi nevyskytuje mnoho, za svou praxi jsem se s takovou doposud nesešla. Pro malou četnost takových případů je na místě položit si otázku, zda by soudce, který by měl případ, na které by bylo příslušné dané ustanovení užit, toto užil i bez návrhu neúspěšného účastníka, nebo zda by se, stejně jako v ostatních věcech, řídil zásadou úspěchu ve věci.

3.3. Rozhodnutí o nákladech řízení v případech, kdy věc nekončí rozhodnutím ve věci samé

Jak je obecně známo, nemusí soudní řízení skončit pouze rozsudkem ve věci samé, možností jak věc v civilním sporném řízení skončit je vícero, přičemž mezi ty další se řadí usnesení o zastavení řízení, usnesení o schválení smíru, či usnesení o odmítnutí návrhu účastníka.

V případě, kdy mezi sebou účastníci uzavřou smír, otázku nákladů si zpravidla vyřeší dohodou mezi sebou a tato jejich dohoda by pak měla být součástí soudem schvalovaného smíru. Pokud součástí smíru takové ujednání není, rozhodne soud podle § 146 odst. 1 písm. a) o.s.ř. vždy tak, že žádný z účastníků právo na náhradu nákladů nemá, a to bez ohledu na to, co je obsahem smíru. Uvedené se ovšem týká pouze nákladů mezi účastníky navzájem, o povinnosti nahradit náklady státu, pokud v řízení nějaké vynaložil, musí soud vždy rozhodnout zvlášť. V takovém případě zkoumá, v jakém poměru byli účastníci úspěšní podle obsahu smíru, a ve stejném poměru by měl uložit povinnost tyto náklady nahradit. Pokud je jedna ze stran v řízení osvobozena od soudních poplatků, nemusí náklady státu platit a její díl se ani neukládá k úhradě druhé straně.⁴³ Ústavní soud se v jednom ze svých rozhodnutí zabýval ústavní stížností stěžovatele, který se v civilním řízení domáhal náhrady majetkové i nemajetkové újmy zapříčiněné úrazem, tedy domáhal se plnění, jehož výše závisela na znaleckém posudku a na úvaze soudu. Mezi účastníky řízení byl uzavřen smír, ve kterém se tito dohodli, že namísto žalobou požadované částky

⁴² SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 502. ISBN 978-80-7400-506-0.

⁴³ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 505. ISBN 978-80-7400-506-0.

6,254.800 Kč bude žalobci vyplacena částka 3,255.000 Kč. Odvolací soud v projednávané věci uzavřel, že v případě, kdy byla stěžovateli přiznána pouze polovina z požadovaného plnění, byl ve věci úspěšný pouze částečně a náklady státu poměrně rozdělil, přičemž polovinu uložil zaplatit stěžovateli a druhou polovinu vedlejšímu účastníkovi na straně žalovaného – pojišťovně, neboť žalovaný byl rozhodnutím soudu osvobozen podle § 138 o.s.ř.. Podle § 142 odst. 3 o.s.ř. pokud by bylo ve věci rozhodováno rozsudkem, měl by žalobce i v případě pouze částečného úspěchu, právo na plnou náhradu nákladů řízení. Dané ustanovení je podle Ústavního soudu třeba vztáhnout i na případ, kdy je řízení skončeno usnesením o schválení smíru. V uvedeném případě by uzavření smíru mělo pro účastníka horší důsledky právě to, že smír uzavřel, než to, pokud by soud rozhodl meritorně.⁴⁴

O tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení rozhodne soud, i pokud řízení zastaví, a to podle § 146 odst. 1 písm. b) o.s.ř. Toto pravidlo platí obecně, soud však při zastavení řízení nejprve zkoumá to, zda není na místě uplatnit zásadu zavinění podle odst. 2 stejného zákonného ustanovení. Podle této zásady je k náhradě nákladů řízení povinen ten, kdo zavinil, že řízení muselo být zastaveno. Soud zkoumá pouze procesní zavinění, nikoli to hmotně právní. Touto otázkou se zabýval rovněž Ústavní soud, který uvedl, že zásah do majetkové sféry prostřednictvím povinnosti hradit náklady řízení je účastník povinen strpět pouze tehdy, pokud tento zásah svým jednáním způsobil. Pokud je řízení zastaveno, nedojde ve věci k meritornímu rozhodnutí, a proto nelze užít zásadu úspěchu ve věci a pro určení toho, kdo vznik nákladů řízení způsobil, se užije zásada zavinění, podle které se zkoumá to, kdo zavinil, že nemohlo dojít k rozhodnutí ve věci samé.⁴⁵

Situace, kdy nedošlo k procesnímu zavinění jsou ty, když účastník podle § 107 odst. 5 o.s.ř. ztratil způsobilost být účastníkem řízení po jeho zahájení a s ohledem na povahu věci nelze v řízení za těchto podmínek pokračovat, dále pokud nastal nedostatek podmínky řízení podle § 104 o.s.ř., a žalobce o tomto nedostatku nemohl objektivně vědět, dále pokud není po klidu řízení podán návrh na pokračování v řízení podle § 111 odst. 3 o.s.ř., nebo pokud je žaloba vzata zpět na základě smírného jednání účastníků, anebo pokud soud není k rozhodnutí o

⁴⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25.2.2009, sp.zn. I.ÚS 92/08

⁴⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8.9.2009, sp.zn. I. ÚS 1227/09

žalobě pravomocný. Naopak situacemi, kdy některý z účastníků zaviní, že řízení muselo být zastaveno, je pokud žalobce nezplatí soudní poplatek, nebo žalobce zažaluje nonsubjekt nebo subjekt, který zanikl ještě před podáním žaloby a žalobce o tom měl a mohl vědět. Dále pokud žalovaný před podáním žaloby splní to, čeho se žalobce domáhá, nebo pokud žalobce podá návrh ve věci, o které již bylo soudem rozhodnuto, nebo je obdobné řízení již zahájeno a návrh je i přes to podán znovu.⁴⁶ Zásada zavinění plní preventivně výchovnou funkci, když se předpokládá, že účastníci se nebudou na soudy obracet se svými žalobami bezdůvodně.

Pokud žalobce vezme žalobu zpět podle § 96 odst. 1 o.s.ř., což je v praxi pravděpodobně nejčastější důvod, proč dochází k zastavování řízení, měl by se soud, ačkoli mu to zákon výslovně neukládá, za účelem rozhodnutí o nákladech řízení, ještě před tím, než řízení zastaví, zabývat tím, z jakého důvodu k tomuto zpětvzetí došlo, tedy zda ke zpětvzetí došlo zaviněním žalobce, nebo byl např. dluh žalovaným po podání žaloby zaplacen a to, že k zastavení řízení dojde tedy zavinil žalovaný. Pokud k situaci, když žalobce bere žalobu zpět pro chování žalovaného po jejím podání, měl by soudu doložit to, že ke splnění dluhu skutečně došlo, nemělo by stačit pouhé konstatování žalobce, ale soud by měl mít za prokázané, že dluh nebyl zaplacen ještě před podáním žaloby a ta pak nebyla podána nedůvodně, což by vedlo k nákladovému rozhodnutí zcela odlišnému, tedy k hrazení nákladů by byl povinen žalobce. Nutno podotknout, že při rozhodování o náhradě nákladů při postupu podle § 146 odst. 2 o.s.ř. se použije pravidla podle § 142a o.s.ř., tedy žalobci lze přiznat plnou náhradu nákladů řízení, pokud nejméně sedm dní před podáním žaloby žalovaného písemně vyzval ke splnění povinnosti. Důvodnost podané žaloby se zde staví naroveň úspěchu ve věci.

Podle § 146 odst. 3 o.s.ř. pokud soud žalobu nebo jiný návrh na zahájení řízení usnesením odmítne, je povinen ten, kdo takový návrh podal – žalobce, nahradit ostatním účastníkům náklady, které jim v souvislosti s řízením vznikly. Jedná se zde opět o procesní zavinění účastníka, který podal návrh, když tento návrh byl formulován tak, že o něm nemohlo být meritorně rozhodnuto, tj. byl neprojednatelný. Na žalobci leží úkol, aby soudu podal žalobu, která bude splňovat všechny požadavky na ní kladené v § 79 odst. 1 o.s.ř. Pokud žaloba

⁴⁶ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 419. ISBN 978-80-87109-46-5.

obsahuje vady, pro něž nelze v řízení pokračovat, soud žalobce v souladu s § 43 odst. 1 o.s.ř. vyzve k odstranění těchto vad, zároveň jej poučí, v čem vady spatřuje, a jak je má navrhovatel odstranit a předpokládá, že tento tedy uvedené vady odstraní a podá žalobu řádnou. Nelze od osoby, která nemá právní vzdělání očekávat, že bude ve svých podáních sofistikovaně používat právních termínů a znevýhodňovat proto její postavení⁴⁷, postačí, pokud soudu bude jasné, čeho se tato osoba svým podáním domáhá, a zároveň z čeho oprávněnost svých nároků dovozuje. Pokud však někdo podá takové podání, které i přes výzvu soudu zůstane ve stavu, kdy nelze v řízení pokračovat, soud jej podle § 43 odst. 2 o.s.ř. odmítne. Usnesením o odmítnutí podání se řízení končí, a tak soud musí rozhodnout rovněž o nákladech řízení. Ustanovení upravující náhradu nákladů v této situaci by mělo plnit opět funkci preventivně výchovnou, tedy mělo by účastníky odradit od toho, podávat neuváženě nesmyslné žaloby. Zpravidla soud žalobu odmítne ještě před tím, než ji vůbec zašle druhé straně k vyjádření, neboť prozatím sám neví, co žalobce svým návrhem sleduje a tudíž nemůže od jiných očekávat, že tito to vědět budou a budou schopni se k návrhu vyjádřit. Nejprve se tedy soud pokusí dovést žalobce k tomu, aby vady podání odstranil, v případě, že se tak nestane, žalobu odmítne a o jejím podání žalovaného vůbec neinformuje, a tomu tedy žádné náklady nevzniknou, ustanovení o nákladech řízení proto soud použije a contrario, tzn. výrok o nákladech řízení bude znít tak, že žádný z účastníků nemá právo na jejich náhradu. Pokud se však stane, že je žaloba žalovanému zaslána ještě před odstraněním vad, tomu vzniknou náklady např. tím, že se k ní vyjádří a soud pak žalobu pro její neprojednatelnost odmítne, žalobce je povinen k náhradě nákladů, které vznikly žalovanému.

3.4. Náhrada nákladů předběžného opatření a zajištění důkazů

V § 145 o.s.ř. je uvedeno, že soud přizná náhradu nákladů předběžného opatření a zajištění důkazů tomu účastníku, jemuž přizná náhradu nákladů celého řízení. Pokud soud návrh na nařízení předběžného opatření zamítne nebo odmítne, nebo dojde k zastavení řízení o předběžném opatření, tudíž řízení o předběžném opatření skončí a o nákladech řízení rozhodne v tomto usnesení, zpravidla tak, že právo na jejich náhradu nemá žádný z účastníků, neboť žalobce je v takovém

⁴⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1.8.2016, sp.zn. I. ÚS 1024/15

případě neúspěšný a žalovaný se o návrhu dozví zpravidla až poté, co je o něm rozhodnuto, a to s ohledem na krátkou lhůtu k vydání soudního rozhodnutí, kdy by bylo bezúčelné návrh posílat žalovanému k vyjádření, žádné náklady mu tedy nevzniknou.

Tam, kde soud předběžné opatření nařídí a následně je vyhověno i návrhu ve věci samé, má úspěšná strana právo na náhradu nákladů řízení a stejně tak nákladů předběžného opatření. Úspěch však může být pouze částečný, náklady řízení by se potom poměrně rozdělovaly podle § 142 odst. 2 o.s.ř. Pokud je účastník úspěšný ve věci samé, ale se svým návrhem na nařízení předběžného opatření úspěšný nebyl, je mu přiznána pouze náhrada nákladů řízení ve věci samé, o nákladech předběžného opatření soud rozhodl v předcházejícím rozhodnutí samostatně. Může nastat i situace, kdy je žalobce úspěšný s návrhem na nařízení předběžného opatření, avšak posléze již není úspěšný ve věci samé, potom soud rozhodne tak, že žalovanému přizná právo na náhradu nákladů, a to i za předběžné opatření, pokud mu v souvislosti s ním nějaké náklady vznikly. Obdobně platí uvedené i ohledně náhrady nákladů, které některému z účastníků vznikly v souvislosti se zajištěním důkazů.⁴⁸

Samostatně může soud o nákladech předběžného opatření rozhodnout také, pokud je toto podle § 77 odst. 2 o.s.ř. předsedou senátu zrušeno, neboť pominuly důvody, pro které bylo nařízeno. Pokud vyjdou v řízení najevo skutečnosti, které prokazují, že důvody pro nařízení předběžného opatření zde ve skutečnosti nebyly a nejsou a toto je pro danou skutečnost soudem zrušeno, v takovém případě by měl náklady předběžného opatření hradit žalobce, a to bez ohledu na to, zda je ve věci úspěšný, či nikoli.⁴⁹

3.5. Separace nákladů řízení

O náhradě nákladů se nerozhoduje bezvýjimečně vždy podle výsledku řízení, může být ovlivněno i zaviněním či náhodou. V takovém případě se jedná o náklady, o kterých se rozhoduje odděleně od ostatních nákladů, které během

⁴⁸ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 415. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁴⁹ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 504. ISBN 978-80-7400-506-0.

řízení vznikly, proto se užívá termínu separace nákladů řízení.⁵⁰ Tato je upravena v § 147 o.s.ř., kde je stanoveno, že soud může účastníku nebo jeho zástupci uložit náhradu nákladů, které by nevznikly, nezavinila-li by jejich vznik tato osoba, nebo vznikly náhodou, která se této osobě přihodila. Stejně tak může soud uložit náhradu nákladů vzniklých jejich zaviněním svědkům, fyzickým osobám podle § 126a, znalcům, tlumočnickům nebo tomu, kdo měl při dokazování nějakou povinnost. Tyto osoby jsou podle § 148 odst. 2 o.s.ř. povinny nahradit také náklady státu, které by bez jejich zavinění jinak nevznikly.

Zásada úspěchu ve věci, která rozhodování o nákladech řízení ovládá, tak stojí vedle zásady zavinění, jejímž smyslem je sankcionovat ty, jejichž zaviněním vznikly náklady, které by při řádném průběhu řízení nevznikly, nebo pro ty, jimž se přihodila náhoda, která zapříčinila vznik těchto nákladů. Příkladem situace, kdy k separaci nákladů může dojít, je je-li žaloba nebo jiný návrh na zahájení řízení podepsán zástupcem účastníka, který účastníka zastupuje na základě plné moci, kterou soudu nedoložil, ani přes opatření učiněná soudem podle § 104 odst. 2 o.s.ř., a soud řízení podle citovaného ustanovení zastavil. Řízení je v tu chvíli zastaveno, neboť nebylo prokázáno, že ten, jehož jménem zmocněnec žalobu nebo jiný návrh na zahájení řízení podal, skutečně návrh podat chtěl a ví o tom, že byl podán. Vzniknou-li v takto zastaveném řízení náklady protistraně, např. tím, že se k podání vyjádřila, nelze jí přičítat k tíži zastavení řízení, a náklady které jí v souvislosti s takto zahájeným řízením vznikly, soud proto uloží zaplatit zástupci účastníka bez řádného zmocnění, neboť tyto náklady by jinak nevznikly a zmocněnec je způsobil svým zaviněním.⁵¹ Chováním účastníka, zapříčiňující, že by měl nést náklady, které v řízení vznikly, je dále i to, pokud tento navrhuje k prokázání svých tvrzení, o kterých si je vědom, že jsou nepravdivé, důkazy, které nelze získat bezplatně. Kupříkladu, pokud účastník sporuje pravost svého podpisu na listině, znaleckým posudkem je ale prokázáno, že se skutečně jedná o podpis daného účastníka, avšak ten spor z jiného důvodu vyhraje. Náklady na znalecký posudek by neměly jít k tíži protistrany, jelikož se jedná o náklady

⁵⁰ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 419. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.11.2001, sp.zn. 29Cdo 2352/2000

vynaložené zbytečně, čehož si účastník navrhuující znalecké zkoumání musel být vědom dopředu.⁵²

Podmínkou pro separaci nákladů je příčinná souvislost mezi vznikem nákladů a náhodou či zaviněním na straně účastníka nebo jeho zástupce. Zaviněním v tomto smyslu je porušení procesních práv účastníka nebo jeho zástupce, či opožděná realizace procesních práv. Náhoda v daném smyslu znamená, pokud účastníka nebo jeho zástupce potkala nepředvídaná událost, kterou nezavinil a kvůli ní byl zmařen úkon, čímž ostatním účastníkům vznikly náklady, přičemž není spravedlivé po nich požadovat, aby je nesli ze svého. O separaci nákladů rozhoduje soud samostatným usnesením zpravidla hned poté, co tyto vznikly, a je prokázáno splnění podmínek pro takové rozhodnutí, tj. je prokázán jejich vznik. Není však vyloučeno ani to, aby rozhodnutí o separaci bylo součástí konečného rozhodnutí.⁵³

Nelze uzavřít, že každá procesní nedbalost, nebo náhoda musí nutně vést k separaci nákladů. Pokud by bylo nařízeno jednání, kam bylo předvoláno více svědků a jeden z nich se na předvolání nedostavil, nelze mu ukládat náhradu nákladů účastníkům, nebo jejich zástupcům, neboť jednání se konalo, byli vyslechnuti svědci ostatní a náklady zúčastněných tak nebyly vynaloženy zcela zbytečně.⁵⁴ Chování svědka, jehož neúčast by byla neomluvená a šlo by o jeho zjevnou nedbalost, kterou ztěžuje proces, lze sankcionovat např. pořádkovou pokutou. Oproti tomu nedbalost, která vede k separaci nákladů je v situaci, kdy žalovaný v průběhu řízení žalovanou pohledávku uhradil, ale žalobce se dostal do prodlení se zpětvzetím žaloby. Žalovaný, kterému prodlením žalobce vzniknou zbytečné náklady, např. tím, že se dostaví k soudu, má právo na jejich náhradu, i když žalovaný zavinil, že řízení bylo zastaveno a je povinen platit náklady řízení žalobci.⁵⁵

⁵² SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 508. ISBN 978-80-7400-506-0.

⁵³ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 420. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁵⁴ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 650. ISBN 978-80-7357-460-4.

⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9.9.1997, sp.zn. 2Cmo 373/95

Separace nákladů není institut postihující pouze civilní řízení sporné, lze jej využít i pro řízení nesporná, když jeho využití není § 23 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, vyloučeno.⁵⁶

3.6. Nepřiznání náhrady nákladů pro důvody hodné zvláštního zřetele – moderační právo soudu

Ve výjimečných případech může soud pro zmírnění tvrdosti použít moderační právo a nemusí právo na náhradu nákladů řízení zcela nebo z části přiznat. Zákon specifikuje tyto výjimečné případy tak, že *jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele nebo odmítne-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem.*⁵⁷ Druhý ze jmenovaných důvodů proč lze náhradu nákladů řízení nepřiznat je jasný, je ovšem zajímavou otázkou, co konkrétně jsou důvody hodné zvláštního zřetele. Za tyto důvody by se daly považovat podobné důvody jako ty, jež mohou vést k rozhodnutí soudu o osvobození od soudních poplatků (viz dále). Tyto důvody musí být objektivní, tedy musí vzniknout zásadně bez přičinění účastníka, o jehož povinnosti se rozhoduje a soud je musí vždy posuzovat v každé konkrétní situaci jednotlivě.⁵⁸ Zohledněno by mělo být i chování neúspěšného účastníka v průběhu řízení, i před jeho zahájením. Pokud se účastník chová nezodpovědně, např. tím, že poslední aktivitou bylo to, že vyčerpал úvěr poskytnutý mu žalobcem, nemá na zmírnění rozhodnutí nárok, neboť účastníci by neměli spoléhat na rozhodnutí projevující se ochranou nezodpovědných dlužníků.⁵⁹

Soud by při užití tohoto ustanovení neměl zjišťovat jen poměry na straně toho, o němž se rozhoduje, ale i poměry druhé strany, do jejíž majetkové sféry bude rozhodnutím, o nepřiznání náhrady nákladů, zasaženo. Pokud soud tento postup zvažuje, musí být účastníkům dán prostor se k němu vyjádřit.⁶⁰ Rozhodnutí o užití § 150 o.s.ř., tedy o užití moderačního práva musí být řádně a přesvědčivě odůvodněno.⁶¹

⁵⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

⁵⁷ § 150 o.s.ř.

⁵⁸ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 425. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁵⁹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17.6.2014, sp.zn. 93Co 324/2014

⁶⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právníké učebnice (Aleš Čeněk), str. 263. ISBN 978-80-7380-437-4.

⁶¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17.5.2001, sp.zn. III.ÚS 727/2000

Mimořádné důvody, které jsou soudy nejčastěji při užití moderačního práva zohledňovány, jsou: situace, kdy mohou žalobu podat obě strany, a účastník, který je ve věci úspěšný je zpravidla z toho důvodu, že žalobu podal dříve (např. vypořádání společného jmění manželů). Dále jsou to zdravotní důvody, morální důvody, typicky spory mezi příbuznými, nepříznivá sociální situace, která nastala bez přičinění účastníka. Dalším z možných hledisek pro užití moderačního práva je vzorné chování účastníka v průběhu řízení, tedy situace, kdy se jeden z účastníků pokouší spor vyřešit smírně a druhá strana je odmítá, ačkoli taková odmítnutí jsou schválností, která pramení z nenávisti mezi účastníky, typicky spory mezi bývalými manželi.⁶² Nelze zde však uzavřít, že veškerá odmítnutí návrhu na smír by měla být důvodem pro užití § 150 o.s.ř. Ústavní soud v jednom ze svých nálezů konstatoval, že účastník nemůže být pro neakceptování návrhu na smír trestán za situace, kdy účastník před prvostupňovým soudem uspěl a druhá strana mu v řízení před odvolacím soudem nabízí návrh na uzavření smíru, který se jeví jako naprosto nevýhodný.⁶³

Je záhodné zde zmínit, že skutečnost, že neúspěšný účastník byl osvobozen od soudních poplatků, nezakládá automaticky povinnost soudu moderačního práva využít.⁶⁴ Avšak pokud by soud neměl za to, že existují důvody hodné zvláštního zřetele pro to, aby účastník byl zproštěn povinnosti náhrady nákladů řízení, avšak chtěl zmírnit tvrdost této povinnosti, existuje stále možnost tak učinit užitím § 160 odst. 1 o.s.ř., kdy soud může rozhodnout o možnosti zaplatit náklady řízení ve lhůtě delší, než jsou obvyklé tři dny od právní moci rozhodnutí nebo ve splátkách, které v rozhodnutí konkrétně specifikuje.

Za svou krátkou praxi u soudu jsem se nejednou setkala s případy, kdy neúspěšný účastník navrhoval soudu použití daného ustanovení, většinou z důvodu nemajetnosti. Zatím pouze jednou jsem se však setkala se situací, kdy dle mého názoru, opravdu nastaly důvody hodné zvláštního zřetele a to v případě, kdy jedním z neúspěšných žalobců byl nezletilý chlapec, který se, v průběhu civilního řízení, po ukončení dědického řízení stal procesním nástupcem svého strýce - původního žalobce. V daném případě bylo dědictví zákonnými zástupci

⁶² JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 426. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁶³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14.3.2007, sp.zn. II. ÚS 145/06

⁶⁴ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 635. ISBN 978-80-7357-460-4.

nezletilého dědice odmítnuto, avšak opatrovnický soud toto odmítnutí neschválil a soud, který věc rozhodoval, tak s nezletilým dále jednal na místě žalobce a), kterým byl původně strýc chlapce. V daném případě nebylo novému žalobci dáno na výběr, zda chce být účastníkem řízení a nastalá situace byla jednoznačně důvodem hodným zvláštního zřetele pro to, aby nebylo uloženo žalobci a) náklady řízení úspěšné protistraně platit. Tato povinnost byla uložena žalobkyni b), která byla v uvedeném případě tetou žalobce a).

4. Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

Na prvním místě v demonstrativním výčtu nákladů řízení v o.s.ř. jsou hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, a dále ušlý výtěžek účastníků a jejich zástupců. Mezi hotové výdaje účastníků a jejich zástupců patří podle § 29 v.k.ř. zejména jízdné, stravné, nocležné, a v případě, že účastník potřebuje pro svou těžkou tělesnou chorobu nebo vadu, či v jiných závažných případech, průvodce, tak jeho nutné výdaje a ušlý zisk. Tento výčet je rovněž pouze demonstrativní, neboť výdaje vzniklé v souvislosti s řízením se liší dle povahy věci a potřeb účastníků a jejich zástupců. Mezi hotové výdaje také patří náklady spojené s procesními úkony, jako je poštovné, které účastníci vynaložili na zaslání písemností soudu, náklady na kopírování listin, pořízení listinných důkazů (pořízení fotografií) dále náklady na znalecký posudek, náklady na pořízení překladů, telekomunikační poplatky, odborná vyjádření atp. Náhradu jmenovaných nákladů spojených s procesními úkony účastníci zpravidla nepožadují.

Konkrétně upravena je v § 13 odst. 1 advokátního tarifu náhrada hotových výdajů advokáta, a to tak, že advokát má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů v souvislosti s poskytnutím právní služby, zejména na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky, odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Odst. 3 stejného ustanovení pak říká, že nedohodne-li se advokát s klientem jinak, činí náhrada za vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné částku 300 Kč za jeden úkon právní služby.

Následující podkapitoly pojednávají konkrétněji o jízdném a místním přepravném, o dalších hotových výdajích, kterými jsou stravné, nocležné a nutná vydání průvodce a paušální odměna nezastoupenému účastníkovi.

4.1. Jízdné a místní přepravné

Jak již bylo uvedeno, mezi hotové výdaje účastníka a jeho zástupce patří jízdné a místní přepravné, které se stejně tak jako svědkům, přiznává podle dokladů prokazujících, že prostředky hromadné dopravy byly skutečně, účelně a hospodárně vynaloženy. Při použití vlastního vozidla musí mít účastník nejprve souhlas soudu k jeho použití, aby mohl cestovné účtovat. V případě splnění této

podmínky soud při výpočtu cestovného vychází ze zákoníku práce a z vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 385/2015 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad. Cestovné je potom přiznáno při zohlednění údajů: cena pohonné hmoty podle vyhlášky, výše náhrady za opotřebení vozidla na 1 km, která je stanovena paušální částkou (v době vypracování této práce 3,80 Kč/ km), průměrná spotřeba vozidla (viz tabulka níže), která se zjišťuje z velkého technického průkazu použitého vozidla, a počet ujetých kilometrů.

Počet údajů o spotřebě PHM v TP vozidla	Norma ES	Údaj o spotřebě PHM relevantní pro výpočet jízdních výdajů
0		údaj z TP vozidla shodného typu
1 nebo 2		aritmetický průměr
3	80/1268/EHS	aritmetický průměr
	93/116/ES	třetí údaj
	1999/100/ES	třetí údaj
	2004/3/ES	třetí údaj
	EHK 101	třetí údaj
	R101.00	třetí údaj
	2007/46/ES	třetí údaj
	715/2007/ES	třetí údaj
	ES 692/2008	třetí údaj
	EU 566/2011	třetí údaj
	EU 459/2012	třetí údaj
	EU 630/2012	třetí údaj
	EU 195/2013	třetí údaj
	EU 136/2014	třetí údaj
jiná norma	aritmetický průměr	
norma neuvedena	aritmetický průměr	
4		aritmetický průměr

V případě, že cestové účtuje advokát, náleží mu navíc ještě náhrada za promeškaný čas, a to podle počtu půl hodin, které strávil na cestě, když náhrada za každou i započatou půl hodinu je 100 Kč.⁶⁵ Advokátům je jízdné za cestu k jednání soudu přiznáváno vždy, když ho žádají, neboť tito se na rozdíl od účastníků nemusejí soudu dotazovat, zda vozidlo mohou na cestu k soudu použít. S ohledem na zákaz překvapivých rozhodnutí, a to i co se týká výše nákladů

⁶⁵ § 13 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. advokátní tarif

řízení, paušální náhrada se přiznává podle hodnoty stanovené ke dni, kdy byl procesní úkon učiněn.⁶⁶

Pokud není k dopravě k soudu použit automobil, přiznává soud náhradu za skutečně, účelně a hospodárně vynaložené výdaje veřejným dopravním prostředkem, kterým může být jak dálkový dopravní prostředek, tak městská hromadná doprava. Účastník pak předkládá soudu jízdenku. Dostačující by měla být i elektronická jízdenka, nebo doklad o zaplacení např. prostřednictvím elektronické karty, ze kterých je zřejmé, že výdaje na jízdné byly vynaloženy. Soud přiznává náklady účelně vynaložené, tedy takové, jaké jsou obvyklé. V případě, že by účastník použil k přepravě např. nadstandardní třídy prostředku hromadné přepravy, nejeví se výdaje na tuto přepravu účelně vynaložené a náhrada, která je přiznána vychází z ceny jízdenky, která odpovídá obvyklé ceně jízdného, kde se nepřiplácí za nadstandard. Vysoká částka nákladů za přepravu by však neměla být důvodem pro nepředvolání např. svědka ze zámorí, jemuž musí být zaplacen letenka, je-li tento pro řízení důležitý.⁶⁷

Jakkoli se to zdá býti zmatečné, v praxi se při poskytování cestovních náhrad využívá právní úprava zákoníku práce, který upravuje toto pravidlo pro vztahy pracovněprávní. Výše náhrady stanovená zákoníkem práce může být upravena prováděcím předpisem, v době vyhotovení této práce již výše jmenovaná vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 385/2015 Sb. Pro výpočet cestovních náhrad svědků se postupuje analogicky.

4.2. Další hotové výdaje

Uplatnění dalších hotových výdajů, jako je nocležné, stravné a nutná vydání průvodce se objevuje zřídka. Soudci zpravidla nařizují jednání (resp. předvolají svědka, či účastníka, který nebydlí v místě jednání soudu) tak aby se osoba důležitá pro jednání mohla dostavit bez nutnosti přenocovat. Může se však stát, že v případě, že osoba cestuje ze svého vzdáleného bydliště, není schopna se k jednání dostavit v požadovaný čas bez toho, aby např. cestovala v noci. Je potom na místě zvážit, zda tuto osobu k jednání volat a vytvářet tak další náklady řízení, nebo výslech provést formou dožádání podle § 39 o.s.ř. Pokud však dojde

⁶⁶ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 437. ISBN 978-80-7400-506-0.

⁶⁷ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 438. ISBN 978-80-7400-506-0.

k situaci, že osoba důležitá pro řízení, například ta, jež přiletěla ze zamoří, přenocovat musí, platí se jí náhrada ve výši běžné ceny ubytování v daném místě, tedy opět účelně vynaložené náklady, za nadstandard si musí připlatit sama.

Stravné se přiznává ustanovenému advokátovi, a to opět v souladu se zákoníkem práce. Zákon pamatuje i na situaci, kdy se zdravotně postižená osoba nemůže dostavit k jednání bez průvodce, v takovém případě se průvodci hradí hotové výdaje stejně tak, jako účastníkovi.

4.3. Odměna nezastoupenému účastníkovi

I nezastoupenému účastníkovi soud přizná paušální náhradu hotových výdajů, a to od účinnosti zákona č. 139/2015 Sb., tj. od 1.7.2015. Účastníkovi, který nebyl v řízení zastoupen advokátem, notářem nebo patentovým zástupcem a nedoložil výši hotových výdajů svých nebo svého zástupce, se přiznává paušální náhrada, jejíž výše je stanovena ve vyhlášce č. 254/2015 Sb.⁶⁸ Zjednodušeně se podle této vyhlášky přiznává účastníkovi za jeden úkon 300 Kč, popřípadě 100 Kč za úkony učiněné do podání návrhu ve věci samé, jde-li o tzv. formulářový návrh. Ačkoli v době vzniku této práce byla vyhláška o poskytování paušálních náhrad účinná přibližně rok, mnoho soudců se s ní v praxi ještě neztotožnilo a nezastoupeným účastníkům, byli-li úspěšní a nedoložili výši svých výdajů, přiznává pouze náhradu za zaplacený soudní poplatek, pokud tento platili.

Je-li osoba, které soud přiznává paušální náhradu, plátcem DPH, přizná této soud kromě paušálu, ve výši podle počtu provedených úkonů, také částku odpovídající této dani.

Ještě před novelou o.s.ř., kterou bylo změněn § 151 odst. 3 tak, že nezastoupení účastníci mají právo na paušální náhradu nákladů obdobně jako účastníci zastoupení advokátem, zabýval se touto problematikou Ústavní soud. Návrhem ze dne 13.8.2013 se Okresní soud v Chrudimi domáhal zrušení § 137 odst. 1 o.s.ř., neboť podle něj je toto ustanovení v rozporu s čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, neboť v době podání ústavní stížnosti byli úspěšní nezastoupení účastníci povinni v řízení prokazovat vynaložené

⁶⁸ Vyhláška č. 254/2015 Sb. o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu

náklady, které jim vznikly v souvislosti s jejich procesními úkony, zatímco účastníci zastoupení advokátem byli této povinnosti zproštěni. Advokátní tarif stanovuje, že mezi hotové výdaje kryté paušálem patří soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky, odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Advokáti jsou pro komunikaci se soudy obvykle vybaveni datovými schránkami, které jsou sice nákladné na pořízení, náklady na jejich užívání jsou však minimální. Nezastoupení účastníci však v době podání návrhu Ústavnímu soudu museli naproti tomu odesláním každého podání evidovat, pokud chtěli náklady na něj nahradit. Náklady na telekomunikační poplatky jsou ve své podstatě archaismem, když většina jak advokátů, tak běžných občanů disponuje tarifem, kde platí za hovorné paušální částku, advokátům však byly tyto poplatky bez dalšího paušálně hrazeny, nezastoupeným účastníkům nikoli, a pokud by je tito požadovali, bylo by velice obtížné zjistit a prokázat, jaká částka byla vynaložena na který konkrétní hovor. Mezi zastoupenými a nezastoupenými účastníky tak vznikala patrná nerovnost mezi povinnostmi své výdaje prokazovat. Ve výsledku docházelo k tomu, že pro nadbytečnou administrativu nebyla nezastoupeným účastníkům náhrada nákladů přiznána v plné výši, jak je vynaložili, neboť tyto nedoložili, nebo je pro náročnost samotného dokládání ani nepožadovali, zatímco přiznané náklady zastoupených účastníků značně převyšovaly jejich skutečné náklady. Ústavní soud konstatoval, že zákonodárce se vlastně dostal do opačného extrému oproti přísudkové vyhlášce, kde bylo o nerovném rozhodováno stejně, zatímco v tomto případě je o rovném rozhodováno nestejně.

Návrh Okresního soudu v Chrudimi na zrušení § 137 odst. 1 o.s.ř., Ústavní soud sice zamítl, neboť zrušením celého ustanovení by došlo k vytvoření mezery v zákoně, když by nebylo legislativně upraveno, co to vlastně náklady řízení jsou. Přitakal však tomu, že než bude přijata legislativní úprava dané problematiky, je potřeba ústavně konformního výkladu, podle kterého dle zásady rovnosti účastníků má právo na přiznání paušální náhrady i účastník, který nebyl zastoupen advokátem v situacích, kdy by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem byla přiznána taková náhrada.⁶⁹ Odlišné stanovisko vůči tomuto nálezu vyslovili soudci Radovan Suchánek, Jan Filip a Vladimír Kůrka.

⁶⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7.10.2014, sp.zn. PL. ÚS 39/13

5. Soudní poplatky

Jedním z nejpodstatnějších nákladů, které civilní sporné řízení postihuje, jsou soudní poplatky, které lze, stejně tak jako daně, vybírat pouze na základě zákona, jak stanoví čl. 11 odst. 5 Listiny základních práv a svobod. Pro jejich specifčnost jsou tyto samostatně upraveny, a to v zákoně č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen zákon o soudních poplatcích), jehož nedílnou součástí je příloha - sazebník poplatků. Jejich zákonná úprava však vychází i z daňového řádu⁷⁰, který uvádí, že daní se rozumí peněžité plnění, které zákon označuje jako daň, clo nebo poplatek.⁷¹ Soud je v souvislosti s výběrem poplatku v roli správce poplatku, který se při jeho výběru řídí právě daňovým řádem a odpovídá za jeho správný výběr.⁷²

Soudní poplatky lze rozdělit na tři skupiny, a sice poplatky za řízení, poplatky za úkony a poplatky za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem na žádost osoby oprávněné k jejímu podání.⁷³ V civilním řízení sporném vzniká poplatková povinnost, jde-li o poplatek za řízení s podáním žaloby, nebo jiného návrhu na zahájení řízení, s podáním odvolání nebo dovolání a dále společně s rozhodnutím soudu, který může o poplatkové povinnosti rozhodnout společně s rozhodnutím o věci samé. Výjimkou ze zásady, že poplatek je splatný s podáním návrhu je situace, kdy je návrh zařazen do rejstříku Nc (nejasné podání). V případě, že soud nemá k dispozici bezvadnou žalobu, je vyměřování poplatku, až do odstranění jejích vad, nadbytečným krokem, neboť na návrh, který je ve stavu, kdy není projednatelný, soud odmítne a jeví se, jakoby podán nebyl.⁷⁴

Co se týká poplatků za úkony, poplatková povinnost vzniká sepsáním podání do protokolu u soudu nebo s podáním návrhu na provedení úkonu. Za zápis skutečnosti do veřejného seznamu vzniká poplatková povinnost okamžikem podání žádosti u notáře.⁷⁵ Výše soudních poplatků je stanovena v sazebníku poplatků buď pevnou částkou, anebo u řízení, ve kterém je cena předmětu řízení vyjádřena peněžní částkou, procentem z této částky, přičemž základ procentního

⁷⁰ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

⁷¹ § 2 odst. 3 písm. a) zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád

⁷² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2004, č.j. 5Cmo 405/2004-199

⁷³ § 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

⁷⁴ § 6a odst. 4 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

⁷⁵ § 4 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

poplatku se zaokrouhluje na celé desítky nahoru.⁷⁶ Je na místě podotknout, že poplatková povinnost, která vznikla sepsáním návrhu na zahájení řízení do protokolu, nezaniká, ani když je řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku za návrh, neboť tento poplatek je za úkon soudu, který byl již proveden.⁷⁷

Zákonodárce pamatoval i na situaci, kdy je předmět řízení vyjádřen v cizí měně. V takovém případě je základ poplatku přepočítán na české koruny, a to podle kurzu, který vyhlásila Česká národní banka k prvnímu dni kalendářního měsíce, v němž je poplatek splatný, anebo v němž soud vydá rozhodnutí o povinnosti soudní poplatek zaplatit. Pokud Česká národní banka kurz vůči určité měně nevyhlašuje, použije se k přepočtu kurz vyhlášený ústřední bankou státu, v němž přepočítávaná měna platí. Platnost takového kurzu poplatník prokáže soudu dokladem získaným prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí.⁷⁸

Soudní poplatek je splatný zpravidla jednou částkou, je však možno na žádost poplatníka s jeho úhradou posečkat, anebo ji rozložit do splátek.⁷⁹ V případě povolení zaplacení soudního poplatku ve splátkách se nabízí otázka, jak se má soud zachovat v situaci, kdy poplatník zaplatí pouze část splátek. Řízení se zastaví pro nezaplacení soudního poplatku, co ale s již zaplacenými splátkami. Podle § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích je-li řízení zastaveno před prvním jednáním ve věci samé, vrací soud i zaplacený soudní poplatek snížený o 20%, nejméně však o 1.000 Kč. Podle § 9 odst. 7 zákona o soudních poplatcích ale zaniká poplatková povinnost právní mocí usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku, pokud by si tedy stát již zaplacenou část poplatku nechal, jednalo by se o bezdůvodné obohacení na straně státu.

S výjimkou poplatku za zápis skutečnosti do veřejného seznamu a návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, lze soudní poplatky zaplatit kolkovými známkami, avšak pouze v případě, že poplatek není vyšší 5.000 Kč. Další možností úhrady je zaplacení v hotovosti v pokladně soudu, anebo

⁷⁶ § 6 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

⁷⁷ WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy malé komentáře, str. 13. ISBN 978-80-7400-435-3.

⁷⁸ § 6 odst. 6 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

⁷⁹ § 156 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád

bezhotovostní převod na účet soudu, který poplatek vybírá, zřízený u České národní banky.⁸⁰

Funkce soudních poplatků je trojí, a to fiskální, regulační a motivační. Cílem prvně jmenované fiskální funkce je to, aby ti, kdy se na soud obrací, přispěli k náhradě nákladů spojených s jeho činností. Regulační funkce má odradit občany od podávání svévolných, šikanózních, nebo bezdůvodných návrhů, které soudy zbytečně zatěžují. Motivační funkce má za cíl motivovat občany k tomu, aby plnili své povinnosti dobrovolně, mimosoudně.⁸¹ Výše soudních poplatků v demokratickém státě by měly být nastaveny tak, aby nikomu nebylo kvůli jejich výši znemožněno bránit svá práva před soudem a zároveň by neměly být tak nízké, aby lidé nepodávali své návrhy soudu bezdůvodně. Jak judikoval Nejvyšší správní soud, nedostatek finančních prostředků nesmí být překážkou přístupu k soudu.⁸² Soudní poplatky jsou jedním z nezanedbatelných příjmů státního rozpočtu. Jak je již výše uvedeno, vzniká poplatková povinnost s podáním návrhu, či sepsáním návrhu do protokolu, existuje však řada případů, kdy je účastník od poplatkové povinnosti osvobozen.

Ohledně zahrnutí výše soudního poplatku do nákladů řízení se vyslovil v jednom ze svých rozhodnutí také Nejvyšší soud, který, když rozhodoval o situaci, kdy si dovolatelka stěžovala na postup soudu prvního stupně, který jí výzvu k zaplacení zaslal až po rozhodnutí odvolacího soudu, nikoli ještě před předložením věci soudu nadřízenému, jak správně měl, judikoval, že účastníku řízení může být při rozhodování o náhradě nákladů řízení přiznána i náhrada soudního poplatku, který dosud nezaplatil.⁸³

Co se týká soudních poplatků v největším sousedním státě České republiky, vybírá se v Německu poplatek za řízení odvozený od hodnoty nároku, přičemž výše poplatku je stanovena zákonem o soudních nákladech (Gerichtskostengesetz) a zákonem o soudních nákladech v rodinných věcech (Gesetz über Gerichtskosten in Familiensachen). Sazby vychází z příloh k příslušným zákonům, například ve věcech občanskoprávních a věcech týkajících se rodinného práva, zejména výživného je sazba poplatku 3,0 a tyto poplatky jsou

⁸⁰ § 8 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

⁸¹ WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy malé komentáře, str. 2. ISBN 978-80-7400-435-3.

⁸² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20.5.2004, sp.zn. 5 Ads 1/2004

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15.5.2002, sp.zn. 29 Odo 674/2001

splatné ihned po podání žaloby, zatímco ve věcech rodičovství jsou splatné na konci řízení.⁸⁴

V souvislosti se soudními poplatky je příhodné dále podrobně rozebrat výjimečný institut osvobození od soudních poplatků, a to buď osvobození ze zákona či na základě rozhodnutí soudu. Osvobození na základě rozhodnutí soudu bude přiblíženo počínaje žádostí, kterou mohou účastníci, jak čeští tak zahraniční, podat, po rozhodnutí soudu o této žádosti.

5.1. Osvobození od soudních poplatků

Osvobození od soudních poplatků je institut, jenž přispívá k realizaci práva na soudní ochranu, tedy je to opatření, které přechází tomu, aby nedostatek prostředků znemožnil domáhat se ochrany svého porušeného nebo ohroženého práva u soudu.⁸⁵ Toto osvobození je trojího druhu, může k němu dojít buď na základě rozhodnutí soudu, nebo může být již přímo ze zákona osvobozeno buď samo řízení, či účastník řízení.

Zákonné osvobození je upraveno v § 11 zákona o soudních poplatcích. V odst. 1 je taxativním výčtem vymezeno tzv. věcné osvobození, které osvobozuje určitá řízení, např. řízení opatrovnická, řízení o výživné, dědické řízení atp. Odst. 2 potom upravuje osvobození osobní, když je zde vyjmenováno, kdy je určitá osoba osvobozena bez výslovné žádosti, jako např. poškozený v řízení o náhradu škody na zdraví, Česká republika a státní fondy, insolvenční správce v řízení, které se týká majetku náležícího do majetkové podstaty, atp. Některé typy osvobození jsou upraveny i ve zvláštních předpisech, jako např. § 28 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo § 23 zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, aj.⁸⁶

Osvobození na základě rozhodnutí soudu vychází z § 138 o.s.ř., který uvádí, že předseda senátu může na návrh přiznat účastníkovi řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o zřejmě svévolné nebo zřejmě bezúspěšné bránění práva. Soud tedy rozhoduje na základě

⁸⁴ *Verfahrenskosten - Deutschland*. e-justice.europa.eu [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

⁸⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk), str. 255. ISBN 978-80-7380-437-4.

⁸⁶ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 620. ISBN 978-80-7357-460-4.

kumulativního splnění těchto tří podmínek: účastník musí osvobození navrhnout, musí to odůvodňovat jeho současné poměry a nesmí jít o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Současnými poměry účastníka nejsou myšleny pouze poměry majetkové, ale v potaz se berou i např. výživovací povinnosti nebo zdravotní stav žadatele. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí zdůraznil, že účelem právního institutu osvobození od soudních poplatků je zajistit navrhovateli přístup k soudu a s ním spjatou ochranu jeho právům i v podmínkách jeho tíživé materiální a sociální situace. Posouzení naplnění tohoto účelu je ale vázáno současně na konkrétní věci a konkrétní uplatňované právo.⁸⁷ Soud posuzuje celkové poměry účastníka, avšak lidé si tuto komplexnost často neuvědomují a mají za to, že nedostatek prostředků na účtu nebo v hotovosti zakládá nárok na osvobození, přičemž tomu tak zdaleka není.⁸⁸

5.2. Žádost o osvobození od soudních poplatků

Účastníci zpravidla žádají o osvobození od soudních poplatků spolu s podáním návrhu na zahájení řízení nebo na základě výzvy k zaplacení soudního poplatku, kde jsou na možnost osvobození upozorněni. Pro potřeby soudů existují za účelem zjištění majetkové situace účastníků ustálené formuláře, konkrétně pro fyzické osoby kancelářský vzor 58 o.s.ř., tzv. *Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech k žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce* a pro právnické osoby kancelářský vzor 59 o.s.ř., tzv. *Potvrzení o majetkových poměrech a dalších rozhodných skutečnostech k žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce*. Na jednu stranu je žádoucí, aby soudy měly oba tyto formuláře zveřejněné na svých webových stránkách, aby žalobce, který o osvobození od poplatkové povinnosti chce požádat, mohl připojit příslušný formulář vyplněný již k žalobě a řízení o to urychlit. Realita je však taková, že většina soudů tyto zveřejněné nemá. Na druhou stranu je otázkou, zda by, pokud by všechny soudy svou poučovací povinnost rozšířily o zveřejnění těchto formulářů občanům na všem přístupných webových stránkách, toto neevokovalo přístupnost a jednoduchost institutu osvobození, a žádosti nebyly soudům zasílány v nadměrné míře, tudíž by mohlo dojít k zahlcení soudů neopodstatněnými žádostmi, o kterých by muselo být rozhodnuto.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.9.2013, sp.zn. 30Cdo 2643/2013

⁸⁸ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 382. ISBN 978-80-87109-46-5.

Pokud účastník o osvobození od soudních poplatků požádá, je mu soudem zaslán příslušný formulář a od účastníka se očekává, že jej zašle soudu zpět ve stanovené lhůtě řádně a čitelně vyplněný, a to spolu s patřičnými přílohami, které podloží pravdivost jeho tvrzení o současné majetkové situaci. Je v zájmu účastníka, který o osvobození žádá, aby požadovaný formulář vyplnil pravdivě a řádně.

Účastník může ještě před podáním žaloby požádat o ustanovení zástupce podle § 30 odst. 1 o.s.ř. Proto, aby mu byl zástupce placený státem ustanoven, je rozhodné to, zda žadatel splňuje podmínky pro osvobození soudních poplatků. Podmínky pro osvobození se opět zjišťují zpravidla prostřednictvím výše uvedených formulářů. Pokud není od poplatku osvobozeno řízení, rozhoduje o žádosti soud většinou dvěma výroky, ve kterých rozhoduje nejprve o tom, zda je účastníkovi přiznáno osvobození od poplatkové povinnosti, a dále o tom, zda se mu ustanovuje zástupce pro ochranu jeho zájmů, popřípadě kdo je tímto zástupcem ustanoven.

Soud by si měl pravdivost údajů uvedených žadatelem ověřit, a to např. u katastrálního úřadu nebo na registru vozidel, či u jiného orgánu, který je schopný podat požadované potřebné informace. Otázky související s výběrem soudních poplatků mají vždy veřejnoprávní charakter, a to bez ohledu na to, že soud v řízení řeší otázku soukromoprávní. Není tedy rozhodující, jak skutečnosti významné pro rozhodnutí vyjdou najevo, neboť soud jako správce poplatku odpovídá za jeho správný výběr, a měl by tedy přijmout i bez návrhu potřebná opatření, která povedou ke zjištění skutečných majetkových poměrů žadatele o osvobození.⁸⁹

V případě, že by soud vlastním šetřením zjistil, že žadatel vlastní nemovitost nebo vozidlo, které ve formuláři neuvedl, je na tento formulář okamžitě pohlíženo jako na listinu nevěrohodnou a tomu potom odpovídá zpravidla negativní rozhodnutí soudu o osvobození od soudních poplatků. Pokud by žadatel takový majetek vlastnil, avšak uvedl jej pravdivě již při vyplnění formuláře, nemusí to rovnou zakládat překážku osvobození, naopak zpětné zjištění nepravdivých údajů ve formuláři může vést k odnětí osvobození. K problematice vlastnictví nemovitosti žadatelem o osvobození se vyslovil

⁸⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2004, sp.zn. 5Cmo 405/2004

Nejvyšší správní soudu, podle kterého vlastnictví nemovitosti není samo o sobě ukazatelem schopnosti soudní poplatek uhradit. Být by tak tomu mohlo v případě, že by žadatel vlastnil nemovitosti za účelem pronájmu nebo obchodování s nimi. Nelze však spravedlivě požadovat, aby žadatel např. zastavil nemovitost, aby měl na úhradu soudního poplatku např. ve výši 2.000 Kč. Na druhou stranu pokud by byl žadatel vlastníkem nemovitosti, lze z toho usoudit, že má prostředky na jejich běžnou údržbu.⁹⁰ Lze tedy uzavřít, že vlastnictví jakékoli hodnotnější věci nezakládá automaticky důvod pro zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků, avšak je nutno každý případ posuzovat individuálně a ne obecně kategorizovat.

5.3. Rozhodnutí o žádosti o osvobození od soudních poplatků

Osvobození od soudních poplatků je institut zcela výjimečný, který by neměl být zneužíván. Často se stává, že žadatel je soudem od poplatkové povinnosti osvobozen pouze částečně, zřídka kdy naopak soud rozhodne o úplném osvobození. V důsledku nepříznivé rozpočtové situace je žádoucí, aby osvobození od poplatkové povinnosti bylo naprostou výjimkou, což potvrzuje i novela zákona o soudních poplatcích č. 218/2011 Sb. účinná od 1.9.2011, která změnila ustanovení § 138 o.s.ř. tak, že do té doby účinné „zcela nebo zčásti“ bylo nahrazeno „zčásti a zcela výjimečně“. Rozhodování soudu o osvobození by se pak mělo řídit principy: jakékoli osvobození jen výjimečně, když už osvobození, tak upřednostnit částečné před úplným a k úplnému osvobození by pak soud měl přistoupit pouze ojediněle ve zcela výjimečných případech.⁹¹

Rozhodnutí soudu musí být odůvodněné, musí být tedy jasné, z jakých skutečností soud vycházel, co při zkoumání podmínek pro osvobození zjistil a jak zjištěné poznatky zhodnotil. Výjimkou z nutnosti odůvodnění rozhodnutí o osvobození od poplatkové povinnosti je situace, kdy navrhovatel sám žádá o osvobození částečné a je mu v požadovaném rozsahu vyhověno.⁹² Usnesení,

⁹⁰ Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 28.4.2010, sp.zn. 1 As 23/2009

⁹¹ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 383. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁹² JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 388. ISBN 978-80-87109-46-5.

kterým bylo o návrhu rozhodnuto, doručuje soud pouze tomu účastníkovi řízení, jehož se týká.⁹³

Z vlastní zkušenosti vím, že žadatelé často vyplní formulář tak, aby se příjmy a výdaje sobě rovnaly. Nicméně neuvědomují si, že již takto vyplněné prohlášení jde spíše k jejich tíži, když na jejich životní potřeby, např. na běžnou obživu, by jim mělo měsíčně, dle takového prohlášení, zbývat 0 – 100 Kč. Takto vyplněné prohlášení je na první pohled vyplněno nevěrohodně, od čehož se pak odvíjí rozhodnutí soudu.

Výše uvedené se týkalo především fyzických osob, avšak i právnické osoby často využívají možnosti požádat osvobození od poplatkové povinnosti. Právnické osoby svou nepříznivou situaci dokládají zpravidla daňovým přiznáním, ve kterém je nízký základ daně. Pro posouzení žádosti ovšem není rozhodující základ daně, ale obrat společnosti, který ukáže na to, zda je společnost schopna vynaložit na výdajích během daného daňového období vysoké částky, což by svědčilo o příznivých poměrech společnosti. Pro posouzení žádosti právnické osoby neslouží pouze daňové přiznání, ale i peněžní deník, či výsledovka a rozvaha za poslední daňové období, které jsou ukazatelem majetkových poměrů této osoby. Dále by měl soud postupovat stejně tak jako u fyzické osoby, tedy sám si opatřit výpis z katastru nemovitostí, obchodního rejstříku a sám si ověřit, jaké nemovitosti společnost nebo podnikatel vlastní, či v jakých dalších společnostech je společníkem či statutárním zástupcem.⁹⁴ Odepřít právnické osobě osvobození od poplatkové povinnosti nemůže soud s odůvodněním, že její objektivní neschopnost soudní poplatek uhradit je důsledkem její podnikatelské činnosti, tedy tato osoba potud nese podnikatelské/hospodářské riziko.⁹⁵

Další podmínkou, která musí být vedle nepříznivé majetkové situace současně splněna, aby soud mohl žadatele od poplatkové povinnosti osvobodit je to, že v řízení se nesmí jednat o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatnění práva. O svévolné uplatňování práva se jedná zejména v případě, kdy žalobce nemá pro svá tvrzení oporu v hmotném právu tak jednoznačně, že je to zřejmé ze žaloby na

⁹³ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 620. ISBN 978-80-7357-460-4.

⁹⁴ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 385 -386. ISBN 978-80-87109-46-5.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.7.2013, sp.zn. 29 Cdo 1301/2013

první pohled, aniž by bylo prováděno dokazování. U svévole se jedná o tzv. šikanózní žaloby, které žalobci podávají proto, aby zneprjemnili život žalovaným, když ví, že žalobou svá práva neochrání, a ani ochránit nechtějí, naopak je podávají s úmyslem způsobit újmu, či alespoň procesní potíže, jinému.⁹⁶

O zřejmě bezúspěšné uplatnění práva se jedná v situacích, kdy je na první pohled jasné, že žalobci nemohou mít ve věci úspěch, zpravidla se jedná o tzv. *notorické sudiče*, kteří zahlcují soudy nesmyslnými žalobami. Tyto žaloby se z velké části po nápadu zařazují do oddělení Nc (nejasná podání). V takovém případě je nutné, aby soud, než rozhodne o tom, že se jedná o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva, zajistil odstranění vad podání, aby bylo jednoznačné, čeho se navrhovatel domáhá. O zřejmě bezúspěšné uplatnění práva půjde v případech, je-li již ze samotných tvrzení účastníka nebo z toho, co je soudu známo z obsahu spisu, z úřední činnosti, nebo co je obecně známé, nepochybné, že návrhu účastníka nemůže být vyhověno. V případě podání opravného prostředku se o zřejmou bezúspěšnost jedná zejména tehdy, byl-li podán opožděně, osobou, která k němu není oprávněna, nebo je objektivně nepřipustný, nebo jestliže je bez dalšího nepochybné, že opravný prostředek nemůže být úspěšný.⁹⁷

Ve své vlastní praxi jsem se se zjevnou bezúspěšností setkala již několikrát, kdy v jednom případě se jednalo o věc, kdy se žalobce domáhal náhrady škody vůči žalovanému, kterým bylo jedno z ministerstev, z důvodu nesprávného úředního postupu správního úřadu, avšak z tvrzení žalobce vyplývalo, že škoda byla způsobena soukromým podnikatelským subjektem, žalovaný tudíž nebyl pasivně legitimován. Navíc žalobce nebyl vlastníkem pozemků, na kterých měla být škoda způsobena, chyběla zde tedy i aktivní legitimace žalobce. Ačkoli žalobce z majetkového hlediska předpoklady, alespoň pro částečné osvobození splňoval, toto mu přiznáno nebylo a to protože bylo zjevné, že nemůže být ve věci úspěšný. Rozhodnutí o nepřiznání osvobození pro zjevnou bezúspěšnost musí být, dle mého názoru, postaveno najisto a musí být velice dobře odůvodněno, protože jestliže soud rozhodne, že účastníka neosvobodí, protože by ve věci stejně neměl úspěch, rozhoduje tímto vlastně již o celém sporu.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.4.2015, sp.zn. 31 NSČR 9/2015

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.2.2014, sp.zn. 21 Cdo 987/2013

V případě, že je žádosti o osvobození vyhověno, vztahuje se takové osvobození na konkrétní osobu v řízení do pravomocného skončení řízení, není-li stanoveno jinak. Tedy na řízení před soudem prvního, popř. druhého stupně, nikoli již na dovolací řízení.⁹⁸ V případě, že by účastník požadoval osvobodit i pro řízení před Nejvyšším soudem, musel by podat novou žádost, která je zpravidla spojena se žádostí o ustanovení zástupce, když pro řízení před dovolacím soudem je zastoupení advokátem nebo notářem povinné.⁹⁹ Původní osvobození se rovněž nevztahuje na řízení o žalobě pro zmatečnost a o žalobě na obnovu řízení.¹⁰⁰

Jak již bylo výše uvedeno, proti rozhodnutí, kterým se zcela vyhovuje žádosti, byť jen o částečné osvobození, není odvolání přípustné. Naproti tomu proti zamítavému rozhodnutí odvolání přípustné je, přičemž po rozhodnutí odvolacího soudu, kterým je prvostupňové rozhodnutí potvrzeno, prvostupňový soud vyzve účastníka k dodatečnému zaplacení soudního poplatku nebo řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastaví.¹⁰¹ Aby nebylo porušeno ústavně zaručené právo na spravedlivý proces, není přípustné, aby soud současně rozhodl nepřiznání osvobození od poplatku a o zastavení řízení pro nesplnění poplatkové povinnosti. Do doby, než rozhodnutí o nepřiznání osvobození nabude právní moci, není o povinnosti poplatek zaplatit finálně rozhodnuto, nelze tedy rozhodnout, že účastník nesplnil poplatkovou povinnost, ale musí mu být poskytnut dostatečný časový prostor pro to, aby mohl svou povinnost splnit.¹⁰²

O osvobození od poplatkové povinnosti může účastník žádat opakovaně. Úspěšný však může být pouze za situace, kdy se od poslední žádosti, o které bylo rozhodnuto negativně, změnilo jeho poměry. V případě, že by se poměry žadatele nezměnily, soud řízení o dalším návrhu téhož účastníka na osvobození, zastaví, aniž by o nové žádosti rozhodoval, a to pro překážku *res iudicata*.¹⁰³ Ke změně nemusí dojít pouze ve sféře majetkové, důvodem může být i to, že procesní postup přestal být zjevně bezdůvodný, což je otázkou skutkovou.¹⁰⁴

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.2.2014, sp.zn. 33 Cdo 3050/2013

⁹⁹ § 241 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád

¹⁰⁰ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 621. ISBN 978-80-7357-460-4.

¹⁰¹ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 388. ISBN 978-80-87109-46-5.

¹⁰² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22.5.2006, sp.zn, IV. ÚS 776/05

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.7.2013, sp. zn. 29Cdo 1301/2013

¹⁰⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

Je-li účastník od poplatkové povinnosti osvobozen, neznamená to jen to, že zproštěn povinnosti zaplatit soudní poplatek, ale tímto splňuje i předpoklady pro ustanovení zástupce podle § 30 o.s.ř., a dále soud za osvobozeného účastníka zaplatí také odměnu za první setkání s mediátorem nařízené soudem, a to podle 140 odst. 3 o.s.ř., dále mu soud nemůže uložit povinnost zaplatit zálohu na důkazy podle § 141 odst. 1 o.s.ř., podle § 148 odst. 1 o.s.ř. stát vůči němu nemá právo na náhradu nákladů řízení, i pokud byl ve věci neúspěšný.

V případě, že by soud v průběhu řízení zjistil, že došlo ke změně poměrů osvobozeného účastníka, pro kterou je takové osvobození již nedůvodné, nebo že v průběhu řízení zjistí, že již od počátku neexistovaly důvody pro osvobození, může soud osvobození odejmout. O odnětí osvobození není potřeba návrhu, soud o něm rozhoduje, dospěje-li na základě vlastního uvážení, že k takové změně poměrů došlo. Odnětí může být, stejně tak jako osvobození, úplné nebo částečné a může být rovněž, stejně tak jako osvobození, do budoucna nebo i se zpětnou účinností.¹⁰⁵ Stejně tak jako při hodnocení důkazů, i zde použije soud volnou úvahu, při které musí zhodnotit jak okolnosti, které osvobození odůvodňovaly, tak okolnosti, které vedou k jeho odnětí.

Ohledně výjimečnosti institutu osvobození od soudních poplatků je příhodné zmínit kontroverzní rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, který v jednom ze svých rozhodnutí výjimečnost osvobození osvětlil tak, že názor, že povinnosti platit daně nebo poplatky je závislá na majetkové situaci poplatníka, je zcela nesprávný. Naopak pokud má někdo podle zákona daňovou nebo poplatkovou povinnost, má ji, i když žádné prostředky prokazatelně nemá, ať si na úhradu daní půjčí. Stejný názor měl rozhodující soudce i na soudní poplatky, když uvedl: „*poplatník má objektivní povinnost soudní poplatek zaplatit, vezmi, kde vezmi*“. Smyslem § 138 o.s.ř. dle tohoto rozhodnutí není řešit sociální a jinou situaci účastníků řízení, ale to aby účastníci nebyli vyloučeni z Listinou základních práv a svobod zaručeného práva na přístup k soudu, tedy aby možnost hájit svá vlastní práva nepodléhala faktickému majetkovému stavu, i když ten pozitivní právo formálně nezná. Tento institut by tedy měl být užit pouze za předpokladu, že bude dostatečně osvědčeno, že účastník nemá žádnou rozumnou možnost, jak splnit poplatkovou povinnost, bez toho, aby bylo zasaženo do jeho ústavně zaručených

¹⁰⁵ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 388. ISBN 978-80-87109-46-5.

práv.¹⁰⁶ Jedná se o rozhodnutí vymykající se běžné rozhodovací praxi, neboť zpravidla hlavně majetková situace je to, co soud při rozhodování o osvobození od poplatkové povinnosti, hodnotí, přičemž až posléze přihlédne ke splnění ostatních zákonem stanovených podmínek.

5.4. Osvobození zahraničních osob od soudních poplatků

Stejně tak jako státní občané České republiky a české právnické osoby mají zahraniční osoby, ať již fyzické, tak právnické, právo na to domáhat se svých nároků u českých soudů, a je-li splněna podmínka vzájemnosti, mají tyto osoby rovněž právo využít institutu osvobození od soudních poplatků, záloh a na ustanovení bezplatného zástupce k ochraně svých zájmů. Podmínka vzájemnosti, jež bude vysvětlena posléze, se nevztahuje na občany členských států Evropské unie a dalších států, které tvoří Evropský hospodářský prostor.¹⁰⁷

Osvobození od soudních poplatků se na cizince a zahraniční právnické osoby vztahuje pouze tehdy, je-li splněna podmínka materiální vzájemnosti. Členské státy Evropské unie a státy tvořící Evropský hospodářský prostor mají z této zásady výjimku, neboť zde platí zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti, jak vyplývá z evropského práva. Stejně tak to platí i pro právnické osoby usazené v těchto státech. Vůči ostatním státům je vzájemnost zajištěna v mezinárodních smlouvách. Materiální vzájemnost je institut obvyklý v mezinárodním právu procesním a ve své podstatě znamená, že poskytnutí určitého práva, postavení, nebo výhody cizímu státnímu příslušníkovi je vázáno na to, že jeho stát poskytne v případech stejného druhu rovnocenné právo, postavení a výhodu českému občanovi. Cizinec tak může požívat výhod poskytovaných českým občanům pouze v případě, že jeho domovský stát by obdobné výhody poskytoval našim občanům. Pokud soud rozhoduje o žádosti o osvobození od poplatkové povinnosti zahraniční osoby, na jeho žádost mu Ministerstvo spravedlnosti poskytne informaci, zda je podmínka vzájemnosti s daným státem splněna. Je-li tedy podmínka materiální vzájemnosti naplněna, zahraničním osobám přísluší právo na osvobození od soudních poplatků za

¹⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2004, č.j. 5Cmo 405/2004-199

¹⁰⁷ § 10 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

stejných podmínek, jako přísluší českým občanům a českým právníckým osobám.¹⁰⁸

Výjimka ze splnění podmínky vzájemnosti pro občany a právnícké osoby členských států Evropské unie je dána zákazem diskriminace občanů členských států a jejich právníckých osob. Logicky a zároveň podle obsáhlé judikatury Soudního dvora Evropské unie (dále jen Soudní dvůr), je podstatou zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti to, aby členský stát zacházel s cizími státními příslušníky stejně tak, jako zachází se svými vlastními občany.¹⁰⁹

Soudním dvorem vyslovená myšlenka je, že pokud by bylo v rámci vnitrostátního civilního procesu v rámci Evropské unie s občany nerovně zacházeno, mohl by tím být dotčen výkon základních svobod vnitřního trhu. Mezi tyto svobody patří oprávnění beneficentů obrátit se na soud některého ze členských států za účelem řešení sporů, které vznikly v rámci výkonu těchto svobod, za stejných podmínek jako občané daného členského státu. Stejně tak by mělo být pohlíženo i na situace týkající se občanů Norska, Islandu a Lichtenštejnska, tedy států, jenž tvoří Evropský hospodářský prostor a dále občanů Švýcarska.¹¹⁰

Podle zákona č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie, který byl do českého právního řádu přijat v důsledku existence směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27.1.2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech, může být občanům členských států českým soudem poskytnuta bezplatná právní pomoc, jejíž náklady nese stát. Tato právní pomoc spočívá v ustanovení zástupce, nebo tlumočníka v řízení před soudem, osvobození od soudních poplatků a od placení zálohy na náklady důkazů, pořízení překladů písemností nebo náhradě nezbytných cestovních nákladů z míst a bydliště oprávněné zahraniční osoby k procesnímu

¹⁰⁸ BŘÍZA, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony, str. 80. ISBN 978-80-7400-528-2.

¹⁰⁹ Srov. Např. Judgment of the Court of 2 February 1989. - Ian William Cowan v Trésor public. - Reference for a preliminary ruling: Tribunal de grande instance de Paris - France. - Tourists as recipients of services - Right to compensation following an assault. - Case 186/87. *Eur-lex.europa.eu* [online]. [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61987CJ0186>

¹¹⁰ BŘÍZA, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony, str. 81. ISBN 978-80-7400-528-2.

soudu, je-li její přítomnost u tohoto soudu nezbytná k zajištění rovnosti účastníků nebo je nezbytná s ohledem na složitost projednávané věci.¹¹¹

Podle Haagské úmluvy o civilním řízení se ve smluvních státech poskytuje bezplatná právní pomoc všem příslušníkům ostatních smluvních států stejně tak, jak by byla poskytnuta jejich státním příslušníkům podle právních předpisů státu, v nich osoba o tuto pomoc žádá.¹¹²

Obdobně má Česká republika tuto problematiku smluvně upravenou i například s bývalými socialistickými státy, kdy v bilaterálních mezinárodních smlouvách bývá ustanovení o tom, že občanům jedné smluvní strany se na území druhé ze smluvních stran přizná osvobození od soudních poplatků a záloh a bude poskytnuta bezplatná právní pomoc za stejných podmínek, jako občanům druhé smluvní strany.¹¹³

¹¹¹ § 3 odst. 1 zákona č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie

¹¹² Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 72/1966 Sb., ze dne 5. srpna 1966 o Úmluvě o civilním řízení, která obsahuje Úmluvu o civilním řízení, část IV. Úmluvy

¹¹³ BRÍZA, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony, str. 82. ISBN 978-80-7400-528-2.

6. Náklady důkazů

Důkazní prostředky civilního řízení jsou vymezeny v § 125 o.s.ř. jako všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci, zejména pak výslech svědků, znalecké posudky, zprávy a vyjádření různých institucí, fyzických a právnických osob, notářské a exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Účastníci mají právo na náhradu těch výdajů, které vynaložili k tomu, aby bránili svá práva před zásahem jiného. Soud by měl provádět důkazy v rámci dodržování zásady hospodárnosti, a to jak časové, tak finanční.

V dalších podkapitolách bude problematika nákladů důkazů, tedy svědečného a znalečného přiblížena.

6.1. Nároky svědků, znalců a dalších osob

§ 139 o.s.ř. stanovuje, že svědci, fyzické osoby uvedené v §126a o.s.ř., znalci a tlumočníci mají právo na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku. Rozdíl mezi svědkem a fyzickými osobami podle § 126a odst. 1 o.s.ř., což jsou vlastně bývalí statutární zástupci právnických osob a členové kolektivních statutárních orgánů¹¹⁴, je takový, že fyzické osoby podle § 126a odst. 1 o.s.ř. nejsou svědky ve smyslu § 126 o.s.ř. Jejich výslech je prováděn podle zákonných ustanovení, jenž upravují postup při výslechu účastníků. Svědečné jim však náleží obdobně jako svědkům, tedy nahrazují se jim náklady, které musely vynaložit v souvislosti s tím, aby se dostavili na předvolání k soudu, s výpovědí, a náhrada ušlého výdělku. S rozhodnutím o nárocích výše uvedených osob nevyčkává soud do rozhodnutí, kterým se končí řízení, ale rozhoduje o nich neprodleně, a bez průtahů by rovněž mělo dojít k jejich vyplacení, a to buď ze složených záloh účastníky, nebo z rozpočtu státu.¹¹⁵ Zálohy na důkazy platí účastníci na základě rozhodnutí soudu, a to tehdy, jsou-li náklady na důkazy, které účastník navrhl, nebo ty nařízené soudem, které jsou o skutečnostech, které účastník uvedl anebo jsou v jeho zájmu, očekávány. V případě, že nebyl účastník ke složení zálohy vyzván, nebo se jedná o náklady, na které se zálohy nevybírají (hotové výdaje

¹¹⁴ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 392. ISBN 978-80-87109-46-5

¹¹⁵ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 625. ISBN 978-80-7357-460-4.

ustanoveného zástupce, který není advokátem, tlumočné, komunikační prostředky pro neslyšící nebo hluchoslepe osoby), platí tyto stát.¹¹⁶

6.1.1 Svědečné

Mezi hotové výdaje svědků a osob podle § 126a odst. 1 o.s.ř. patří zejména jízdné, stravné a nocležné, případně nezbytné výdaje průvodce a jeho ušlý výdělek. Výše náhrady hotových výdajů se určuje obdobně, jako u hotových výdajů účastníků.¹¹⁷ Pravidla pro určování náhrady hotových výdajů účastníků jsou upravena v § 29 a násl. v.k.ř.

Plnění povinnosti svědčit zakládá důvod pro poskytnutí pracovního volna z důvodu veřejného zájmu. Za toto volno nepřísluší náhrada mzdy.¹¹⁸ Svědek má však vedle práva na náhradu hotových výdajů právo na náhradu ušlého výdělku. Ačkoli v.k.ř. odkazuje při výpočtu náhrady na již zrušený zákon č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělků, výši ušlého výdělku potvrzuje svědkovi zaměstnavatel dle § 351 až 362 zákoníku práce, a to tehdy, pokud je svědek v zaměstnaneckém, či obdobném poměru. Jde-li o osobu samostatně výdělečně činnou, dokládá výši příjmů daňovým přiznáním.¹¹⁹

Jak je již výše uvedeno, hotovými výdaji jsou zejména jízdné, stravné, nocležné a náklady na průvodce. Na jízdné má nárok ten, jež nebydlí, nepracuje nebo se nezdržuje v místě, kde se řízení koná. Hradí se jak výdaje na hromadné dopravní prostředky, a to ty účelně a prokazatelně vynaložené, tak náhrada za použití vlastního motorového vozidla, pokud je osoba, která náhradu za jeho užití žádá, použila s přechozím souhlasem soudu. Výše cestovného se určuje podle vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 385/2015 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad. Tomu, kdo využil k přepravě místní hromadné prostředky, se hradí přepravné i v případě, že bydlí nebo pracuje v místě, kde se řízení koná.¹²⁰ Nocležné a stravné náleží svědkům v případě, že tyto prokáží výdajovými

¹¹⁶ § 141 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád v účinném znění

¹¹⁷ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, str. 960. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹¹⁸ § 202 a § 200 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

¹¹⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

¹²⁰ § 30 - § 31 v.k.ř.

doklady. Při přiznání náhrad postupuje soud v každém případě individuálně s ohledem na to, zda se jednalo o výdaje vynaložené účelně.

Náhrada ušlého výdělku je příjmem fyzické osoby, který podle § 3, § 6 a § 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů podléhá daňové povinnosti. Částku, která připadá na svědečné, soud zjistí tak, že provede jednoduchou početní operaci, tedy vynásobí průměrnou hodinovou mzdu, uvedenou na rubu předvolání, časem, který svědek vinou soudního řízení zameškal v zaměstnání, popř. přičte další doložené účelně vynaložené výdaje. Usnesení o svědečném potom buď vyhlásí při jednání, anebo jej následně bezodkladně vyhotoví písemně. Na osobu svědka se v době, kdy se účastnil soudního jednání hledí jako na zaměstnance soudu, tedy soud ve výroku rozhodnutí uvede hrubý příjem a částku připadající na veřejné zdravotní pojištění, které za něj odvádí soud. Dále soud odvádí z částky, kterou přiznal zálohu na daň z příjmu a platbu zdravotního pojištění, kterou platí pojištěnec. Částka, která zbyde po odvedení příslušných plateb, se vyplácí svědkovi. Je povinností svědka, aby si u soudu vyžádal potvrzení o vyplaceném svědečném (příjem ze závislé činnosti) a podal daňové přiznání, když se platbou svědečného stane osobou, která pobírala mzdu od více plátců. V případě, že se svědečné vyplácí osobě samostatně výdělečně činné, uvede tato výši svědečného ve svém daňovém přiznání a sama odvede platbu na veřejné zdravotní pojištění.¹²¹

Svědečné může svědek uplatnit do tří dnů od výsledku, nebo do tří dnů od té doby, kdy bylo svědkovi oznámeno, že k výsledku nedojde. Právo na svědečné je prekluzivní, neuplatní-li je tedy oprávněný ve stanovené lhůtě, právo na něj zanikne. Za stejných podmínek mohou své výdaje požadovat osoby, kterým byla v průběhu dokazování uložena povinnost vydat listinu, či zaslat zprávu nebo informace.¹²² Proti usnesení, kterým soud o svědečném rozhoduje, není podle § 202 odst. 1 písm. e) přípustné odvolání a nemusí se podle § 168 odst. 2 o.s.ř. doručovat.

V případě, že by oprávněné osobě marně uplynula lhůta k uplatnění svého nároku, přihlédne soud k zániku práva z úřední povinnosti a nesmí uplatněný

¹²¹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

¹²² LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

nárok oprávněné osobě přiznat, i v případě, že tato prokáže, že jí uplatňované výdaje skutečně vznikly. O lhůtě k uplatnění nároku a o tom, že nebude-li nárok uplatněn včas, nárok na něj zaniká, musí být oprávněná osoba poučena.¹²³ Nárok na svědečné však nezaniká v případě, kdy svědek včas uplatní svědečné, avšak nemá v danou chvíli k dispozici dokumenty potřebné ke stanovení výše svědečného. Soud mu pro doplnění dokumentů poskytne přiměřenou lhůtu.¹²⁴ O svých nárocích jsou svědci podrobně poučeni již v předvolání (kancelářský vzor 38 o.s.ř.), na kterém je současně předtištěno potvrzení pro zaměstnavatele. Jelikož písemné poučení nebývá pro osoby neznalé práva často srozumitelné, měl by soud po skončení výslechu svědka poučit o právu na svědečné a zeptat se, zda jej bude účtovat.¹²⁵

Ačkoli není proti rozhodnutí o přiznání svědečného odvolání přípustné, došlo i k situaci, kdy se svědek domohl zrušení rozhodnutí prvostupňového soudu, a to na základě podané ústavní stížnosti. V uvedeném případě byl stěžovatel dvakrát svědčit u Okresního soudu v Olomouci, přičemž mu dvakrát nebylo přiznáno svědečné, ačkoli nárok na něj uplatnil řádně a včas. Usnesení soudu, kterými nebylo svědečné přiznáno, však nebyla řádně odůvodněna, a tak je Ústavní soud zrušil s tím, že ve způsobu jakým soud o svědečném rozhodl, se zračí značná libovůle ze strany soudu a státní moc byla uplatněna nejen v rozporu se zákonem, ale i s Ústavou a s Listinou, když soud své rozhodnutí řádně neodůvodnil a jednal tak v rozporu s § 157 odst. 2 o.s.ř., čímž porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces.¹²⁶

6.1.2. Znalečné

Jedním z často užívaných důkazních prostředků v civilním řízení jsou znalecké posudky vypracované znalci nebo znaleckými ústavy, jež jsou vedeni v seznamu znalců Ministerstva spravedlnosti. Podle § 139 odst. 2 o.s.ř. mají právě také znalci právo na náhradu hotových výdajů a na odměnu, která se přiznává podle zvláštních předpisů. Ačkoli rozhodnutí o odměně znalce není rozhodnutím

¹²³ DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, str. 961. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹²⁴ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 626. ISBN 978-80-7357-460-4.

¹²⁵ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 392. ISBN 978-80-87109-46-5.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9.10.2007, sp.zn. I. ÚS 586/05

o nákladech řízení, je na místě se o této problematice pro komplexnost daného tématu také věnovat, neboť jestliže je odměna znalce definitivně vyřešena, ukládá stát, který ji platil, neúspěšnému účastníkovi její náhradu, když ji zahrnuje do nákladového výroku. Na rozdíl od rozhodnutí o přiznání odměny, do nákladového výroku již znalec nemůže podat odvolání, neboť toto rozhodnutí zavazuje účastníka, znalce se již netýká. Výši odměny může účastník zpochybnit pouze ve fázi, kdy je o ní rozhodováno, nikoli ve fázi, kdy se již rozhoduje o její náhradě, a byla již znalci zpravidla vyplacena.¹²⁷

Znalec se za účelem vyhotovení znaleckého posudku do soudního řízení přibírá tam, kde je k získání podkladů pro rozhodnutí potřeba odborných znalostí v určitém oboru a nepostačí odborné vyjádření orgánu veřejné moci.¹²⁸ Znalecké posudky vypracovávají znalci zapsaní do seznamu znalců nebo znalecké ústavy a jiná pracoviště, které jsou vedeny v seznamu, který vede Ministerstvo spravedlnosti, a který je široké veřejnosti přístupný online na internetových stránkách www.justice.cz.¹²⁹

S rozhodnutím soudu o ustanovení znalce je zpravidla spojeno rozhodnutí, že účastník, který důkaz znaleckým posudkem navrhl je povinen složit na jeho vypracování zálohu podle § 141 odst. 1 o.s.ř.

Zvláštním předpisem, podle kterého se stanovuje výše odměny znalce je zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Podle těchto předpisů má znalec právo na odměnu za odpracované hodiny v sazbě od 100 Kč do 350 Kč, podle obtížnosti posuzované tematiky. Stanovenou sazbu je možno zvýšit, a to o 10% v případě revizního posudku, o 20% za zvlášť obtížný posudek a o 50% za spěšný posudek nebo úkony provedené v jiné než pracovní dny. Různá zvýšení odměn je možno slučovat. Kromě odměny za vypracování posudku může soud přiznat náklady na znalecký posudek, jako cestovné nebo náklady na pořízení fotodokumentace apod. Znalečné je přiznáváno na základě

¹²⁷ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 490. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹²⁸ § 127

¹²⁹ Evidence znalců a tlumočníků. <http://datalot.justice.cz/> [online]. [2016-06-15]. Dostupné z: [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$SearchForm?OpenForm)
Seznam ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost. <http://datalot.justice.cz/> [online]. [2016-06-15]. Dostupné z: [http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/$$SearchForm?OpenForm)

vyúčtování, které znalec předkládá soudu spolu s vypracovaným posudkem. O znalečném za podaný posudek by měl soud rozhodnout bezprostředně poté, co mu tento posudek dojde v písemné podobě. Nemělo by být vyčkáváno na výslech znalce při ústním jednání, navíc ve chvíli, kdy účastníci na jeho výslechu netrvají, a závěry posudku jsou jednoznačné, jeví se nadbytečné jej k ústnímu jednání volat a neúčelně tak zvyšovat tak náklady.

Kromě odměny za zpracování posudku mají znalci právo také na hotové výdaje, mezi které patří cestovné, náhrada ušlé mzdy, věcné výdaje nebo náklady spojené s přibráním konzultanta, pokud s ním soud souhlasil. O cestovním či náhradě ušlé mzdy rozhoduje soud obdobně jako u svědků. Pokud si znalec ke znaleckému zkoumání přibere konzultanta, a soud s tímto souhlasí, má podle zákona o znalcích a tlumočnících nárok na náhradu nákladů konzultanta. Je zde rozdíl v situacích, kdy je znalecký posudek vypracován znalcem za pomoci přibráného konzultanta nebo v situaci, kdy je podán znalecký posudek vypracovaný více znalci. V případě společného znaleckého posudku soud rozhoduje o znalečném pro každého znalce zvlášť, zatímco v případě, kdy posudek vypracoval znalec za pomoci konzultanta, je znalečné přiznáno znalci, který se následně s konzultantem vyrovná ze své odměny.¹³⁰

Rozhodování o znalečném lze rozdělit do dvou fází. První fáze je spjata písemným znaleckým posudkem, spolu s ním je do spisu zasláno vyúčtování za jeho vypracování. Nejpozději do dvou měsíců je pak soud povinen znalečné přiznat. Do dalších 30 dní od právní moci usnesení o přiznání odměny se tato musí uhradit. Jelikož je ve většině případů vhodné a účastníky požadované znalce vyslechnout při ústním jednání, přizná mu soud následně ještě odměnu spjatou s jeho účastí u soudu. Tato odměna může sestávat z přípravy na jednání, výslech, přepravy k soudu, ušlý výdělek apod. Je-li znalec schopen své výdaje vyčíslit již na jednání, rozhodne soud o jeho nákladech při jednání a v případě, že se účastníci vzdají práva na odvolání, postačí účtárně soudu pro vyplacení odměny příslušná část protokolu z jednání, není již třeba vyhotovovat zvláštní usnesení.

Soud by měl pro přiznání odměny hodnotit různá kritéria, jako je povaha, rozsah úkon a stupeň odborné kvalifikace potřebné k jeho provedení, charakter a účelnost provedených prací, přiměřenost doby trvání úkonu v porovnání

¹³⁰ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 394. ISBN 978-80-87109-46-5.

s obdobnými odbornými úkony, dále dodržení stanovené lhůty nebo to zda úkon spočíval v přezkoumání posudku provedeného jiným znalcem. Jestliže nebyl posudek proveden řádně a včas, může soud odměnu přiměřeně snížit, popřípadě pokud znalec způsobí značné průtahy, či v krajním případě je jeho posudek nepoužitelný, je namísto nepřiznat mu odměnu vůbec. Může se stát, že je znalci vyplacena záloha, avšak výše přiznané odměny je nižší nebo se znalečné znalci nepřizná, potom mu soud musí usnesením uložit povinnost zaplacenou zálohu, popř. její část vrátit.¹³¹ Soudům se však již ze zákona ukládá, aby při poskytování záloh postupovaly tak, aby nedocházelo k přeplatkům.¹³²

Vyjma situace, kdy je znalečné přiznáno při jednání, za splnění podmínek uvedených výše, soud vždy pro přiznání znalečného vyhotovuje usnesení, proti kterému je přípustné odvolání, a které je doručováno jak účastníkům, tak znalci, který proti němu, stejně tak jako účastníci může podat odvolání.¹³³ Ústavní soud k právu znalce vyjádřit se k rozhodnutí o přiznání znalečného uvedl, že se jedná o subjektivní právo znalce na odměnu za provedenou práci. Znalec musí mít možnost svůj nárok hájit a vyjádřit se k němu, neboť soud může do tohoto práva, které se znalce bezprostředně dotýká, často i citelně zasáhnout, přičemž tento zásah se může negativně projevit na realizaci tohoto nároku. Dle Ústavního soudu znalec disponuje jak právem na podání odvolání proti usnesení o přiznání znalečného, tak stejnými procesními právy jako účastníci, aby v odvolacím řízení nebyl proti nim znevýhodněn. Ve chvíli, kdy soud znalce nevyzve k tomu, aby se vyjádřil k podanému odvolání proti přiznanému znalečnému, odepře mu možnost zpochybnit argumenty odvolatele a hájit svůj nárok, a tedy je porušeno jeho právo na spravedlivý proces a právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, tedy právo zaručené Listinou.¹³⁴

Pokud se jedná o znalce zúčastněného v německém soudním řízení, jeho odměna se vypočítává na základě hodinové sazby, a platí ji účastníci soudního řízení. Pokud účastník využije služeb znalce soukromě, nejsou náklady na něj

¹³¹ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 490. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹³² § 28 odst. 3 vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

¹³³ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 394. ISBN 978-80-87109-46-5.

¹³⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 31.3.2015, sp.zn. II. ÚS 1261/14

součástí nákladů řízení, ale lze jejich náhradu požadovat v rámci řízení jako samostatný nárok.¹³⁵

¹³⁵ Verfahrenskosten - Deutschland. *E-justice.europa.eu* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

7. Tlumočné

Jedním z dalších nákladů, které mohou během, nejen civilního, řízení vzniknout, je tlumočné. Čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod praví, že kdo prohlásí, že neovládá jazyk, ve kterém se vede jednání, má právo na tlumočnicka. Ve vztahu k právu na spravedlnost a principu rovnosti může komunikace soudu s cizincem, který neovládá český jazyk, způsobovat značné problémy. Občanský soudní řád v § 18 stanovuje, že účastníci mají právo jednat před soudem ve své mateřštině. V případě, že mateřštinou účastníka je jiný jazyk, než právě český, ustanoví soud takovému účastníkovi tlumočnicka v případě, že vyvstane v řízení najevo, že jej potřebuje. Stejně tak dané ustanovení dopadá na osoby, s nimiž se nelze domluvit jinak, než některým z komunikačních prostředků pro neslyšící nebo hluchoslepé. Ačkoli není výslovně stanoveno, že se jedná o tlumočnicka pouze ve vztahu k ústnímu jednání, je na místě zmínit, že tlumočnicka soud ustanovuje i k písemnému styku účastníka se soudem. To, zda skutečně vznikla potřeba tlumočnicka ustanovit, by měl soud posuzovat individuálně, neboť takovou situací není například to, když účastník na úkony soudu v českém jazyce reaguje rovněž v českém jazyce a až následně se odvolává na to, že dění v řízení nerozuměl, neboť je cizinec.

Ústavní soud k právu na tlumočnicka odmítl, dle něj příliš formalistický názor, že potřeba ustanovit tlumočnicka nevyšla najevo v situaci, kdy účastník podal formulářovou žalobu v českém jazyce, a ani po výzvě k odstranění vad podání o tlumočnicka nepožádal.¹³⁶ Ve svém dalším nálezu potom vyslovil názor, že gramatický výklad základního práva garantované čl. 37 odst. 4 Listiny nedopadá na písemný styk soudu s účastníky řízení a naopak. To však nevylučuje, aby zákonná úprava poskytla vyšší standard a to, že je pouze věcí obecných soudů, aby účastníkům poskytly více procesních práv, než ta která jsou garantována ústavním pořádkem.¹³⁷

Jestliže soud shledá, že je žádoucí v řízení tlumočnicka ustanovit, platí podle § 141 odst. 2 jeho náklady stát. Stejně tak jako znalec, má tlumočnicka právo na náhradu hotových výdajů, mezi které patří cestovné, náhrada ušlé mzdy nebo

¹³⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8.8.2005, sp.zn. II ÚS 186/05

¹³⁷ Stanovisko Pléna Ústavního soudu České republiky ze dne 25.10.2005, sp.zn. Pl.ÚS-st. 20/05

věcné výdaje, a dále má právo na odměnu, která se stanovuje podle zvláštního předpisu. Tím předpisem je opět, stejně jako u znalců, zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Stejně tak jako znalečné, které není kryto zálohou, platí náklady na tlumočnicka stát, na rozdíl od znalečného se však tlumočné se nikomu jako součást náhrady nákladů řízení nepřiznává.¹³⁸ To, aby byla náhrada nákladů tlumočnicka uložena některému z účastníků, je nepřipustné, neboť tím, že soud tlumočnicka v řízení ustanovil, splnil svou povinnost zajistit, aby měli účastníci rovný přístup k soudu, a zajištění splnění této zásady nelze přičítat k tíži ani, ač neúspěšnému, účastníkovi.¹³⁹

Sazby za tlumočení jsou stanoveny v zákoně o znalcích a tlumočnících, přičemž sazba za jeden úkon se pohybuje v rozmezí mezi 100 Kč a 350 Kč a může být zvýšena o 10 – 50 %, a to v případech kdy jde o tlumočení zvláště náročné na přesnost, či z afrických nebo asijských jazyků nebo v případě, že byl tlumočnický úkon proveden ve dnech pracovního volna a klidu.¹⁴⁰

Tlumočnické úkony spočívají v překladu listin nebo v překladu během ústního jednání. Varianta první si žádá, aby tlumočné bylo po provedeném úkonu přiznáno samostatným usnesením. V případě tlumočení během soudního jednání rozhodují soudci o tlumočném zpravidla přímo při jednání záznamem do protokolu, dotáží se účastníků, popř. jejich zástupců a tlumočnicka, zda se vzdávají práva na odvolání a v případě, že se vzdají, vyznačí se doložka právní moci k výroku rozhodnutí do protokolu nebo na přílohu k němu a tlumočnickovi je tlumočné proplaceno následně v pokladně soudu.¹⁴¹

U náhrady nákladů tlumočnicka je podstatný rozdíl ve srovnání s Německem, kde odměna tlumočnicka je hrazena účastníky řízení. Odměna tlumočnickům se stanovuje podle hodinové sazby, zatímco odměna překladatelů se odvíjí od počtu přeložených řádků.¹⁴²

¹³⁸ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád*, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2013, str. 490. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28.4.1984, sp.zn. 1 Cz 15/84

¹⁴⁰ § 22 vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

¹⁴¹ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 380. ISBN 978-80-87109-46-5.

¹⁴² *Verfahrenskosten - Deutschland. E-justice.europa.eu* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

8. Odměna za zastoupení

Mezi další z nákladů řízení, které zpravidla představují nejvyšší částky, patří podle § 137 odst. 2 o.s.ř. odměna za zastupování, ale pouze v tom případě, je-li zástupcem účastníka advokát, notář nebo patentový zástupce. Notář a patentový zástupce mohou účastníky zastupovat pouze v rozsahu svého oprávnění, které jim stanovuje zvláštní předpis, kterým je pro notáře zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) a pro patentové zástupce zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví.

Profesionál musí účastníka zastupovat na základě plné moci, bez jejího doložení nemůže soud se zástupcem jednat. Zastoupení profesionálem - advokátem je ve většině případů úplatné, přičemž náhradu vynaložených nákladů může úspěšný účastník v zákonem stanovených případech žádat. § 22 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii stanoví, že advokacie se vykonává zpravidla za odměnu, z tohoto ustanovení plyne, že není vyloučeno, aby poskytnutí služeb advokáta bylo bezplatné. Je věcí domluvy klienta a advokáta, jaká je stanovena výše smluvní odměny, soud rozhoduje o náhradě odměny mimosmluvní, a to podle advokátního tarifu, podle kterého přiznává odměnu za učiněné úkony právní služby, náhradu hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas. Ačkoli si klient s advokátem může smluvit libovolnou výši odměny, tato nesmí být v nepoměru k hodnotě a složitosti věci, ale musí být naopak přiměřená, jak ukládá jak advokátní tarif, tak etický kodex advokáta.

Účastník může mít v řízení podle § 24 odst. 1 o.s.ř. jen jednoho zvoleného zástupce, platí to jak ve významu, že zástupcem účastníka může být jen jeden advokát, tak ve významu, že zástupcem může být buď advokát, nebo notář, nebo patentový zástupce. Pokud je tedy účastník zastoupen advokátem, nemůže jako náklad řízení uplatnit konzultaci věci s patentovým zástupcem. Pokud by však bylo k důkazu provedeno odborné vyjádření patentového zástupce, lze požadovat náhradu nákladů, které byly vynaloženy k jeho získání.¹⁴³

Určení výše hotových výdajů je předmětem jiné kapitoly této práce. V této kapitole bude pojednáno spíše o sazbách mimosmluvní odměny, které jsou

¹⁴³ JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*, kniha II., Praha: Havlíček Brain Team, 2014, str. 434. ISBN 978-80-87109-46-5.

stanoveny podle tarifní hodnoty projednávané věci. Je-li předmětem projednávané věci peněžité plnění je výší tarifní hodnoty výše předmětu řízení a pro stanovení výše odměny za jeden úkon se vychází přímo z § 7 advokátního tarifu. Nelze-li hodnotu věci vyjádřit v penězích, musí se nejprve stanovit tarifní hodnota, která je podle povahy sporu stanovena v § 9 advokátního tarifu. K výši odměny stanovené podle tarifní hodnoty se dále připočítává paušální náhrada hotových výdajů (tzv. režijní paušál) v aktuální výši 300 Kč za každý úkon, náhrada za promeškaný čas ve výši 100 Kč za každou i započatou půl hodinu, není-li dohodnuto jinak, za čas strávený na cestě do místa, kde je prováděn úkon a za čas promeškaný vinou opožděně zahájeného jednání u soudu, je-li toto zpoždění více než 30 minut, a dále DPH v zákonem stanovené výši, aktuálně 21%.

Existují situace, kdy je účastník zastoupen odborníkem, který však není advokátem. Může se jednat o např. osobu z právní poradny. Ačkoli účastník takovému zástupci smluvní odměnu zaplatí, donedávna nebylo možno mu tento výdaj, v případě jeho úspěchu, nahradit. Až zákonem č. 139/2015 Sb. došlo ke změně o.s.ř., kdy se účastníkovi nezastoupenému odborníkem podle o.s.ř. přiznává paušální náhrada za učiněné úkony. Účastník splňující předpoklady pro osvobození od soudních poplatků by měl zvážit, zda spíše než využití právní poradny není pro jeho případ vhodnější využít institutu ustanoveného advokáta na náklady státu.¹⁴⁴

V některých případech jsou výpočty odměny za právní zastoupení poměrně složité a často se stane, že rozhodnutí o nákladech řízení je nejsložitější a časově nejnáročnější částí soudního rozhodnutí. Je proto žádoucí a odborným personálem justice vítáno, pokud jsou náklady řízení specifikovány již v žalobě. V této specifikaci by měly být provedené úkony konkretizovány, včetně odkazu na zákonná ustanovení, podle kterých žádá advokát odměnu právě v dané výši. Soud následně vyúčtované náklady přepočítá a hodnotí účelnost provedených úkonů.

Pro srovnání s tím, co bude dále uvedeno o odměně advokátů v České republice, zde bude stručně nastíněno, jaký je postup při odměně advokátů v Německu. Ta se účtuje buď v souladu se zákonem o odměňování advokátů (Rechtswaltsvergütungsgesetz), kde jsou v příloze stanoveny buď fixní, nebo

¹⁴⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

rámkové sazby v poměru k hodnotě nároku, anebo je možná dohoda s klientem, přičemž zákon zakazuje, aby smluvená odměna byla nižší, než je stanovena zákonem, zatímco odměna vyšší může být sjednána bez omezení. Advokát má v Německu zvláštní informační povinnost vůči klientovi, a to v následujících situacích: klient musí být advokátem informován o tom, že odměna se bude odvíjet od hodnoty nároku. Pokud účastník s advokátem uzavřou dohodu o odměně, je advokát povinen klienta upozornit na to, že pokud budou nahrazeny náklady řízení, jedná se pouze o zákonné odměny. Pro případ, že bude dohoda znít tak, že odměna advokáta bude odvozena podílem předmětu sporu, musí být klient informován o tom, že tato dohoda nemá vliv na další náklady, které mohou vzniknout. Pokud se jedná o spor projednávaný před pracovním soudem, musí být klient informován, že náklady advokáta nejsou zahrnuty do náhrady nákladů řízení.¹⁴⁵

Následující kapitoly se budou věnovat právní úpravě sazby mimosmluvní odměny advokáta, velmi diskutované problematice účelnosti nákladů advokáta a ještě více diskutovanému § 14b advokátního tarifu a v neposlední řadě bude věnován prostor tzv. přísudkové vyhlášece, která odměnu advokátů dříve upravovala.

8.1. Sazba mimosmluvní odměny advokáta

Sazbu mimosmluvní odměny lze přiměřeně zvyšovat, či snižovat, a to v mezích § 12 advokátního tarifu. Tarifní hodnota je buď stanovena dle výše předmětu řízení, anebo jedná-li se o spojení dvou nebo více věcí ke společnému projednání, je tarifní hodnotou součet tarifních hodnot spojených věcí, pokud by tyto věci byly projednány samostatně. Jedná-li se o úkony mimořádně obtížné a to jak časově, nebo ty, ke kterým je potřeba užití cizího práva, či jazyka, může se mimosmluvní odměna zvýšit až na trojnásobek. V případě, že advokát zastupuje ve stejném řízení dvě a více osob, má nárok na odměnu sniženou o 20%, a to za každou zastupovanou osobu.

Je-li zástupce účastníku ustanoven rozhodnutím soudu podle § 30 odst. 1 o.s.ř., sazba mimosmluvní odměny podle § 7 advokátního tarifu se snižuje o 20 %

¹⁴⁵ Verfahrenskosten - Deutschland. *E-justice.europa.eu* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

a za jeden úkon může činit nejvýše 5.000 Kč.¹⁴⁶ Byl-li advokát ustanoven opatrovníkem podle § 29 odst. 3 o.s.ř., nestanovuje se tarifní hodnota dle předmětu řízení, ale za tuto se považuje částka 1.000 Kč.¹⁴⁷ Pro příklad výše odměny ustanoveného opatrovníka za jeden úkon právní služby, je-li opatrovník plátcem daně z přidané hodnoty, je částka 847 Kč (500 Kč za úkon dle § 7 bod 2 advokátního tarifu sníženo o 20% + 300 Kč paušální náhrada hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu + 21% daň z přidané hodnoty ve výši 147 Kč).

Dle advokátního tarifu se výše odměny advokáta a jeho hotových výdajů stanoví u řízení zahájených do 31.12.2000 a od 8.5.2013. V případě řízení zahájených a zároveň skončených v období od 1.1.2001 do 7.5.2013 se byla výše odměny advokáta stanovena paušální částkou, a to podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., o které bude dále pojednáno blíže. U těch řízení, která byla zahájena, avšak neskončena za účinnosti vyhlášky č. 484/2000 Sb., se výše odměny stanoví rovněž dle advokátního tarifu, neboť zmíněná vyhláška byla Ústavním soudem zrušena pro nezákonnost, bylo by tedy v rozporu se zásadou zákonnosti se dle ní i nadále řídit.

Návrhem účastníka, co se týká nákladů řízení, není soud vázán, je však žádoucí, aby jejich specifikace byla obsažena již v žalobě, nebo popř. v závěrečném návrhu, či vyúčtování zasláném po posledním jednání. Soud o nákladech sice rozhoduje z úřední povinnosti, avšak ve chvíli, kdy se výše odměny odvíjí od počtu provedených úkonů, nemůže soud vědět, jaké všechny úkony advokát pro klienta vykonal, když odměna náleží advokátovi například i za porady s klientem přesahující jednu hodinu, nebo jednání s protistranou. Soudu jsou známy pouze úkony, které byly učiněny v souvislosti se soudním jednáním, a je o nich záznam ve spise. Pokud by byla žádána odměna pouze za úkony, o nichž soud ví, i tak je žádoucí, aby mu byla k dispozici specifikaci nákladů, neboť je pro něj jednodušší svůj výpočet kontrolovat, než vytvářet od začátku. Lze tak v mnoha případech předejít situaci, kdy se úspěšný účastník do výroku o nákladech odvolá.

Po tom, co bylo v úvodu práce řečeno o institutu náhrady nákladů řízení, je pro mě, z pohledu osoby, která o náhradě nákladů řízení rozhoduje, nepochopitelná právní úprava obsažená v § 149 odst. 1 o.s.ř. Pokud soud přizná

¹⁴⁶ § 12a advokátního tarifu

¹⁴⁷ § 9 odst. 5 advokátního tarifu

náklady řízení úspěšnému účastníkovi, měly by dle mého názoru tyto náklady připadnout účastníkovi, nikoli jeho zástupci – advokátovi, či by mělo být zákonem stanoveno, že se přisudky vždy započítávají na odměnu smluvní. Je na smluvním ujednání mezi advokátem a klientem, jak se s přisouzenými náklady, v případě úspěchu ve věci, naloží. Takové ujednání by mělo být obsaženo ve smlouvě mezi advokátem a klientem, avšak klient, který se na advokáta obrací ve chvíli, kdy nemá jinou možnost pro obranu svých práv, než právní pomoc, se zajímá spíše o to, zda mu advokát dokáže pomoci a je k tomu ochoten, než o to, komu připadnou přisudky soudu. Advokát si tak ve smlouvě může stanovit, že přisudky se započítají na smluvní odměnu, nebo že přisudky připadají přímo advokátovi a smluvní odměna je od nich oddělená. V případě druhém dle mého názoru ztrácí na významu základní zásada, která rozhodování o nákladech řízení ovládá, tedy zásada úspěchu ve věci, podle které má účastník právo na náhradu nákladů, o které se zmenšila jeho majetková sféra, když tyto náklady vynaložil na obranu svých práv, neboť v takové situaci k žádné kompenzaci jím vynaložených nákladů nedojde. Dojde pouze ke zvýšení majetkové sféry advokáta, úspěšný účastník ale přesto musí nahradit advokátovi odměnu smluvní, a to v plné výši, přičemž tyto náklady jdou čistě za ním, nikoli za protistranou, která zásah do jeho majetkové sféry způsobila.

Pokud účastníka zastupuje jiná osoba, než advokát, notář, nebo patentový zástupce, platí se podle § 149 odst. 3 o.s.ř. přisouzená náhrada nákladů řízení přímo účastníkovi, nikoli jeho zástupci.

8.2. Účelnost nákladů advokáta

Otázkou účelnosti nákladů advokáta se zabýval v mnoha ze svých nálezů také Ústavní soud. V jednom z nich vyslovil názor, že svobodu volby advokáta plynoucí z čl. 37 odst. 2 Listiny nelze vnímat jako zcela bezbřehou. V projednávaném případě bydleli oba účastníci v Ostravě a spor se týkal nemovitosti nacházející se rovněž v Ostravě. Od počátku řízení nebylo pochyb o místní příslušnosti ostravských soudů, před kterými se konala všechna jednání jak prvostupňová, tak odvolací. Případ nebyl nikterak náročný, ani komplikovaný, aby byla potřeba advokáta specializovaného na určitou specifickou oblast, přes to vedlejší účastnice měla advokáta z Jirkova, tedy téměř z druhé strany republiky. Ústavní soud v dané věci konstatoval, že stran formálního výpočtu odměny za

zastupování nelze prvostupňovému soudu, který advokátovi přiznal náhradu za cestovné a promeškaný čas, nic vytknout. Avšak dále poukázal na to, že kritérium účelnosti je třeba posuzovat u každé položky zvlášť a tedy přiznání odměny advokátovi neznamena automaticky povinnost přiznat náhradu všech výdajů s přibráním konkrétního advokáta související bez toho, aby byla posouzena jejich potřebnost. Soudy mají dbát dodržování § 2 o.s.ř., tedy aby práv nebylo zneužíváno na úkor fyzických a právnických osob. Podle § 142 odst. 1 o.s.ř. má úspěšný účastník právo na náhradu nákladů potřebných k uplatňování nebo bránění práva. V situaci, kdy vedlejší účastnice neoslovila některého z mnoha advokátů z Ostravy, nebyly náklady na cestovné advokáta z druhého konce republiky potřebnými k účelnému bránění jejího práva a měla by tyto náklady zaplatit ze svého.¹⁴⁸

Ohledně účelnosti zastoupení advokátem je mnoho rozhodnutí, která vydal Ústavní soud. Mezi ta přelomová patří rozhodnutí ohledně zastoupení České televize, či statutárních měst.

Ve starších rozhodnutích Ústavního soudu jako např. usnesení ze dne 24.7.2012 ve věci vedené pod sp.zn. II. ÚS 1588/12 byl vysloven názor, že ačkoli je Česká televize veřejnoprávní institucí, která plní specifické úkoly uložené jí zákonem, nehosподаří s majetkem státu, nýbrž s majetkem svým, tudíž není na rozpočtu státu závislá. Financování České televize je prostřednictvím televizních poplatků a příjmy z vlastní podnikatelské činnosti, je proto čistě na ní, zda bude k vymáhání svých pohledávek využívat externích odborníků – advokátů nebo svých vlastních pracovníků. Tento názor byl podpořen usnesením ze dne 9.10.2012, sp.zn. II. ÚS 2104/12 kde Ústavní soud podotkl, že Česká televize není státním orgánem, který musí disponovat takovými odborníky, aby se obešel bez pomoci advokáta. Proti těmto názorům však Ústavní soud posléze argumentoval ve svém Nálezu ze dne 30.9.2014, sp.zn, II. ÚS 1727/14 tím, že pokud se obecné soudy výše uvedenými rozhodnutími řídí, bez toho, aby se zabývaly otázkou, zda náklady vynaložené Českou televizí jsou skutečně potřebné k účelnému uplatnění nebo bránění práva, jde o vadu, která má ústavně právní rozměr, neboť dochází k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. V dané věci Ústavní soud konstatoval, že se ztotožňuje s názorem, že činnost České televize není výkonem veřejné moci, nicméně na poli své působnosti má výsadní postavení, a lze na ni proto klást

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 2.10.2013, sp.zn. II. ÚS 736/2012

v určitých oblastech stejné nároky, jako na orgány státní moci, tudíž by měla stejně tak jako orgány státní moci disponovat odborným aparátem k zabezpečení toho, aby byla kvalifikovaně hájena její práva.

Ohledně nákladů statutárních měst a jejich městských částí na právní zastoupení se již několikrát shodně vyjádřil Ústavní soud, který zastává názor, že u těchto lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, bez toho aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Není zcela vyloučeno, aby byly statutárním městům náklady na právní zastoupení přiznány, v řízení však musí být prokázáno, že tyto náklady jsou účelně vynaloženy, tedy že personální vybavení statutárního města nebylo dostatečně kvalifikováno pro to, aby mohlo bránit jeho konkrétní porušené právo bez pomoci externího právního zastoupení. Jedním z rozhodnutí obsahující tuto myšlenku je Nález Ústavního soudu ze dne 14.3.2013 ve věci vedené pod sp.zn. II. ÚS 376/12. Ve jmenované věci se žalobkyně domáhala vydání majetkového prospěchu za užívání spoluvlastnického podílu budovy nacházející se na území hlavního města Prahy. Žalovanými bylo Muzeum hl. m. Prahy (žalovaný č. 1) a Hlavní město Praha (žalovaný č. 2). Rozsudkem nalézacího soudu bylo žalobě vyhověno, odvolací soud však rozsudek zrušil a vůči žalovanému č. 1 vrátil věc k dalšímu řízení a vůči žalovanému č. 2 žalobu zamítl pro nedostatek pasivní věcné legitimace a žalobkyni uložil zaplatit žalovanému č. 2 náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 298.872 Kč, ačkoli byl seznámen s tím, že Legislativní a právní odbor žalovaného č. 2 má čtyři oddělení a desítky zaměstnanců a žalobkyně ohledně nákladů řízení navrhovala užití § 150 o.s.ř. s odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 9.10.2008, sp.zn. I. ÚS 2929/07. Žalobkyně byla toho názoru, že žalovaný č. 2 v řízení nikterak neprokazoval, že náklady na externí právní zastoupení byly vynaloženy účelně, a z toho důvodu by mu neměly být, podle konstantní judikatury, přiznány. Odvolací soud ve vyjádření k ústavní stížnosti žalobkyně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí se zdůrazněním toho, že otázka posouzení věcné legitimace je mnohdy složitá a vyžaduje širokou znalost judikatury vyšších soudů. Personální vybavení žalovaného č. 2 s ohledem na rozsah majetku jím obhospodařovaného a množství sporů, které řeší, není dle odvolacího soudu dostačující. Ústavní soud v citovaném nálezu připomněl, že je-li účastníkem řízení, jemuž vzniklo právo na náhradu nákladů řízení, stát, tato

skutečnost musí mít vliv na rozhodnutí o nich a postup soudu by měl být nanejvýš obezřetný. Žalovaný č. 2 v této věci, tedy Hlavní město Praha má dle Ústavního soudu specializované orgány a odborný aparát, přičemž se jednalo o spor majetkový a takové spory tvoří relativně běžnou agendu žalovaného č. 2, který byl pro vyřízení této právní věci tedy dostatečně odborně vybaven, když oddělení soukromého práva žalovaného sestává z šesti právníků, pro něž by mělo být vyřízení takto typického soukromoprávního sporu rutinou.

Při rozhodování o účelnosti vynaložených nákladů na právní zastoupení by měly soudy dále dbát samotného účelu civilního procesu, kterým je poskytnout ochranu porušeným nebo ohroženým subjektivním hmotným právům a právem chráněným zájmům, což nejsou situace, kdy se řízení vede hlavně kvůli částce, která může být přiznána na nákladech řízení, než kvůli věci samé. Příkladem situace, kdy bylo řízení vedeno zejména pro zisk z přisouzených nákladů řízení je popsáno v usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11.2.2015, sp.zn. 30 Cdo 3190/2014, kdy se dovolatelka, která v rámci své podnikatelské činnosti vymáhala prostřednictvím Českého telekomunikačního úřadu odkoupené pohledávky, domáhala právě po Českém telekomunikačním úřadu náhrady nemajetkové újmy pro jeho nečinnost. O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto tak, že jí přiznána nebyla, neboť soud nalézací a posléze i soud odvolací byly toho názoru, že žalobkyně, která podniká v tom, že nakupuje a vymáhá pohledávky, by měla tyto kroky činit prostřednictvím svých zaměstnanců. Nadto jednatel žalobkyně byl advokátem vykonávajícím advokátní praxi, nebylo tedy účelné angažovat do věci externího advokáta, proti rozhodnutí odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Nejvyšší soud k věci uvedl, že je zřejmé, že dovolatelka, jejíž jediný společník a zároveň jednatel je aktivně působícím advokátem, se ve věci nenechala zastoupit advokátem proto, aby jí poskytl kvalifikovanou právní pomoc, ale hlavním účelem bylo vytvořit zisk přisouzenými náklady řízení. Takové počínání dovolatelky shledal Nejvyšší soud jako zneužití procesního práva, jemuž nepřísluší právní ochrana.

8.3. Problematika odměny za zastoupení stanovené podle § 14b advokátního tarifu

S účinností od 1.7.2014 byl vyhláškou č. 120/2014 Sb. novelizován advokátní tarif. Tato novela s sebou přinesla, v současné problematice nákladů

řízení velmi diskutovaný, § 14b, který stanoví nižší paušální sazbu za úkon právní služby za splnění určitých podmínek. Vznik tohoto zákonného ustanovení byl zřejmě iniciován velmi obsáhlou judikaturou Ústavního soudu ohledně tzv. formulářových žalob o nepatrné částky, což ostatně plyne i z důvodové zprávy k této novele, kde je uvedeno, že reaguje na nálezy Ústavního soudu ze dne 17.4.2013, sp.zn. Pl. ÚS 25/12.¹⁴⁹ Tzv. formulářová žaloba je dle § 14b advokátního tarifu taková žaloba, která je opakovaně podána na ustáleném vzoru stejným žalobcem a tarifní hodnota sporu nepřevyšuje částku 50.000 Kč. Jedná se tedy o několik kritérií, která musejí být splněna kumulativně. Jak je uvedeno výše, myšlenkou formulářových žalob se Ústavní soud zabýval již před účinností novely advokátního tarifu, která výši odměny za jejich podání upravila. Splnění jednotlivých kritérií pro aplikaci § 14b lze tedy posuzovat podle již dřívějších nálezů Ústavního soudu.

Příhodné je v této souvislosti poukázat na nálezy Ústavního soudu ze dne 29.3.2012 ve věci sp.zn. I.ÚS 3923/11, ve kterém se Ústavní soud zabíral problematikou formulářových žalob v bagatelních sporech, kde jednou ze stran je spotřebitel, který je fakticky vyloučen z možnosti sjednat si smlouvu s jiným obsahem, než který udává žalobce, jako jsou smlouvy o přepravě, smlouvy o dodávkách energií, či smlouvy o spotřebitelských úvěrech. Byla zde vyslovena myšlenka, že při podávání formulářových žalob se jedná spíše o administrativní úkony, než o provedení úkonů právní služby, neboť tyto žaloby mají podobu využitého vzoru, jenž se od ostatních odlišuje jen v minimální míře tím, aby byl dostatečně individualizován předmět řízení a žalovaný, či má tento návrh jen drobné odchylky. Pravidelným rysem podávání těchto žalob je také to, že právo na plnění vymáhá jiná osoba, než původní věřitel. Žalobce s odkoupenými pohledávkami obchoduje a jeho zisk není dán kupní cenou při odkupu pohledávek, ale právě (v té době) paušálně stanovenými náklady soudního řízení, které mnohdy významně převyšují skutečně vynaložené náklady, jež byly potřebné k účelnému uplatňování práva. Ústavní soud v uvedeném nálezu rovněž vyslovil zásadní právní názor, že maximální výše odměny za zastupování advokátem v řízení zahájeném formulářovou žalobou by měla být ekvivalentem jednonásobku vymáhané jistiny.

¹⁴⁹ Novela advokátního tarifu. www.pravniprostor.cz [online]. 2014 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-advokatniho-tarifu>

O návrhy podané na ustáleném vzoru se jedná zejména tehdy, je-li žaloba podána prostřednictvím návrhu na elektronický platební rozkaz, za pomoci předem vytvořeného formuláře, přičemž odlišnost těchto žalob spočívá ve vyplnění jednotlivých kolonek tohoto formuláře, kdy proměnnými jsou zejména označení žalovaného a detaily týkající se vztahu mezi účastníky, tj. data uzavření smlouvy, či jejího čísla, výše plnění, termín splatnosti úvěru, datum zesplatnění, aj. Ustálený návrh je tedy formálně jednoduché vytvořit a ze sepsání návrhu na zahájení řízení se stává jednoduchý administrativní úkon, k němuž není třeba odborných znalostí a zkušeností. Ustálenost žaloby však nelze dovozovat pouze z toho, že je podána prostřednictvím elektronického formuláře, když již ze snížené výše soudního poplatku lze dovozovat, že tato forma je zákonodárcem vítána a žalobce by za její využití neměl být automaticky sankcionován snížením odměny za právní zastoupení. Nelze tak uzavřít, že každá žaloba podaná prostřednictvím návrhu na elektronický platební rozkaz je zároveň žaloba podaná na ustáleném vzoru.

Dalším kritériem je to, aby byl shora uvedený formulář vyplňován a podáván opakovaně stejným žalobcem. Toto kritérium je zřejmě stanoveno, aby chránilo běžné spotřebitele před velkými finančními institucemi, či společnostmi skupujícími pohledávky, pro které je vymáhání pohledávek rutinní činností a žaloby převážně fakticky nejsou podávány advokáty, ale jejich administrativními pracovníky, kteří k jejich podání nepotřebují žádnou odbornou kvalifikaci. Z mého pohledu by bylo žádoucí zákonnou úpravu doplnit o možnost snížení odměny v případě, že žaloba je podávána opakovaně stejným advokátem, ač jménem jiného žalobce. U soudu, kde působím, se často setkávám s případy, kdy velká advokátní kancelář zastupuje mnoho žalobců, jež vymáhají obdobné pohledávky, např. advokátní kancelář zastupuje bytová družstva téměř všech obcí v okrese a vymáhá dlužné nájemné prostřednictvím ustáleného vzoru, kdy se ovšem nemění pouze údaj o žalovaném, ale i o žalobci, tudíž již pro užití § 14b advokátního tarifu nejsou splněny podmínky, i když se jedná o analogickou situaci.

Další kritérium, které musí soud zohlednit je to, zda se jedná o návrh skutkově a právně obdobný, jako jsou ostatní návrhy žalobcem podané. Tato skutečnost je soudu známa z úřední činnosti, přičemž v pochybnostech není náročné si tuto skutečnost ověřit lustrací žalobce v informačním soudním

systému. Typicky se jedná o žaloby ze spotřebitelských smluv, v případě energetických společností jde o nedoplatek za služby, či vydání měřicího zařízení, u finančních institucí se jedná o nesplacené úvěry, u pojišťoven jde o nezaplacení dlužného pojistného atd.

Splnění kritéria tarifní hodnoty do 50.000 Kč by nemělo být náročné posoudit, avšak je nutné mít na zřeteli to, že při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství uplatňované pohledávky. Ačkoli se při začlenění § 14b do advokátního tarifu jednalo o tzv. bagatelní spory, kdy diskutovaná hranice byla právě tarifní hodnota ve výši 50.000 Kč, ve skutečnosti se o bagatelní spory, tedy o spory, ve kterých není proti rozhodnutí soudu přípustné odvolání, jedná, pokud peněžité plnění, o kterém se rozhodovalo, nepřevyšuje částku 10.000 Kč. Proti nákladovému výroku v řízení, kde se jednalo o částku do 10.000 Kč, není odvolání přípustné stejně tak, jako proti ostatním výrokům. Tuto myšlenku judikoval také Ústavní soud, který v odůvodnění svého nálezu uvedl, že pokud není odvolání přípustné ve věci samé, není přípustné ani proti vedlejším výrokům obsaženým v rozsudku soudu prvního stupně, tedy ani proti výroku o příslušenství, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti či výroku o nákladech řízení.¹⁵⁰

Výše sazby za úkon podle § 14b advokátního tarifu je stanovena pouze za počáteční úkony, přičemž posledním úkonem je podání návrhu na zahájení řízení. Zpravidla má tak žalobce nárok na odměnu za 3 úkony ve snížené sazbě, tj. převzetí a příprava zastoupení, výzva k plnění a podání návrhu na zahájení řízení. Pokud by rozkazní řízení, které se pro žalobce, jež formulářové žaloby podávají, nabízí, neskončilo pravomocným platebním rozkazem, za další úkony již náleží odměna v plné výši podle § 7 advokátního tarifu.

Problematika § 14b advokátního tarifu je, po více než dvou letech od jeho účinnosti, poměrně čerstvá, ani judikatura tak prozatím není konstantní. Příkladem rozporuplnosti v rozhodování mohou být například rozhodnutí Městského soudu v Praze, kdy podle usnesení ze dne 23.1.2015 ve věci sp.zn. 91Co 7/2015 nelze považovat za rutinní činnost, která nezasluhuje plnou výši odměny případy, pokud žalobce v žalobním návrhu uvede, jaké plnění bylo z úvěrového vztahu poskytnuto, na úhradu jakého dluhu bylo žalovaným plněno, na jaký dluh bylo

¹⁵⁰ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11.4.2012, sp.zn. IV. ÚS 498/2012

plnění přijato a započteno v případě nepravidelného plnění žalovaným, na základě jaké skutečnosti nastala splatnost dlužné částky apod. Výše uvedené skutečnosti by však měly být součástí každého návrhu, tak aby o něm soud mohl bez zbytečných průtahů rozhodnout a jejich doplnění do žalobcem předem připraveného textu naplňuje podmínku podání na ustáleném vzoru, jak vyslovil opět Městský soud v Praze v usnesení ze dne 9.2.2015 ve věci sp.zn. 97Co 736/2014.¹⁵¹

8.4. Přísudková vyhláška

Ačkoli byla již zrušena, je, s ohledem na téma práce, na místě zmínit vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. ze dne 18.12.2000 (účinná od 1.1.2001), podle které se v určitém období (1.1.2001 – 25.4.2013) stanovila paušální sazba výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o nákladech řízení v občanském soudním řízení, a která měnila advokátní tarif. Podle této vyhlášky byla např. odměna advokáta v řízení, jehož předmětem byla částka do 1.000 Kč bez ohledu na to, kolik úkonů učinil, nebo zda žalobu podal formou tzv. formulářové žaloby, celkem 4.500 Kč.

Co vedlo k vydání této vyhlášky, bylo stanoveno v důvodové zprávě k novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb., tak, že se určování odměny podle advokátního tarifu v soudní praxi neosvědčilo, neboť odměňování odvislé od počtu úkonů vedlo ze stran advokátů k umělému protahování soudního sporu, neboť čím více udělali úkonů, tím vyšší byla ve výsledku jejich odměna. Dalším důvodem bylo, že výpočet výše odměny advokáta je mnohdy tak komplikovaný a složitý, že se často stane nejnáročnější částí soudního rozhodnutí.¹⁵²

Dne 24.10.2012 byl podán návrh na zrušení přísudkové vyhlášky, anebo alespoň jejího § 3 odst. 1 a § 12, a to skupinou nejméně deseti senátorů, podle čl. 88 odst. 2 Ústavy ve spojení s § 64 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu. Hlavními argumenty navrhovatelů bylo v souhrnu to, že při aplikaci přísudkové

¹⁵¹ Patálie nákladového rozhodování v civilním řízení. *Pravniprostor.cz* [online]. [cit. 2016-07-19]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/patalie-nakladoveho-rozhodovani-v-civilnim-rizeni>

¹⁵² Návrh na zrušení předpisu podle § 87 odst. 1 Ústavy ČR. *Usoud.cz* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Aktualne_prilohy/2012_11_01.pdf

vyhlášky soud nemusel při přiznání odměny rozlišovat věcnou a právní náročnost sporu. Dle navrhovatelů nezohledňovala daná vyhláška předmět sporu a paušální částka náhrady, zejména u bagatelních sporů (ale i sporů od 10.000 do 200.000 Kč – odměna 9.000 Kč a 17% z částky přesahující 10.000 Kč) byla nepřiměřeně vysoká. Dále vyhláška nikterak nezohledňovala zjednodušený způsob podávání návrhů formou elektronických platebních rozkazů, což vedlo k tomu, že vymáhání pohledávek soudní cestou bylo výhodné zejména pro přiznané náklady řízení, nikoli pro předmět řízení. Dále navrhovatelé argumentovali tím, že v případě, že není paušální odměňování nastaveno tak, že by žalobci byli motivováni ke slučování pohledávek, je pro ně výhodné vymáhat každou jednotlivou, bagatelní, pohledávku samostatně a dochází proto k zahlcení civilních soudů bagatelními spory. Dalším z argumentů navrhovatelů bylo to, že přísudková vyhláška byla přijata pro to, aby se zamezilo umělému protahování sporů ze stran advokátů, avšak po zavedení koncentrace řízení již tato neplní svoji funkci.¹⁵³

Ústavní soud o návrhu rozhodl ve svém Nálezu Pl. ÚS 25/12 ze dne 25.4.2013 (ve sbírce zákonů vyhlášen dne 7.5.2013) tak že se s argumenty navrhovatelů ztotožnil. Uvedl, že paušální odměny za zastupování v řízení za účinnosti vyhlášky č. 484/2000 Sb. neumožňovaly rozlišit složitost věci, její časovou náročnost, počet provedených úkonů advokátem, účelnost vymáhání práva a bránění nároku, ani to, jakým způsobem řízení před soudem skončilo. Žalobci tak byli motivováni k vedení sporů o nepatrné částky, a to pro vidinu získání nákladů řízení, které byly, spíše než náhrada vynaložených nákladů, obchodním ziskem, přičemž docházelo k přetíženosti soudního aparátu a jednání těchto zástupců bylo na hraně zákazu zneužití práva. Dle Ústavního soudu také náklady přiznané podle přísudkové vyhlášky nadměrně zatěžovaly neúspěšnou stranu a většina populace nebyla schopna tyto částky uhradit, proto se jejich následným vymáháním dostávala řada lidí do existenčních potíží. Ústavní soud uvedl, že shora uvedené se dotýkalo zejména případů, kdy se jednalo o tzv. bagatelní spory, spory zahajované tzv. formulářovou žalobou, pohledávek ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, a dále smluvního vztahu, při němž je

¹⁵³ Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-ve-svetle-aktualni-judikatury-ustavniho-soudu?browser=mobi>

spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si občanskoprávní smlouvu s jiným obsahem.

Ústavní soud dospěl k závěru, že výtky protizákonnosti a protiústavnosti se vztahují převážně k ustanovení § 3 odst. 1 a k ustanovení § 12 přisudkové vyhlášky, nicméně zrušil ji celou pro vzájemnou provázanost jednotlivých ustanovení. Rozpor se zákonem neshledal Ústavní soud jen s § 142 odst. 1 o.s.ř. který stanoví, jako podmínku pro přiznání náhrady nákladů řízení jejich účelnost, ale i s článkem 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého mohou být povinnosti ukládány na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.¹⁵⁴

Odlišné stanovisko vůči tomuto nálezu vyslovil soudce Ústavního soudu JUDr. Vladimír Kůrka, který uvedl: *Namísto argumentace právem se většina vydala cestou kritiky povýtce sociální provenience, a úsudek, k němuž se rozhodla dospět, jen ztěžka může obstát jako výraz skutečného zjištění, že napadená úprava je očividným ústavněprávním či zákonným excesem. Samozřejmě lze vyhláše č. 484/2000 Sb. vytýkat leccos (jako bylo ostatně dříve vytýkáno vyhláše č. 177/1996 Sb. – dále jen „advokátnímu tarifu“), že však představuje úpravu protiústavní (či protizákonnou) odtud neplyne.*

Po zrušení přisudkové vyhlášky se přešlo zpět k určování odměny podle advokátního tarifu, jak je tomu dodnes. Přisudková vyhláška byla zrušena pro svůj rozpor se zákonem a s Listinou základních práv a svobod, logicky lze tedy dovodit, že se jí soudy od vyhlášení předmětného Nálezu Ústavního soudu neměly řídit. Otázkou je však, jak by měly soudy rozhodnout za situace, kdy by odměna stanovená podle advokátního tarifu značně přesáhla očekávanou odměnu podle přisudkové vyhlášky. Obdobnou situaci řešil například Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ve svém rozhodnutí ze dne 15.1.2015, sp.zn. 23 Co 389/2014. V tom sice konstatoval, že náklady právního zastoupení činí podle advokátního tarifu částku 97.042 Kč, ale že řízení bylo zahájeno v době, kdy byla při výpočtu odměny za zastupování uplatňována přisudková vyhláška. V dané věci účastníci očekávali téměř po celou dobu trvání řízení před okresním soudem rozhodnutí o výši nákladů právě podle přisudkové vyhlášky, podle které by byla úspěšnému účastníkovi za řízení před ním přiznána na nákladech řízení částka

¹⁵⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25.4.2013, sp.zn. Pl. ÚS 25/12

43.780 Kč, tedy částka podstatně nižší, než jakou by soud stanovil podle advokátního tarifu. Proto soud za účelně vynaloženou odměnu za zastupování advokátem v této věci považoval částku příznivější, tedy částku 43.780,- Kč.¹⁵⁵

V současné době se tak odměna zástupce účastníka stanovuje podle advokátního tarifu, přičemž ačkoli tento způsob není pro soud tak jednoduchý, jako stanovení odměny podle přisudkové vyhlášky, je spravedlivý a objektivní, a to jak vzhledem k povaze věci, tak k účastníkům. Advokátům by mělo být koncentrací řízení zamezeno navrhopvat na konci řízení nové důkazy a řízení tak uměle protahovat, avšak nadbytečným úkonům by se advokát měl pro svou profesionalitu vyvarovat bez toho, aby od toho byl soudem, či účastníkem odrazován.

¹⁵⁵ Ke stanovení náhrady nákladů řízení zahájených před zrušením vyhlášky č. 484/2000 Sb. *Advokátijelinek.cz* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <https://www.advokátijelinek.cz/ke-stanoveni-nahrady-nakladu-rizeni-zahajenych-pred-zrusenim-vyhlasky-c-4842000-sb.html>

9. Daň z přidané hodnoty

Předmětem daně z přidané hodnoty (dále jen DPH) je podle § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, poskytnutí služby za úplatu osobou povinnou k dani v rámci uskutečňování ekonomické činnosti s místem plnění v tuzemsku. Takovou osobou je i advokát vykonávající svou činnost za úplatu. Stejně tak jako většina služeb, i služba spočívající v poskytnutí právní pomoci spadá do základní sazby daně, odvádí se z ní tedy 21%, přičemž tato výše vyplývá rovněž ze zákona o DPH.

Podle § 137 odst. 3 o.s.ř., který byl do o.s.ř. doplněn zákonem č. 237/2004 Sb. s účinností ke dni 1.5.2004, patří náhrada za DPH k nákladům řízení, ale to jen tehdy, je-li zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce, poslední dva jmenovaní jen v rozsahu svého oprávnění podle zvláštního předpisu, kteří jsou plátcí DPH podle zvláštního předpisu (zákona o DPH), dále zástupcem, který může nárokovat DPH je advokát, který je společníkem právnické osoby, která byla zřízena za účelem výkonu advokacie, je-li plátcem DPH tato právnická osoba. Dalším zástupcem oprávněným DPH nárokovat je patentový zástupce, který je společníkem, akcionářem, zaměstnancem, nebo členem statutárního nebo dozorčího orgánu společnosti patentových zástupců, přičemž plátcem DPH je tato právnická osoba. Posledním, komu soud DPH do nákladů řízení zahrne je advokát, který je zaměstnancem advokáta nebo právnické osoby zřízené za účelem výkonu advokacie, přičemž plátcem DPH je právě zaměstnavatel daného advokáta, který v řízení účastníka zastupoval.

Zákon, kterým byl odst. 3 § 137 do o.s.ř. doplněn neobsahoval žádná přechodná ustanovení, bylo tak na Nejvyšším soudu, aby rozhodl, v jakých řízeních již DPH do nákladů řízení zahrnovat. Tento uvedl, že vzhledem k tomu, že při změnách právních předpisů platí zásada, že nové procesní právo platí ode dne nabytí účinnosti nové právní úpravy i pro řízení zahájená přede dnem nabytí její účinnosti s tím, že právní účinky úkonů, které v řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti nové právní úpravy, zůstávají zachovány, a že zákon v případě užití odst. 3 § 137 o.s.ř. nestanovil z této zásady výjimku, platí tedy i pro řízení zahájená před 1.5.2004, která nebyla do 30.4.2004 skončena.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15.12.2004, sp.zn. 21 Cdo 1556/2004

Pokud zástupce, kterému náhrada za DPH náleží, tuto požaduje, je povinen do spisu založit osvědčení o registraci plátce DPH vydané příslušným správcem daně. Jedná-li se o zástupce, který vede u stejného soudu vícero řízení, může být takové osvědčení založeno ve správě soudu, není nutno jej přikládat ke každé žalobě jednotlivě, je však žádoucí v žalobě na tuto skutečnost upozornit s odkazem na příslušný správní spis. Pokud skutečnost, že je zástupce účastníka plátcem DPH, nevyplývá ze spisu, není soud povinen tuto skutečnost aktivně zjišťovat.¹⁵⁷ DPH se počítá z odměny zástupce, z paušální náhrady hotových výdajů a z náhrady za promeškaný čas. Zástupce účastníka je povinen DPH odvést, a to bez ohledu na to, zda mu v rámci soudního řízení byla jeho náhrada přiznána, či nikoli.¹⁵⁸

Ohledně osvědčení o registraci plátce DPH rozhodoval také Ústavní soud, který řešil ústavní stížnost podanou proto, že stěžovateli nebyla odvolacím soudem přiznána náhrada za DPH, neboť mu za účelem přiznání náhrady nákladů řízení předložil osvědčení, že je zástupce účastníka plátcem DPH ze dne 20.12.1993, tedy v době rozhodnutí bylo více než deset let staré. Odvolací soud, vzhledem k datu vydání listiny, tuto nepovažoval za věrohodné potvrzení toho, že ke dni rozhodnutí soudu byl advokát plátcem DPH. Ústavní soud ve svém nálezu připomněl, že žádné ustanovení právního předpisu neurčuje, jak aktuální osvědčení musí být soudu advokátem, za účelem přiznání nákladů řízení, předloženo. Dále konstatoval, že ve chvíli, kdy účastník má za to, že jím předložená listina je dostatečně věrohodná, musí být soudem v souladu s § 5 o.s.ř. poučen, o tom, že soud je jiného názoru, jinak dojde k překvapivému, nepředvídatelnému rozhodnutí, a tím je porušeno ústavně zaručené právo účastníka na spravedlivý proces. Závěrem Ústavní soud uvedl, že pokud soud shledá, že účastníky předložené podklady nejsou postačující pro přiznání náhrady nákladů, musí svoji poučovací povinnost splnit a účastníky vyzvat k předložení podkladů nových.¹⁵⁹

O daň z přidané hodnoty se odměna advokáta zvýší, stejně tak jako náklady řízení se tato platí zástupci účastníka dvakrát – jednou je součástí smluvní

¹⁵⁷ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23.9.2008, sp.zn. 14Co 272/2008

¹⁵⁸ Podrobně k uplatňování daně z přidané hodnoty v těchto případech srov. pokyn Ministerstva financí č. D – 247, o uplatňování daně z přidané hodnoty u činností uskutečňovaných podle zvláštních právních předpisů, ze dne 17. 4. 2003, publikovaný ve Finančním zpravodaji č. 3-4/2003

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30.11.2006, sp.zn. III. ÚS 411/05

odměny, jednou součástí odměny mimosmluvní. Z hlediska rovnosti zde dochází k porušení této zásady, když v případě, že úspěšný účastník si vybral za svého zástupce osobu, která je plátcem DPH, neúspěšný musí tuto daň navíc zaplatit, zatímco pokud by byla úspěšná protistrana, která má zástupce, jenž DPH neplatí, neúspěšné straně by se o tuto daň náklady řízení nezvýšily. Je otázkou, zda není ustanovení o zvýšení nákladů řízení o 21% daň v rozporu se zásadami, jež nákladovou problematiku ovládají. Jak bylo řečeno výše, neúspěšný účastník by měl tomu úspěšnému nahradit to, oč byla zmenšena jeho majetková sféra. Při uložení povinnosti zaplatit navíc ještě daň pak ztrácí tato zásada na významu, neboť o tu se majetková sféra úspěšné strany nezmenšila a naopak dochází k zásahu do majetkové sféry neúspěšné strany, ačkoli zákon v § 142 odst. 1 o.s.ř. stanoví, že tato má úspěšné straně nahradit pouze náklady, které byly potřebné k účelnému uplatnění nebo bránění práva.

Co se týká daně z přidané hodnoty v německých soudních řízeních, je sazba daně pro právní zástupce 19% a přiznává se jako zvláštní náklad, není zahrnuta v odměně advokáta.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Verfahrenskosten - Deutschland. *E-justice.europa.eu* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

10. Odměna mediátorovi za první setkání s mediátorem nařízené soudem

Posledním ve výčtu § 137 odst. 1 o.s.ř., tedy toho, co do nákladů řízení patří, je odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2 o.s.ř.

Soud může, v případě, jeví-li se to účelným a vhodným, podle § 100 odst. 2 o.s.ř. nařídit účastníkům řízení první setkání se zapsaným mediátorem, a to v rozsahu do tří hodin. Současně pak přeruší řízení, nejdéle však na tři měsíce. Účastníci mají možnost si mediátora vybrat, neučiní-li tak, vybere jej soudce, který první setkání s mediátorem nařídil, a to ze seznamu mediátorů, který vede Ministerstvo spravedlnosti.

Mediace prozatím není v České republice institut příliš známý, či využívaný. Do českého právního řádu byl začleněn s účinností od 1.9.2012 zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (dále jen zákon o mediaci). Zařazení jmenovaného zákona do právního řádu bylo na základě Směrnice evropského parlamentu a rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Smyslem zákona o mediaci je umožnění alternativního řešení sporů cestou mimosoudní. Dalším důvodem zavedení daného zákona byla vidina jakéhosi „od břemenění“ soudů, kdy soudy by byly až tou poslední instancí v případech, kdy by účastníci nebyli schopni se dohodnout ani za pomoci profesionála – mediátora. Ze strany účastníků, ale i odborné veřejnosti je institut mediace zatím stále podhodnocován, ačkoli se s ohledem na rychlost řešení složitých sporů, jedná zcela jistě o krok správným směrem. Mediátor se snaží účastníky dovést ke smírnému vyřešení věci, najít s nimi řešení vyhovující všem stranám, což sice může trvat i několik sezení, avšak tato je možné zrealizovat během několika měsíců, na rozdíl od soudního řízení, které může trvat až několik let, během kterých je nutné, aby soudce každé instance, kterou věc projde, daný případ důkladně nastudoval.

Řízení s mediátorem však nemusí být vždy pouze na základě soudního nařízení, naopak je žádoucí to, aby strany sporu vyhledaly pomoc mediátora samy, ještě před tím, než podají návrh na zahájení řízení u soudu a soud byl až tím posledním možným řešením. Jelikož ale zatím není tento institut v České republice mezi širokou veřejností příliš znám, naopak se o něm spíše neví, zřídka

kdy se stane, že tak účastníci učiní. Ostatně institutu mediace nevyužívají příliš ani soudy. Ve své praxi jsem se prozatím setkala pouze s jednou soudkyní, která setkání s mediátorem poměrně často nařizovala, a nesetkala jsem se s případem, kdy by takto nařízená mediace nebyla úspěšná, navzdory tomu, že projednávané případy byly velmi složité, a to jak právně, tak skutkově.

Zákon o mediaci ve svých § 32 a § 33 zasahuje do hmotněprávních předpisů, když stanoví, že zahájením mediace mediační dohodou se přerušuje běh promlčecích lhůt. Účastníci tak neriskují, že v případě, kdy by nedošlo k vyřešení sporu smírnou cestou za pomoci mediace, došlo k promlčení nároku, kterého se domáhají. V případě, že z mediačního řízení nařízeného soudem vzejde mediační dohoda, je na účastnících, jak ukončí zahájené soudní řízení, tedy zda to bude návrhem na schválení smíru, kterým je mediační dohoda, nebo zda dojde ke zpětvzetí žaloby. V obou případech je žádoucí, aby mediační dohoda obsahovala ujednání o náhradě nákladů řízení před soudem.

Pokud by bylo řízení s mediátorem iniciováno účastníky bez zásahu soudu, je podle § 10 zákona o mediaci povinnou náležitostí smlouvy o mediaci ujednání o odměně mediátora, avšak není vyloučeno, že tato může být provedena bezplatně. Pokud však první setkání s mediátorem nařídí soud, náleží mediátorovi odměna ve výši 400 Kč, a to za každou započatou hodinu.¹⁶¹ Tuto odměnu by měly platit strany rovným dílem, a to přímo mediátorovi. Soud nařizuje první setkání s mediátorem nejvýše v rozsahu tří hodin, v případě, že po uplynutí této doby dochází k dalším jednáním s mediátorem, je na stranách sporu a mediátorovi, na jaké odměně se dohodnou. Pokud se však na odměně nedohodnou a spor není vyřešen, nejsou ani účastníci, ani mediátor povinni v mediačním řízení pokračovat a bude nadále pokračováno v řízení před soudem.¹⁶²

Je otázkou, jak při soudem nařízené mediaci naložit s náhradou hotových výdajů mediátora. Vyhláška stanoví, že odměna při prvním setkání za každou započatou hodinu činí 400 Kč a v případě, že je mediátor plátcem DPH, pak ještě náhradu za tuto daň, o hotových výdajích však mlčí. Může dojít k situaci, kdy tyto mediátor po účastnících požaduje nad rámec stanovených 400 Kč za hodinu, což není zákonem nikterak vyloučeno, a účastníci tyto náklady odmítnou platit. Nelze

¹⁶¹ § 15 vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora

¹⁶² CHOLENSKÝ, Robert. *Praktický průvodce mediací: podle nové právní úpravy*. Praha: Linde Praha, 2013, str. 159-160. ISBN 978-80-7201-901-4.

je však nutit, aby platili vyšší náklady, než vyhláška stanoví, na druhou stranu ale stejně tak nelze nutit mediátora, aby se náhrady hotových výdajů vzdal. Pro tuto situaci by bylo vhodné rozšířit právní úpravu, jež odměnu mediátora upravuje.¹⁶³

Pokud strany sporu vyhledají mediátora samy, či pokud mediační řízení pokračuje nad rámec soudem nařízených tří hodin, je důležité to, aby mediátor neměl žádný zájem na výsledku mediace. Nemělo by pro něj tedy být rozhodující a to jak po finanční tak po osobní stránce, aby řízení, které vede, nutně skončilo dohodou stran, tedy neměl by být motivován vidinou úspěchu. Řada evropských států má ve svých etických kodexech toto pravidlo zakotveno.¹⁶⁴

Pokud se některý z účastníků, jemuž je první setkání s mediátorem soudem nařízeno, odmítne tohoto zúčastnit, § 150 o.s.ř. umožňuje soudu takovému účastníkovi, byl-li by ve věci úspěšný, zcela nebo zčásti náhradu nákladů řízení nepřiznat.

Ačkoli je odměna mediátora zahrnuta do výčtu nákladů řízení podle o.s.ř., s ohledem na malou rozšířenost povědomí o mediaci není o této problematice prozatím příliš řečeno, a to ani v komentářové literatuře.

Stejně tak jako byla mediace do českého právního řádu začleněna vlivem Směrnice evropského parlamentu a rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, byla začleněna i do ostatních členských států Evropské unie. Ve Spolkové republice Německo se tak stalo prostřednictvím zákona na podporu mediace a jiných postupů k mimosoudnímu řešení sporů ze dne 21.7.2012 (BGBl. I s. 1577). Ačkoli se uvedená směrnice vztahuje pouze na přeshraniční spory ve sporech občanských a obchodních, německý zákon o mediaci platí, stejně jako v České republice, pro všechny spory, které jsou v Německu prostřednictvím mediace řešeny. Německá vidina je taková, že strany by v budoucnu měly s podanou žalobou doložit, že se ještě před jejím podáním pokusily o mimosoudní vyřešení věci, či že existují důvody, které takovému postupu brání. U nás se snaha o mimosoudní vyřešení věci skrývá v § 142a o.s.ř. pohrůzkou možností nepřiznání náhrady nákladů řízení, pokud žalobce žalovaného ke splnění před podáním žaloby nevyzve. Stejně

¹⁶³ CHOLENSKÝ, Robert. *Praktický průvodce mediací: podle nové právní úpravy*. Praha: Linde Praha, 2013, str. 160. ISBN 978-80-7201-901-4.

¹⁶⁴ VAN LEYNSEELE, Patrick. Několik úvah o odměně mediátorů za úspěch. *Bulletin advokacie*. 2013, 2013(6), 26.

jako v České republice, není v Německu poskytován příspěvek na mediaci, ani se takový neplánuje. Stejně tak není v Německu mediace bezplatná, avšak neexistuje žádný předpis, který by výši odměny upravoval, odměna je odvislá od dohody mezi soukromým mediátorem s účastníky. Obecně se má však za to, že adekvátní je sazba v rozmezí 80 až 250 EUR za hodinu.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Verfahrenskosten - Deutschland. *E-justice.europa.eu* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

11. Náklady spojené s uplatněním pohledávky

Dne 16.2.2011 byla vydána směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Tato směrnice s sebou přinesla paušální náhradu nákladů spojených s uplatněním pohledávky, jejichž právní úprava je v českém právním řádu zakotvena v hmotněprávním předpisu, konkrétně v § 513 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který stanoví, že příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním, a dále v nařízení vlády č. 513/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky.

V § 3 jmenovaného nařízení vlády je stanoveno, že výše těchto nákladů je 1.200 Kč, ale pouze tehdy, jedná-li se o vzájemný závazek mezi podnikateli, nebo je-li obsahem závazku mezi podnikatelem a veřejným zadavatelem podle zákona upravující veřejné zakázky, povinnost dodat zboží nebo poskytnout veřejnému zadavateli za úplatu službu. Částka 1.200 Kč je částkou paušální, a pokud je požadována, nemusí se prokazovat, že daný účastník závazkového vztahu tyto náklady vynaložil. K prokazování výdajů by došlo tehdy, pokud by byla požadována částka vyšší.

Ačkoli již ze zákona plyne, že tyto náklady jsou příslušenstvím pohledávky, někteří odborníci jsou toho názoru, že pokud účastník v soudním řízení uplatňuje paušální částku 1.200 Kč, na ostatních vynaložených výdajích (nákladech řízení) by jim měla být přiznána jen částka, která tuto převyšuje.¹⁶⁶ Existence tohoto názoru je důvod, proč je daná problematika součástí této práce.

Rozdíl mezi náklady řízení a náklady spojenými s uplatněním pohledávky spočívá v tom, že nárok na částku 1.200 Kč vzniká účastníkovi závazkového vztahu již prodlením druhé strany s peněžitým plněním. Není rozhodné to, zda byly vynaloženy účelně, nebo to, zda byly vůbec vynaloženy. Evropská směrnice ve své preambuli v čl. 19 říká, že to, aby věřitelé získali právo na náhradu nákladů spojených s vymáháním pohledávky, které jim v důsledku pozdní platby vznikly, má vést právě k odrazení od opožděných plateb. Tyto náklady by měly zahrnovat

¹⁶⁶ K paušální náhradě nákladů spojených s uplatněním pohledávky. *Epravo.cz* [online]. [cit. 2016-07]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-pausalni-nahrade-nakladu-spojnych-s-uplatnenim-pohledavky-95698.html>

náklady administrativní, interní, které by měly být pevnou paušální minimální částkou omezeny. Důležitou částí tohoto ustanovení pro danou problematiku je to, že o náhradě těchto nákladů by se mělo rozhodovat, aniž budou dotčeny vnitrostátní předpisy, podle nichž by soud přiznal věřiteli další náhradu škody, která věřiteli vznikla v důsledku pozdní platby dlužníka. Čl. 20 preambule směrnice dále stanoví, že kromě nároku na pevně stanovenou částku na interní náklady spojené s vymáháním by věřitel měl mít stejně tak nárok na náhradu ostatních nákladů spojených s vymáháním, které mu v důsledku prodlení dlužníka vznikly. Mezi tyto náklady jsou podle jmenovaného článku zařazeny zejména náklady vzniklé pověřením advokáta nebo využití služeb společnosti vymáhající pohledávky. Z citovaných článků jednoznačně plyne, že náklady spojené s uplatněním pohledávky jsou od nákladů řízení oddělené. Co může být však matoucí, je čl. 6 odst. 3 směrnice, kde je stanoveno, že věřitel má nárok obdržet od dlužníka kromě pevné částky také přiměřenou náhradu za veškeré náklady spojené s vymáháním, které tuto pevnou částku přesahují, a které mu v důsledku opožděné platby vznikly. Právě slovo *přesahují*, může vést k nesprávným názorům, že náklady právního zastoupení, či jiné náklady vzniklé podnikateli v souvislosti se soudním řízením, by měly být spíše započítány a ne přiznány v plné výši, vedle příslušenství pohledávky, jímž náklady spojené s uplatněním pohledávky jednoznačně jsou.¹⁶⁷ Stejně tak to reflektuje elektronický formulář – návrh na vydání elektronického platebního rozkazu vytvořený Ministerstvem spravedlnosti, který při vyplňování formuláře jasně rozlišuje mezi náklady spojenými s uplatněním pohledávky a náklady řízení, bez toho, aby se požadované částky jakkoli započítávaly.

¹⁶⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16.2.2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích

Závěr

Zpracovaná rigorózní práce na téma náklady civilního řízení sporného by měla dle úvodu naplnit funkci jakési příručky, ze které by mohl odborník zabývající se náklady řízení vycházet při nastalé problematické nákladové otázce. V úvodu práce je zmíněno, že by měla posloužit vyšším soudním úředníkům, asistentům soudce, či samotným soudcům, avšak v průběhu práce jsem dospěla k závěru, že pokud by se dostala do ruky advokátovi, mohlo by mu být přiblíženo, jak soudy při rozhodování o nákladech uvažují, což mnohdy činí advokátům problém a mají pocit, že je jim při krácení odměn upíráno jejich právo. Dále by se mohla zpracovaná práce dostat do rukou osobě, která nemá právní vzdělání a nákladová problematika by se jí mohla dotknout, proto by bylo dobré, pokud by jí byla formou této práce přiblížena. Bylo však dosti problematické vyhnout se užívání právní terminologie, neboť dané téma je úzce spjato se soudním řízením a neodmyslitelně k němu patří, nejedná se o problematiku široké veřejnosti příliš známou a diskutovanou. Účastníci si proto leckdy ani nedovedou představit, co náklady řízení obsahují, jaké mohou dosáhnout výše, že se nejedná pouze o odměnu advokáta, a to že mají na jejich náhradu právo, pokud jsou úspěšní. Z vlastních zkušeností vím, že mnoho lidí, kterým je činěno bezpráví, se svého nároku, kdy tímto nárokem není myšleno peněžité plnění, ani nedomáhají, neboť jim soudní řízení evokuje vysoké náklady.

Práce byla rozčleněna do jedenácti kapitol, přičemž v první jsem se pokusila objasnit, co to náklady řízení vlastně jsou a jaká je v civilním řízení sporném jejich funkce. Tedy vedle funkce sankční a ochranné hlavně to, aby byl vyrovnán zásah do majetkové sféry úspěšného účastníka, který byl způsoben tím, že musel v důsledku chování jiného, bránit svá práva, či se svých práv domáhat. Mým cílem bylo si vědomí o dané problematice rozšířit, což se mi hned u první kapitoly, hledáním odpovědí na položené otázky, povedlo. I když podstata této funkce je naprosto logická, bez nastudování teorie jsem si její důležitost neuvědomovala.

Další kapitola byla věnována tomu, jaký je rozdíl mezi placením a hrazením nákladů, přičemž podstatná většina zbytku práce se zabývá právě náhradou nákladů řízení, která se odvíjí zpravidla od toho, který z účastníků byl ve věci úspěšný, pokud se před podáním žaloby pokusil spor vyřešit mimosoudně,

a tedy splnil podmínku pokusit se náklady soudního řízení odvrátit, a tyto by mu v takovém případě měly být nahrazeny tím, kdo jeho právo porušoval a na mimosoudním vyřešení věci neměl zájem. Pokud o náhradě nákladů není rozhodnuto v rámci zásady úspěchu ve věci, odchylky a výjimky z této zásady jsou popsány v dalších částech práce.

Dále je v práci velká část věnována tomu, jak soudy o náhradě nákladů rozhodují, když tímto rozhodnutím autoritativně změní právo založené zákonem na vymahatelný nárok, je-li rozhodnutí pravomocné. Rovněž tato kapitola rozhodně mé obzory rozšířila, a to zejména o lepší seznámení se s problematikou separace nákladů řízení a náhrady nákladů neúspěšnému účastníkovi, který však k zahájení řízení nezavdal příčinu. Tyto dva instituty nejsou v praxi příliš časté, sama jsem se s nimi ve své praxi doposud nesešla, a to ani u jednoho ze dvou soudů, u kterých jsem působila, přičemž jednou se jednalo o soud, jehož obvodem bylo samé centrum Prahy a mé současné působišťe je naopak soud tzv. venkovský. Co jsem si ze zpracování dané kapitoly dále odnesla je uvědomění si podstatného rozdílu mezi § 143 o.s.ř. a § 150 o.s.ř. kdy v prvním případě neúspěšný účastník neměl možnost soudnímu sporu zabránit a proto by neměl náklady řízení nést on, zatímco ve druhém ji měl a nevyužil ji, ale splňuje důvody pro to, aby mu soud náhradu nákladů protistraně zcela nebo zčásti neuložil.

Další kapitoly jsem věnovala jednotlivým druhům nákladů řízení, podle toho, jak jsou vyjmenovány v § 137 o.s.ř. tedy jednotlivě jsou rozebrány hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, soudní poplatky, náklady důkazů jako svědečné a znalečné, další kapitoly jsou zaměřeny na tlumočné, daň z přidané hodnoty, odměnu za zastupování a náklady mediace.

V kapitole hotové výdaje účastníků a jejich zástupců je stěžejní hlavně část o relativně nové úpravě nahrazení paušálních výdajů nezastoupeným účastníkům, což je institut ve srovnání s paušální náhradou advokátů spravedlivý, když tato náhrada má pokrývat například náklady na hovorné, či poštovné, a pokud takové náklady nemusí prokazovat advokát, který má pro tyto účely leckdy sjednané výhodnější sazby, než běžný občan, je namístě, aby tyto nemusel prokazovat ani nezastoupený účastník.

Kapitola soudní poplatky ve svém úvodu pouze shrnuje, co soudní poplatky jsou a dále je zde podrobně rozebrán institut osvobození od soudních

poplatků. Během zpracování této kapitoly jsem si opět rozšířila obzory o poznatky, jaké skutečnosti při rozhodnutí o osvobození účastníků brát v úvahu více či méně. Je dobře, že rozhodování o osvobození od soudních poplatků soudci většinou svěřují svým asistentům, či vyšším soudním úředníkům, když se jedná o první rozhodnutí, kde mohou tito zhodnotit věrohodnost účastníkem tvrzených skutečností a do rozhodnutí koncipovat své myšlenky, které musejí zároveň obhájit, tak aby obstály.

Kapitola náklady důkazů je shrnutí toho, jak soudy rozhodují o svědečném a znalečném, jaká kritéria hodnotí a jaké mají na rozhodnutí a vyplacení těchto nároků lhůty. Stejně tak jako odměna za znalečné ze stejného zákona vychází i úprava tlumočného, kterému je věnována další kapitola, ve které je vysvětleno, kdy soudy tlumočnicka do řízení přibírají, a jak se následně přiznává jeho odměna, kterou vždy hradí stát.

Při zpracování kapitoly, která rozebírá odměnu za zastoupení jsem pátrala hlavně po tom, jak advokáti nakládají s mimosmluvní odměnou, která jde podle § 149 odst. 1 o.s.ř. k jejich rukám, pokud je jejich klient ve věci úspěšný. Z žádného zákonného ustanovení jsem nedospěla k závěru, že by se mimosmluvní odměna započítávala na odměnu smluvní, proto jsem mezi známými advokáty pátrala a zjistila, že je běžnou praxí, že je smluvně upraveno, že kromě mimosmluvní odměny klienti i tak platí na počátku smluvenou odměnu za zastoupení, což pokládám za situaci, která je v rozporu se zásadou úspěchu, neboť přisouzením mimosmluvní odměny není zásah do majetkové sféry účastníka vyrovnán, ani nikterak vykompenzován. Po zpracování práce mám za to, že uvedená oblast je legislativně nedostatečně upravena.

Z kapitoly daň z přidané hodnoty mám podobné pocity, jako z kapitoly předchozí, neboť tím, že neúspěšní účastníci, kteří stáli proti účastníkovi, který byl v řízení zastoupen advokátem, který je plátcem DPH, jsou v nerovném postavení jinému neúspěšnému účastníkovi, který náklady za DPH platit nemusí. Je na účastníkovi, jakého zástupce si pro řízení zvolí, ale je tedy otázkou, zda je náhrada za DPH nákladem skutečně účelně vynaloženým, když stejně tak mohl být zvolen advokát, který plátcem DPH není.

V předposlední kapitole jsem se pokusila přiblížit institut mediace, což bylo i pro mě přínosem, a to včetně odměny mediátora za první setkání

s mediátorem, které nařídí soud. Tato oblast je prozatím nepříliš známá, ba naopak je spíše podceňovaná, proto ani literatury ke zpracování není příliš mnoho.

Poslední kapitola byla věnována hmotněprávním nákladům spojeným s uplatněním pohledávky. Tato kapitola byla do práce zahrnuta proto, že se lze setkat s názory, kdy jsou tyto náklady dávány do spojitosti s náklady řízení, avšak jedná se o pojmy zcela odlišné, když náklady spojené s uplatněním pohledávky vznikají ještě před soudním řízením, zatímco náklady řízení naopak v souvislosti s ním. Cílem této kapitoly bylo tyto dvě oblasti jednoznačně odlišit, což se dle mého názoru úspěšně zdařilo.

Cíle, které byly stanoveny v úvodu práce, byly dle mého názoru v práci naplněny, tedy pro mě je problematika nákladů o mnoho jasnější, i když jsem v některých oblastech došla k závěru, že jsou bohužel zákonem nedostatečně upraveny. Náklady řízení jsou často předmětem odvolacích řízení, což se mi jeví jako zbytečné přetěžování odvolacích soudů, proto mám za to, že by měla být tato oblast upravena zákonem jinak, či jednoznačněji.

Resume

The prepared thesis brings the issue of costs in civil contentious proceedings and should be a kind of a handbook which could an expert - judge, judges assistant, court officials and lawyers dealing with this issue, start with, in case of addressing any questions of these costs dealing. For the specificity of the area the work contains a large number of legal terminologies, but one of its objectives is also to ensure that, if it gets into the hands of a laic, that s/he at least marginally understands the issue, and the trial will not continuously evoke only high amounts for the costs of legal representation.

The beginning of the thesis is devoted to an explanation of what the costs are. There is also explained the difference between the obligations of the parties to pay costs as they arise, and to pay, depending on the decision of the court. About the fact how the court decides on whom to reimburse the cost, is in this work devoted an extensive chapter which all possibilities, which gives the Code of Civil Procedure, further analyzes.

The following chapters describe in detail the particular types of costs as set out in § 137 of the Civil Procedure Code, and therefore individual chapters deal closer with real expenses of the participants and their representatives, court fees, costs of evidence, which are mainly reactor surveillance and expert fees, other parts of the work, based on that article, are chapters about interpreter, value added tax, the remuneration for representation and reward mediator for the first meeting with the mediator ordered by the court. The last chapter is rather complementary, since it explains the difference between costs and substantive costs associated with the application of claims, though these tend to be with cost management often confused.

The whole work is largely based on the literature and commentary from numerous case law in particular the Constitutional Court and the Supreme Court, while each chapter outlines the possible situations which can be related to costs and tries to bring decision-making practice of higher courts. During the work, it is also pointed out what areas the issues discussed are legally ambiguous or poorly regulated, leading to congestion appellate courts reviewing the right decision as to costs.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

BŘÍZA, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-528-2.

DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4.

DRÁPAL, Ljubomír. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

CHOLENSKÝ, Robert. *Praktický průvodce mediací: podle nové právní úpravy*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-901-4.

JIRSA, Jaromír a kol., *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář, kniha II.*, Praha: Havlíček Brain Team, 2014. ISBN 978-80-87109-46-5.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád. Praktický komentář*, Praha: Wolters Kluwer, 2016 – dostupné v systému ASPI

SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Civilní proces*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-09-0.

SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr a kol. *Občanský soudní řád, 1. vydání*, Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-506-0.

WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-435-3.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-842-0.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Právníkové učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

Zákony

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

Zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci

Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Zákon č. 237/2004 Sb., kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření a mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 479/2003 Sb., a zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví

Zákon č. 629/2004 Sb., o zajištění právní pomoci v přeshraničních sporech v rámci Evropské unie

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 139/2015 Sb. kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)

Vyhlášky

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora

Vyhláška č. 275/2006 Sb., kterou se stanoví způsob zjišťování příjmových a majetkových poměrů žadatele o určení advokáta Českou advokátní komorou k poskytnutí právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 120/2014 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 385/2015 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad

Vyhláška č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 72/1966 Sb., ze dne 5. srpna 1966 o Úmluvě o civilním řízení, která obsahuje Úmluvu o civilním řízení, část IV. Úmluvy

Směrnice

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16.2.2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích

Směrnice evropského parlamentu a rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech

Směrnice Rady 2003/8/ES ze dne 27. ledna 2003 o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech stanovením minimálních společných pravidel pro právní pomoc v těchto sporech

Judikatura

Ústavní soud České republiky

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17.5.2001, sp.zn. III.ÚS 727/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 8.8.2005, sp.zn. II ÚS 186/05

Stanovisko Pléna Ústavního soudu České republiky ze dne 25.10.2005, sp.zn. Pl.ÚS-st. 20/05

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20.12.2005, sp.zn. I.ÚS 257/05

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22.5.2006, sp.zn. IV.ÚS 776/05

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30.11.2006, sp.zn. III. ÚS 411/05

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14.3.2007, sp.zn. II. ÚS 145/06

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9.10.2007, sp.zn. I. ÚS 586/05

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 5.11.2008, sp.zn. I.ÚS 2862/07

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25.2.2009, sp.zn. I.ÚS 92/08

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 26.3.2009, sp.zn. III. ÚS 892/08

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8.9.2009, sp.zn. I. ÚS 1227/09

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 29.3.2012, sp.zn. I.ÚS 3923/11

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11.4.2012, sp.zn. IV.ÚS 498/2012

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 24.7.2012, sp.zn. II.ÚS 1588/12

Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 9.10.2012, sp.zn. II.ÚS 2104/12

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14.3.2013, sp.zn. II. ÚS 376/12

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25.4.2016, sp.zn. Pl. ÚS 25/12

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 2.10.2013, sp.zn. II. ÚS 736/2012

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30.9.2014, sp.zn. II. ÚS 1727/14

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7.10.2014, sp.zn. Pl. ÚS 39/13

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 31.3.2015, sp.zn. II. ÚS 1261/14

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 25.7.2015, sp. zn. I. ÚS 988/12

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1.8.2016, sp.zn. I. ÚS 1024/15

Nejvyšší soud České republiky

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. prosince 1983, sp. zn. 3 Cz 69/83, uveřejněný pod č. 14/1985 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.1984, sp.zn. 1 Cz 15/84

Stanovisko občanskoprávního kolegia NS ČR ze dne 17.6.1998 ve věci sp.zn. Cpjn 19/98

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.11.2001, sp.zn. 29 Cdo 2352/2000

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15.5.2002, sp.zn. 29 Odo 674/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.6.2004, sp.z. 28Cdo 72/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15.12.2004, sp.zn. 21 Cdo 1556/2004

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19.5.2005, sp.zn. 25Cdo 218/2005

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9.12.2009, sp.zn. 30Cdo 3404/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.7.2013, sp.zn. 29 Cdo 1301/2013

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.9.2013, sp.zn. 30Cdo 2643/2013

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.2.2014, sp.zn. 33 Cdo 3050/2013

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.2.2014, sp.zn. 21 Cdo 987/2013

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11.2.2015, sp.zn. 30 Cdo 3190/2014

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.4.2015, sp.zn. 31 NSČR 9/2015

Nejvyšší správní soud

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20.5.2004, sp.zn. 5 Ads 1/2004

Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 28.4.2010, sp.zn. 1 As 23/2009

Vrchní soudy

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.9.2004, č.j. 5Cmo 405/2004-199

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12.2.2014 ve věci sp.zn. 1 Co 524/2013

Krajské soudy

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23.9.2008, sp.zn. 14Co 272/2008

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17.6.2014, sp.zn. 93Co 324/2014

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23.1.2015 ve věci sp.zn. 91Co 7/2015

Usnesení Městského soud v Praze ze dne 9.2.2015 ve věci sp.zn. 97Co 736/2014

Internet

Verfahrenskosten - Deutschland. *e-justice.europa.eu* [online]. [cit. 2016-08-25]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-de-de.do?member=1

Judgment of the Court of 2 February 1989. - Ian William Cowan v Trésor public. - Reference for a preliminary ruling: Tribunal de grande instance de Paris - France. - Tourists as recipients of services - Right to compensation following an assault. - Case 186/87. *Eur-lex.europa.eu* [online]. [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61987CJ0186>

Evidence znalců a tlumočnicků. <http://datalot.justice.cz/> [online]. [2016-06-15]. Dostupné z: [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm)

Seznam ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost. <http://datalot.justice.cz/> [online]. [2016-06-15]. Dostupné z: [http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/\\$\\$\\$Search?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/znust.nsf/$$$Search?OpenForm)

Novela advokátního tarifu. In: *www.pravniprostor.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-advokatniho-tarifu>

Patálie nákladového rozhodování v civilním řízení. *pravniprostor.cz* [online]. [cit. 2016-07-19]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/patalie-nakladoveho-rozhodovani-v-civilnim-rizeni>

Návrh na zrušení předpisu podle § 87 odst. 1 Ústavy ČR. *usoud.cz* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Aktualne_prilohy/2012_11_01.pdf

Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *bulletin-advokacie.cz* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-ve-svetle-aktualni-judikatury-ustavniho-soudu?browser=mobi>

Ke stanovení náhrady nákladů řízení zahájených před zrušením vyhlášky č. 484/2000 Sb. *advokatijelinek.cz* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <https://www.advokatijelinek.cz/ke-stanoveni-nahrady-nakladu-rizeni-zahajenych-pred-zrusenim-vyhlasky-c-4842000-sb.html>

K paušální náhradě nákladů spojených s uplatněním pohledávky. *epravo.cz* [online]. [cit. 2016-07]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-pausalni-nahrade-nakladu-spojenych-s-uplatnenim-pohledavky-95698.html>

Periodika

Pokyn Ministerstva financí č. D – 247, o uplatňování daně z přidané hodnoty u činností uskutečňovaných podle zvláštních právních předpisů, ze dne 17. 4. 2003, publikovaný ve Finančním zpravodaji č. 3-4/2003

VAN LEYNSEELE, Patrick. Několik úvah o odměně mediátorů za úspěch. *Bulletin advokacie*. 2013, 2013(6), 26.

Seznam použitých zkratk

Advokátní tarif – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb

DPH – daň z přidané hodnoty

Listina, nebo Listina základních práv a svobod – zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Nejvyšší soud – Nejvyšší soud České republiky

o.s.ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

přísudková vyhláška – vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení

Soudní dvůr – Soudní dvůr Evropské unie

Ústavní soud – Ústavní soud České republiky

v.k.ř. – vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Zákon o DPH – zákon č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty

Zákon o mediaci – zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů

Zákon o soudních poplatcích – zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Seznam klíčových slov

Keywords

Náklady civilního řízení

The costs of civil proceedings